

INFORMATIVNO-POLITIČKI TJEDNIK
IZLAZIO OD 1945. DO 1956.
OBNOVLJEN 2003.

HRVATSKA

RIJEC

BROJ 935

19. OŽUJKA 2021. CIJENA 50 DINARA

ISSN 1451-4257

Odgovori Prosljedi Arhiviraj Neželjena pošta Obriši Više

Šalje: DSH/ Subotica <office@dsht.rs>

Naslov: Kontakt sa sajta: Hrvatski jezik

Prima: office@dsht.rs

Poštovani,

Kontaktirao vas je: Zavetnik preko E-Mail-a: a_d_zavetnik@yandex.com sa porukom:
Bem li vam majčicu pseću hrvatsku da vam jebem! Ima da dodem sa automatom
u prostorije tog vašeg smrdljivog ustaškog udruženja i da vas sve pobijem ko stoku.

JEL TI ~~SRBIJA~~ ZNAS
GDE ZIVIS??OVO JE
SRBIJA MAJKU TI
JEDEM A NE TVOJA
USTASKA
ZEMLJA!!!!MARS IZ
NASE ZEMLJE PA
PRICAJ USTASKI GDE

Ti si na pogresnoj
strani Dunava, te
svoje ideje sprovedi
u hrvatskoj

SADRŽAJ

6

Prijetnje dužnosnicima hrvatske
zajednice u Srbiji
Poruke zastrašivanja

10

Hrvatska manjina u europskim
zemljama (VII.)
**Hrvati u Sjevernoj
Makedoniji**

12

Ankica Jukić-Mandić, savjetnica
gradonačelnika Novog Sada
**Dobra volja je uvijek
prvi korak**

16

Nematerijalna kulturna baština
Hrvatske (VI.)
**Bećarac – vedri stihovi
i zarazna melodija**

24

Tambura instrumental festival
**Virtualna tamburaška
priča**

30

»Godine novog preporoda«:
100 godina od rođenja Bele Gabrića
**Istaknuti kulturni
djelatnik**

OSNIVAČ:

Hrvatsko nacionalno vijeće

IZDAVAČ:

Novinsko-izdavačka ustanova

Hrvatska riječ, Trg cara Jovana Nenada 15/II,
24000 Subotica

UPRAVNI ODBOR:

Ladislav Suknović (predsjednik), Josip Stan-
tić (zamjenik predsjednika), Branimir Kuntić,
Dragan Muharem, Marko Tucakov, Krunoslav
Đaković, Josip Dumendžić, Tomislav Vuković i
Karolina Bašić

RAVNATELJ:

Ivan Ušumović

e-mail: direktor@hrvatskarijec.rs

GLAVNA I ODGOVORNA UREDNICA:

Zlata Vasiljević (urednica@hrvatskarijec.rs)

REDAKCIJA:

e-mail: desk@hrvatskarijec.rs

Zvonko Sarić

(koordinirator dopisne službe)

dr. sc. Jasminka Dulić

(novinarka, urednica političke rubrike)

Željka Vukov

(novinarka, urednica društvene rubrike)

Davor Bašić Palković

(novinar, urednik rubrike kultura)

Jelena Dulić Bako

(novinarka)

Ivana Petrekanić Sič

(novinarka)

Suzana Darabašić

(novinarka dopisništva Srijem)

LEKTOR:

Zlatko Romić

TEHNIČKA REDAKCIJA:

Thomas Šujić (tehnički urednik)

Jelena Ademi (grafička urednica)

FOTOGRAFIJE:

Nada Sudarević

ADMINISTRACIJA:

Branimir Kuntić (pravnik@hrvatskarijec.rs)

Ljubica Vujković-Lamić (tajnice@hrvatskarijec.rs)

Zdenka Sudarević (distribucija@hrvatskarijec.rs)

KOMERCIJALISTICA:

Mirjana Trkulja (komercijala@hrvatskarijec.rs)

TELEFON: ++381 24/55-33-55;

++381 24/55-15-78;

++381 24/53-51-55

TEKUĆI RAČUN: 325950060001449230

E-MAIL: ured@hrvatskarijec.rs

WEB: www.hrvatskarijec.rs

TISAK: Birograf Comp DOO, Zemun

List je upisan u Registar javnih glasila

Agencije za privredne registre Republike Srbije

pod registarskim brojem: NV000315

COBISS SR-ID 109442828

CIP - Katalogizacija

u publikaciji Biblioteka

Matice srpske, Novi Sad

32+659.3(497.113=163.42)

Pozitivna diskriminacija (ali ne uvijek i ne za sve)

Pozitivna diskriminacija postao je ovih dana termin u širokoj uporabi na koji se pozivaju i Bunjevci i Hrvati. Prvi po načelu pozitivne diskriminacije smatraju kako imaju zakonsko pravo da se u Subotici u službenu uporabu uvede »bunjevački jezik«, bez obzira na procentualnu zastupljenost. Pozivajući se na isto to načelo Hrvati smatraju da isto takvo pravo imaju na teritoriju Vojvodine, općina Apatin i Bač i na teritoriju Grada Sombora.

Ali tu počinje razlika. Kako se čulo na konferenciji Saveza bačkih Bunjevaca za novinare bunjevačka nacionalna zajednica prvo je podnijela inicijativu da se u službenu uporabu uvede »bunjevački jezik« u šest mjesta na teritoriju Grada, gdje Bunjevaca ima više od 15 posto, što je postotak koji obvezuje na uvođenje manjinskog jezika u službenu uporabu. Inicijativa je podnijeta kako bi se poslije dvije godine ispunila zakonska obveza uvođenja jezika u službenu uporabu na dijelovima teritorija lokalne samouprave. No, njihova inicijativa ne samo da je dobila potporu već je i proširena, pa je tako Skupština grada Subotice prihvatila inicijativu za izmjenu gradskog Statuta, kako bi cijeli teritorij Grada bio pokriven »bunjevačkim jezikom«. Rukovodeći se načelom pozitivne diskriminacije.

Rukovodeći se istim tim načelom Hrvatsko nacionalno vijeće je uputilo zahtjev za uvođenje hrvatskog jezika na teritorij Vojvodine i tri lokalne samouprave. I tu prestaje važiti isto načelo pozitivne diskriminacije, jer je takva inicijativa dočekan s neodobravanjem i postala je razlogom izljeva mržnje spram Hrvata u Srbiji.

S neprihvatanjem je dočekan i inicijativa da Vijeće za međunarodne odnose Grada Sombora zatraži informacije od nadležnih gradskih tijela o tome u kojoj mjeri se poštuje Statut Grada Sombora glede uporabe hrvatskog jezika u Monoštoru, Beregu i Lemešu. Inicijativa upućena od strane predstavnika hrvatske zajednice u ovom tijelu nije dobila potporu članova iz drugih zajednica i većinskog naroda. Bez obzira što ne izlazi iz okvira nadležnosti tog Vijeća i što je riječ o pravu koje po slovu Zakona u ta tri mjesta imaju Hrvati, a što im je priznato i u samom Statutu Grada Sombora.

Z. V.

Zajednička izjava hrvatskih udruga iz Subotice

Ne odričemo se svoje bunjevačke baštine i bunjevačkog govora!

Povodom odluke Skupštine Grada Subotice kojom se pokreće procedura za uvođenje tzv. bunjevačkog jezika u službenu upotrebu na teritoriju Grada, predstavnici hrvatskih udruga kulture iz Subotice i okolice uputili su zajedničku izjavu u kojoj ističu svoje žaljenje i nezadovoljstvo ovom odlukom.

Kako se navodi, predstavnici hrvatskih udruga kulture iz Subotice i okolice koje u svom radu njeguju bogatu i pluralnu kulturnu baštinu bunjevačkih Hrvata ovom izjavom jasno potvrđuju pripadnost kulturi koju su nasljeđovali od svojih preporoditelja i drugih velikana Hrvata u Bačkoj, počevši od biskupa **Ivana Antunovića**, nasljeđujući potom njegove učenike, narodne prvake i kulturne pregaoce kao što su **Blaško Rajić, Ivan Kujundžić, Aleksa Kokić, Ive Prčić, Balint Vujkov, Matija Poljaković, Albe Vidaković, Jakov Kopilović, Ante Sekulić, Bela Gabrić, Stipan Šabić, Lazar Merković** i mnogi drugi.

»Uvažavamo pravo svakoga na nacionalno izjašnjavanje i korištenje imena, ali isto pravo želimo i sami upražnjavati – pravo da svoju kulturu i jezik zovemo onako kako smo naslijedili od onih koji su prije nas svjedočili isto. Znamo da se Ivan Antunović osjećao i zvao Hrvatom, i svoj je jezik zvao hrvatskim pišući svoja djela po pravilima Zagrebačke filološke škole. Nasljeđujući sve njih, mi se i danas dičimo svojim bunjevačkim imenom i pripadnošću hrvatskom narodu. S ponosom, u brojnim aspektima kulture, od književnosti, do muzike, običaja, plesa, teatra, njegovali smo i dalje ćemo njegovati i svoj bunjevački govor kako bismo ga spasili od asimilacije i zaborava. Na tom planu nastale su manifestacije bez kojih bi kulturni život Hrvata Bunjevaca bio gotovo nezamisliv«, navodi se u izjavi.

Kako se dalje ističe, hrvatske udruge kulture su na kulturnu mapu ne samo grada Subotice već i mnogo šire postavile sljedeće manifestacije i priredbe te tradicijsku kulturu: *Dužijanica, Takmičenje risara, Veliko prelo, Bunjevačke kraljice, Prelo sićanja, Dani hrvatske knjige i riječi – Dani Balinta Vujkova, Izložba božićnjaka, Seminar bunjevačkog stvaralaštva, Festival bunjevački pisama, Djeca su ukras svijeta, Rič pod đermom, Pokrajinski susret pjesnika Lira naiva, Pokrajinska smotra recitatora, Prva kolonija naive u tehnici slame, godišnji folklorni koncerti, Etno-kamp, Lek-sikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, brojne knjige na bunjevačkoj ikavici iz opusa najvećeg sakupljača usmene bunjevačke književnosti **Balinta Vujkova** i brojne druge manifestacije i nakladnički pothvati bez kojih bi kulturna scena na području Bačke bila znatno siromašnija, a bunjevačka kultura skoro nevidljiva. S ponosom se, kako dodaju, u njihovim kulturnim praksama služe i najboljim djelima pisanim na bunjevačkoj ikavici u suvremenosti,

koje potpisuju **Ivan Pančić, Petko Vojnić Purčar, Vojislav Sekelj, Milovan Miković, Tomislav Žigmanov, Blaženka Rudić**... Svi ovi autori su, kako se napominje, izrije kom potvrdili pripadnost hrvatskom kulturnom prostoru.

Naglašavajući kako je i jezik važan element očuvanja nacionalnog identiteta, udruge navode da su ponosne na svoj bunjevački govor i da ga smatraju neotuđivim dijelom hrvatskoga jezika i kao takvoga ga čuvaju i njime se koriste od svojega osnutka, nasljeđujući svoje kulturne i druge velikane.

»Također naglašavamo kako ćemo, s ljubavlju i ponosom prema našem bunjevačkom rodu i hrvatskome na-

rodu nastaviti djelovati u prostoru kulture u Bačkoj s nesmanjenom zauzetošću za očuvanje naše tradicije i našeg govora – ikavice, novoštokavskog dijalekta hrvatskog jezika, kao neotuđivog dijela našeg identiteta od dolaska u ove krajeve do danas. Zbog toga ističemo svoje žaljenje i nezadovoljstvo odlukom Skupštine Grada Subotice kojom se pokreće procedura za uvođenje tzv. bunjevačkog jezika u službenu upotrebu na teritoriju Grada«, zaključuje se u zajedničkoj izjavi udruga.

Izjavu su potpisali predsjednici jedanaest hrvatskih udruga kulture: Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo *Matija Gubec* Tavankut, Hrvatski kulturni centar *Bunjevačko kolo*, Udruga bunjevačkih Hrvata *Dužijanica*, Galerija prve kolonije naive u tehnici slame Tavankut, Hrvatska glazbena udruga *Festival bunjevački pisama*, Hrvatska čitaonica Subotica, **Katoličko društvo Ivan Antunović**, Hrvatska likovna udruga *Croart*, Hrvatsko akademsko društvo, *Matica hrvatska – ogranak Subotica* i Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo *Đurđin*.

H. R.

Konferencija predsjednika DSHV-a za medije

Posljedice izvrtanja teza

Iz tri razloga je sazvana konferencija za medije, kazao je predsjednik Demokratskog saveza Hrvata u Vojvodini **Tomislav Žigmanov**, u sjedištu te stranke u Subotici 17. ožujka.

»Prvi je rekapitulacija događanja vezanih uz procese oko uvođenja tzv. bunjevačkog jezika u službenu uporabu u Subotici, da još jednom jasno doznačimo javnosti što su i kakva su naša stanovišta, jer smo bili i ovoga puta barem kada su u pitanju mediji u Subotici visoko zatumljeni, i u nejednakom odnosu su mediji pratili ono što smo govorili. Začudno je što su mediji u Beogradu i Novom Sadu pokazivali daleko veći interes kada su u pitanju stavovi DSHV-a, te se zahvaljujem i dopisniku RTS-a i RTV-a kada je u pitanju slušanje i druge strane. Želimo razjasniti i sve nedoumice, ukazati na negativne posljedice izvrtanja teza i odlučno odbaciti ono što se u medijima pokušalo učiniti, a to je određenu vrste 'osobizacije' cijelog slučaja kao da je ovo moj osobni rat s nekim procesima i procedurama gdje se mene izdvaja i pokušava staviti u neku vrstu konfrontacije. To što ja mislim tko su bili moji preci, što sam ja po nacionalnoj pripadnosti i što bih trebao biti, kako se trebam osjećati mislim da nije kod demokratskih društava niti spada u korektnost kada su u pitanju procesi i konstelacije u politici.«

Žigmanov je rekao kako oni nisu osporili legitimnost procedure, ali se osporila legitimnost njihovog protivljenja toj proceduri.

Ponovio je kako su na njihovu inicijativu da se na isti način uvede hrvatski jezik u Baču, Somboru i Apatinu »uslijedili tabloidni napadi, negativne objave o Hrvatima na društvenim mrežama a sve je vrhunilo grozomornim prijetnjama na osobni profil predsjednice Hrvatskog nacionalnog vijeća te na službeni mail DSHV-a«.

»Ovakva vrsta sadržaja i prijetnji nije zabilježena u posljednjih 10 godina kada je u pitanju DSHV«, kazao je među ostalim Žigmanov te je pohvalio policiju za njihovo odgovarajuće reagiranje.

On je rekao kako su očekivali osudu vlasti, jer »kada su u pitanju etnički incidenti, onda se u demokratskim društvima očekuje jasna osuda čina koji nije primjeren«, kako se ne bi stekao dojam da je to dopušteno ponašanje.

Na koncu je rekao kako je hrvatski jezik uveden 1993. godine u drugim okolnostima i zakonodavnom okviru i da je to stečeno pravo.

Osvrćući se na različite tvrdnje o povijesti Hrvata u Subotici kazao je kako se u XVIII. stoljeću etnonim Bunjevac niti ne pominje, da se koristio etnonim Dalmatini a da se u gradskoj upravi koristio ilirski jezik.

Kazao je na koncu da je fokus u medijima bio na njemu te je, komentirajući riječi **Suzane Kujundžić-Ostojić** da

je on Bunjevac, kazao kako je u pitanju neka vrsta »zlosilja« a da je ona bila stipendistica DSHV-a 1992. a kao članica Mladeži DSHV-a 1994. pohađala seminar hrvatskog jezika u Puli i prve testove napisala na tom jeziku u subotičkom dvotjedniku *Žig*.

Na Bajićevu tvrdnju kako on »ima etnički problem u glavi« je odgovorio puštanjem snimke s konca 90-tih godina s osnivačke skupštine Hrvatskog akademskog društva kada je, kako je rekao »on kao dogradonačelnik Grada Subotice na koju je poziciju 1996. godine došao po tripartitnom principu da u lokalnoj vlasti mora biti jedan Mađar, jedan Srbin i jedan Hrvat«. Na snimci Bajić govori kako je »očuvanje kulturne baštine prioritetni zadatak pripadnika bilo koje nacionalne zajednice, a tako svakako i naše hrvatske nacionalne zajednice...«.

Na koncu je rekao kako Hrvati u Srbiji žele živjeti normalno bez negativnih oznaka, negativnih interpretacija, medijskih spinovanja da se ponovo potvrdi slika o Hrvatima kao nekoj vrsti remetičakog faktora, koji tlače Bunjevce.

»S indignacijom to odbijamo i želimo da prestane«, zaključio je.

J. D.

Prijetnje dužnosnicima hrvatske zajednice u Srbiji

Poruke zastrašivanja

U izravnim porukama koje su upućene spominju se automati, ustaško udruženje i ubijanje

Odluka Skupštine grada Subotice, donijeta na sjednici 4. ožujka, o pokretanju izmjene Statuta kako bi se u službeni uporabu uveo »bunjevački jezik« izazvala je reagiranje kako predstavnika hrvatske zajednice u Srbiji, tako i dužnosnika Hrvatske i hrvatskih znanstvenih institucija. U tim reagiranjima, a koja smo prenosili u *Hrvatskoj riječi*, ukazuje se kako je bunjevački govor hrvatskog jezika te ne može postati službeni jezik, te kako je inicijativa Grada Subotice suprotna u nekoliko ključnih točaka međudržavnog sporazuma o zaštiti manjina – Srba u Hrvatskoj i Hrvata u Srbiji. Medijske interpretacije, poput naslova u nekoliko dnevnih novina i izjava koje su se mogle čuti u nacionalnim medijima, čini se, samo u potaknule govor mržnje i neprimjerena reagiranja spram dužnosnika hrvatskih institucija i hrvatske manjine u Srbiji. No, otišlo se i korak dalje pa su osim neprimjerenih komentara na, ili uz, objavljene tekstove uvrede i prijetnje upućene i predstavnicima najvažnijih institucija Hrvata u Srbiji. Na osobni profil priječeno je predsjednici HNV-a **Jasni Vojnić**, a predsjedniku DSHV-a **Tomislavu Žigmanovu** putem stranačke e-mail adrese.

Relativiziranje

I Jasna Vojnić i Tomislav Žigmanov ove prijetnje prijavili su policiji. Epilog je privođenje Subotičanina **K. T.** Kako je

krajem prošlog tjedna priopćila subotička policija K.T. je uhićen zbog sumnje da je na privatni profil predsjednice Hrvatskog nacionalnog vijeća u Srbiji poslao poruku prijetnje i uvredljive sadržine. Osumnjičenom je određeno zadržavanje do 48 sati, a nakon toga je, uz kaznenu prijavu, priveden Osnovnom javnom tužiteljstvu u Subotici. Osoba koja je prijetnje uputila na e-mail adresu DSHV-a do zaključenja ovog teksta nije privedena.

Između jasno upućenih prijetnji i za sada jednog uhićenja desilo se reagiranje hrvatskog Ministarstva vanjskih i europskih poslova koje je vlastima u Beogradu uputilo prosvjednu notu, izražavajući zabrinutost zbog prijetnji, zastrašivanja i uvreda predstavnika hrvatske nacionalne manjine u Srbiji. U istom tonu reagirali su i hrvatski premijer **Andrej Plenković** i predsjednik **Zoran Milanović**. (Ne) očekivana reakcija izrečena od srbijanskog ministra vanjskih poslova **Nikole Selakovića** bila je:

»To je jedna od najglupljih i najbesmislenijih nota koje smo do sada primili i to osnovano tvrdim, jer je riječ o nečijim stavovima, možda prijetnjama, izljevima ružnih osjećanja ljudi na društvenim mrežama, dok se u isto vrijeme u službenim sredstvima informiranja u Hrvatskoj protiv najviših državnih dužnosnika Srbije iznose najmonstruoznije i najbrutalnije uvrede«.

Dakle, za viskog državnog dužnosnika, kome je u opisu posla vanjska politika, glupo je i besmisleno što se

netko usudo reagirati na prijetnje u kojima se spominju automati, ustaško udruženje, ubijanje. I to prijetnje koje nisu ostavljene u komentarima kao reagiranje na sadržinu objavljenog teksta već poruke upućene na, u slučaju DSHV-a službeni e-mail adresu, a u slučaju predsjednice HNV-a na osobni profil. Predsjednik Srbije **Aleksandar Vučić** je, komentirajući prosvjednu notu Zagreba, koristio nešto blažu ocjenu, pa je umjesto Selakovićevog »glupo i besmisleno«, kazao kako ne razumije prosvjednu notu koja je upućena zbog prijetnji na društvenim mrežama.

Generiranju negativnog stava prema Hrvatima pridodali su i medijski napisi, pa su se tako u dnevnim novinama mogli čitati tekstovi s naslovima: *Skandalozne tvrdnje: Hrvati u Vojvodini su ugroženi*, *Žigmanov godinama vodi kampanju protiv Srbije*, *Bunjevci mole zaštitite nas od hrvatske asimilacije*, *Dok Srbi u Hrvatskoj nemaju struju, oni se bune zbog stanja u Vojvodini*, *Predsjednici HNV-a pretio Hrvat...*

Uvreda ili prijetnja?

Prijetnje koje se putem interneta upućuju političarima, bilo iz vlasti ili iz oporbe, novinarima, aktivistima nevladinog sektora, javnim djelatnicima u Srbiji nisu rijetkost. Čini se: internet je postao mjesto gdje svatko može napisati što god želi, vrijeđati ili čak i prijetiti. Postupa li se u takvim slučajevima po različitim aršinima, ovisno tko je osoba kojoj su upućene prijetnje ili uvredljive poruke mogla bi biti predmet jedne dublje analize. I kako se određuje je li riječ o uvredi ili izravnoj prijetnji koja je i ostvariva? I uzima li se u toj procjeni ono što je rečeno/napisano ili se važe i po tome kome su prijetnje upućene?

No, kazneno djelo ugrožavanja sigurnosti nije vezano za određene osobe i trebalo bi biti tretirano na isti način. Koje će sankcije kasnije biti izrečene, ovisi od svakog konkretnog slučaja, jer se utvrđuje na koji način

je to rađeno i koje je posljedice izazvalo. Ukoliko ono što je napisano kod nekoga izaziva osjećaj ugroženosti, i bitno je da to bude ozbiljna i ostvariva prijetnja, onda se to karakterizira ne kao uvreda već prijetnja. Prateći slučajeve u Srbiji može se zaključiti kako se u nekim slučajevima prijetnja tretira kao uvreda, a u drugim uvreda kao prijetnja, što ovisi od osobe kojoj su prijetnje upućene. I sam zakon predviđa strožije kazne ako se prijeti predsjedniku Republike, narodnom zastupniku, predsjedniku Vlade, članovima Vlade, sucu Ustavnog suda, sucu, javnom tužitelju, odvjetniku, policijskom dužnosniku i osobi koja obavlja poslove od javnog značaja u području informiranja. U nekim slučajevima prijetnji tužiteljstvo je reagiralo po službenoj dužnosti, a u nekim tek nakon što su prijavu podnijele osobe kojima su prijetnje upućene.

I samom predsjedniku Srbije Aleksandaru Vučiću upućivane su putem društvenih mreža i komentara na internetu uvrede i prijetnje. Uvijek je to bilo ispraćeno medijskim izvještavanjem i privođenjem autora takvih napisa. Zato je u najmanju ruku izjava ministra vanjskih poslova Nikole Selakovića o najglupljoj i najbesmislenijoj prosvjednoj noti koju je Zagreb uputio zbog prijetnji dužnosnicima hrvatske zajednice u Srbiji neprimjerena.

Uz to treba dodati i komentare i poruke koje su ostavljane kao komentari na određene tekstove, reagiranja ili stavove. I u tim komentarima spominje se kako ovo nije ustaška zemlja već Srbija, »marš iz naše zemlje pa pričaj ustaški gde hoćeš«... Te i slične poruke uslijedile su kao

lepoj...kakav službeni hrvatski jezik, jel zivis u srbiji, jel razumes srpski??? Jel su slicni da ne kazem skoro isti?? Jesu!! Sta hocete vi ustase!!!! Proterali ste srpski narod majku vam ustašku a trazite u srbiju neka prava, ~~pravda~~ vam materina ustaška!!! To nece moci!!!!

reagiranje na zahtjev HNV-a da se po principu pozitivne diskriminacije hrvatski u službeni uporabu uvede u Vojvodini, Apatinu, Baču i Somboru.

U najmanju ruku što se moglo očekivati jest javna osuda državnih dužnosnika, što bi moglo utjecati na smirivanje strasti onih kojima je i najmanji povod dovoljan da iz sebe izbace najgoru mržnju. U ovom slučaju prema Hrvatima.

Z. V.

Mađarska akademija znanosti o »bunjevačkom jeziku«

»O samostalnom bunjevačkom jeziku se ne može govoriti«

*U mišljenju Mađarske akademije znanosti iz 2010.
jasno stoji kako »bunjevački jezik« ne postoji*

U svezi najnovijih prijedora glede tzv. bunjevačkog jezika, koji su nastali nedavnim prihvaćanjem inicijative Skupštine grada Subotice da on postane jezik u službenoj uporabi na teritoriju cijeloga Grada, čini se važnim javnosti nanovo prezentirati i stajališta Mađarske akademije znanosti o bunjevačkom pitanju. Naime, pitanje podrijetla i identiteta Bunjevaca aktualiziralo se u Mađarskoj početkom 21. stoljeća, kao slučaj koji je sjevernom susjedu izvezen, odgovorno tvrdimo, s ove strane granice.

U okvirima jasno definiranih procedura dobivanja statusa nacionalne manjine u Mađarskoj, nakon pokretanja inicijative od najmanje 1.000 pripadnika zajednice, Mađarska akademija znanosti mora dati svoje stručno mišljenje, nakon čega mađarski Parlament glasovanjem zastupnika donosi konačnu odluku. Prva takva inicijativa u Mađarskoj od strane onih Hrvata koji sebe smatraju samo Bunjevcima bila je 2006., a mađarski je Parlament 21. rujna 2006. velikom većinom glasova odbio istu (334 glasa protiv, 18 za i 7 suzdržanih). Druga takva inicijativa pokrenuta je 2010., Mađarska akademija znanosti ponovno je izdala svoja znanstveno potkrijepljena stajališta o podrijetlu i identitetu Bunjevaca, temeljem kojega je mađarski parlament 16. svibnja 2011., također velikom većinom glasova, drugi puta odbio inicijativu (258 glasova protiv, 21 za i 41 suzdržan). Budući da mađarski zakoni predviđaju da ista narodnosna skupina može dva puta pokretati »narodnu inicijativu«, a kako inicijativu Bunjevaca nehrvata mađarski Parlament dva puta nije prihvatio, »bunjevačko pitanje« u Mađarskoj je riješeno!

Bunjevci su svojim jezikom, vjerom i kulturom dio hrvatske zajednice

Spomenuto, drugo i prošireno stajalište Mađarske akademije znanosti, objelodanjeno u povodu narodne inicijative za priznavanje Bunjevaca kao samostalne nacionalne manjine u Mađarskoj, objavilo je u prijevodu na hrvatski jezik početkom 2015. godine Hrvatsko akademsko društvo iz Subotice u publikaciji pod nazivom *O Bunjevcima u Mađarskoj*. Autori ove kratke studije su dr. sc. **Agnes Tóth** i dr. sc. **Balázs Dobos**, prijevod s mađarskog na hrvatski jezik potpisuje **Đorđe Dragojlović**, dok

je stručna redakтура teksta djelo dr. sc. **Slavena Bačića** i **Živka Mandića**. Kako su u predgovoru naveli redaktori, objava mišljenja Mađarske akademije znanosti na hrvatskom jeziku motivirana je željom da bude »važan stručan prinos politički motiviranim identitetskim prijedorima o Bunjevcima«, napose kada je u pitanju kako znanstvena tako i druga zainteresirana javnost u Vojvodini.

U ovome kratkom napisu, a u kontekstu naravi jezične baštine i pratećih jezičnih praksi u ovoj skupini Hrvata u Mađarskoj, iznijet ćemo glavne ocjene iz stajališta Mađarske akademije o ovome pitanju. Prvo je, kako stoji na početku u sažetom prikazu studije redaktora, da »u suvremenoj mađarskoj stručnoj literaturi prevladava stajalište kako su Bunjevci, po svojim etnografskim, povijesnim i jezičnim značajkama, jedna od hrvatskih skupina u Mađarskoj« (str. 5, istaknuo T. Ž.) i drugo – »u vrijeme formiranja modernih nacija, Bunjevci svojim jezikom, vjerom i kulturom ulaze u okvir hrvatske nacije, ali kako su na njezinu geografskom obodu te odvojeni državnim granicama, zadržavaju neke posebne etničke značajke i lokalno-etničku identitetsku svijest« (str. 5, istaknuo T. Ž.).

U samome Akademijinom mišljenju, u dijelu »Što je prethodilo bunjevačkoj manjinskoj inicijativi?«, najprije zatičemo stav tadašnjeg predsjednika Mađarske akademije znanosti **Józsefa Pálinskása**, koji je u odgovoru, nakon susreta s jednim od glavnih nositelja bunjevačke narodnosne inicijative **Mijom Mujićem**, nedvosmisleno ustvrdio sljedeće: »... na temelju pisama **Istvána Nyomárkayja** i **Miklósa Marótha**, o samostalnom bunjevačkom jeziku se ne može govoriti!« (str. 11). Nyomárkay i Maróth glasoviti su slavisti iz Mađarske.

Hrvatski jezik – jedan od ključnih markera nacionalnog identiteta Bunjevaca

Prema mađarskom manjinskom zakonodavstvu, jezik je jedan od ključnih markera nacionalnog identiteta. Naime, definicija nacionalne manjine iz § 1. stavak 2. Zakona br. LXXVII. iz 1993. godine o pravima nacionalnih i etničkih manjina glasi: »U smislu ovog zakona, nacionalna i etnička manjina (...) svaka je autohtona etnička skupina koja na teritoriju Republike Mađarske živi najmanje sto godina, koja je u odnosu na stanovništvo države u broj-

čanoj manjini, čiji su pripadnici mađarski državljani, a od ostalog dijela stanovništva razlikuje se po vlastitom jeziku, kulturi i tradiciji i istodobno izražava svijest o zajedničkoj pripadnosti koja je usmjerena na očuvanje svega spomenutoga te na izražavanje i obranu interesa njihovih povijesno nastalih zajednica» (str. 12, istaknuo T. Ž.). Dalje, autori akademijinog mišljenja ovako sažimaju citirani zakonski članak: »Sukladno odredbama važećega manjinskog zakona, pripadnici manjina mogu biti isključivo mađarski državljani. Zakon nadalje propisuje nekoliko objektivnih uvjeta: stoljetnu naseljenost (nije jasno od kada se računa), brojčana inferiornost, kao i postojanje vlastitoga jezika, kulture i tradicije. Subjektivni je element određenja svijest o zajedništvu, koja je usmjerena na očuvanje svega navedenog te na izražavanje i obranu interesa zajednice» (str. 12, istaknuo T. Ž.).

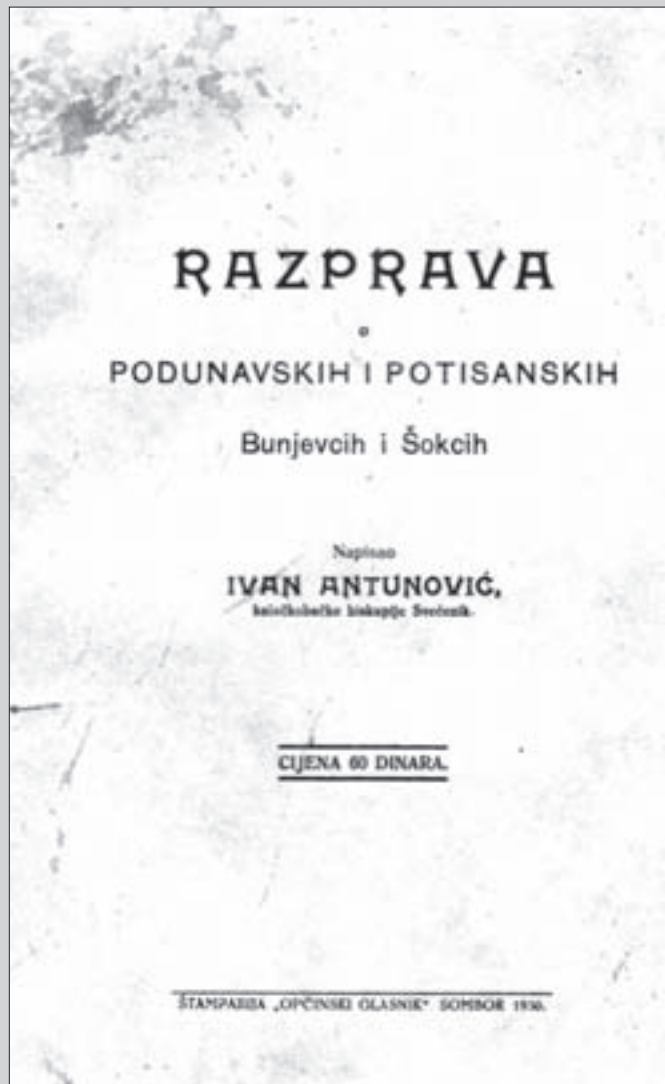
Kada je, pak, riječ o kontekstualnoj konkretizaciji takve zakonske odredbe na Bunjevce, autori Akademijina mišljenja iznose sljedeće činjenice i argumente. U dijelu »Bunjevci u Mađarskoj«, izdvojiti ćemo tvrdnju kako mađarska stručna i znanstvena literatura nakon Drugoga svjetskog rata Bunjevce »nedvosmisleno svrstava u Hrvate«, uz izravno navođenje desetak djela, koje potpisuju znanstvenici Hrvati, Mađari i Srbi iz Mađarske (**Danilo Urošević**) (str. 13). Kada je riječ o govornom jeziku, u studiji se konstatira sljedeće: »Bunjevci su hrvatska etnička skupina koja živi u Bačkoj i govori ikavskom varijantom zapadnohercegovačkoga novoštokavskog dijalekta, te se koristi latinicom, iako je prema jeziku bliža Srbima [najzamjetnija je značajka bunjevačkog narječja ikavski govor, koji u srpskom jeziku ne postoji, a svojstven je pretežnom dijelu govornika hrvatskoga jezika; glede rječnika te morfonološkog i sintaktičkog ustrojstva bunjevačko narječje neusporedivo je bliže hrvatskomu jeziku – prim. **Živka Mandića**], ali se vjerom veže uz Hrvate. Usprkos tomu, jezik je veoma blizak hrvatskome književnom jeziku« (str. 13, istaknuo T. Ž.). Dakle, i više nego nedvosmisleno stoji kako u Bunjevaca može biti riječi samo o inačici jednog hrvatskog dijalekta, a ne o nekakvom standardnom jeziku!

Na koncu, u mišljenju Mađarske akademije znanosti o podrijetlu i identitetu Bunjevaca zatičemo još jedan dio koji se odnosi na jezik, a u kontekstu nacionalno integracijskih procesa. Naime, na str. 16 dr. sc. Agnes Tóth i dr. sc. Balázs Dobos navode sljedeće: »Tijekom XIX. stoljeća ideja južnoslavenskog jedinstva nije imala mnogo zagovornika među bačkim Bunjevcima. Štoviše, kodifikacija hrvatskoga književnog jezika u tom stoljeću na temelju ijekavske varijante štokavskog dijalekta (**Lj. Gaj**) još je i olakšala njihovu integraciju u hrvatsku naciju«. Očito, i jezična je srodnost ikavskog štokavskog dijalekta, kojim su se Bunjevci služili, pridonijela nacionalnoj integraciji ove hrvatske subetničke skupine u suvremenu hrvatsku naciju.

Tomislav Žigmanov

Antunović i nacionalno buđenje

U mišljenju Mađarske akademije znanosti eksplicite se spominje i narodni preporoditelj među bunjevačkim Hrvatima **Ivan Antunović**, koji je izravno navodio tvrdnju o pripadnosti Bunjevaca hrvatskom narodu. »Nasuprot mađarskim asimilacijskim nastojanjima, u vrijeme dualizma javlja se takozvani 'nacionalni preporod' Bunjevaca u seoskim sredinama bačkih Bunjevaca koji su do tada već davno izgubili svoje plemstvo i građanski sloj. Jedan od

najistaknutijih ljudi tog razdoblja, bunjevački povjesničar i naslovni biskup bosonski u Kalači Ivan Antunović u svom je djelu 1882. godine pozivanjem na slavnu prošlost i hrvatsko podrijetlo Bunjevaca želio poduprijeti nacionalno buđenje» (str. 16-17). Riječ je o stavovima iz njegova glasovita djela *Razprava o podunavskim i potisanskim Bunjevcima i Šokcima u pogledu narodnom, vjerskom, umnom, građanskom i gospodarskom*, koji Bunjevci nehrvati uporno, no očito bezuspješno u svojim strategijama selektivnog pristupa povijesti, prešućuju.

Hrvati u Sjevernoj Makedoniji

Hrvati su u Makedoniju počeli dolaziti iz najstarije dijaspe Janjeva još u XIV. stoljeću, drugi veći val, doselio se poslije Prvog svjetskog rata, a treći je val došao nakon Drugog svjetskog rata. Visokoobrazovani hrvatski stručnjaci sudjelovali su u osnivanju fakulteta, kazališta, opere i filharmonije u tadašnjoj Makedoniji

» Nakon osamostaljivanja država proizišlih iz bivše SFRJ, Hrvati u Makedoniji naglo su se našli u drugoj državi i bez uobičajenih komunikacija sa svojom domovinom zbog čega se osjetila potreba za okupljanjem u neku zajedničku asocijaciju. Tako je 1993. najprije osnovano Makedonsko-hrvatsko društvo u Skopju, te u Bitoli i Kičevu, a zatim i u Štipu i Ohridu. Početkom 1996. uz pomoć Hrvatskog veleposlanstva u Skopju te Hrvatske matice iseljenika osnovana je Zajednica Hrvata kao udruga Hrvata iz Republike Makedonije», navodi se u prvom broju tromjesečnika *Hrvatska riječ* kojeg od 2001. izdaje ova udruga.

Koncem 1999. Zajednica Hrvata dobija sredstva od makedonske Vlade, a koncem 2000. prostorije u kojima članovi kojih danas ima preko tisuću dvjesto, mogu pratiti programe HRT-a, pročitati hrvatske tjedne listove, slušati glazbu i družiti se.

Prva programska zadaća ove udruge je bila organiziranje dopunske nastave hrvatskog jezika, što je ostvareno 1998. otvaranjem lektorata na Filološkom fakultetu Sveučilišta *Sveti Kiril i Metod* u Skoplju i dolaskom profesora iz Hrvatske. Od 2001./02. Odvija se i nastava za djecu i mladež. Od školske godine 2009./10. Ministarstvo znanosti i obrazovanja Hrvatske upućuje učitelja hrvatske nastave koji nastavu održava u prostorijama makedonskih javnih škola u Skoplju, Bitoli, Kumanovu i Tetovu.

Od najstarijeg do novijeg iseljeništva

Hrvati su u Makedoniju počeli dolaziti iz najstarije dijaspe Janjeva, tako da postoje dokumenti još iz XIV. stoljeća u kojima je zabilježena migracija Hrvata s Kosova. Drugi, pak, veći val, doselio se poslije Prvog svjetskog rata. Bili su to ljudi sa željeznice, poreznici, vojni časnici ili oni koji su pod kaznom došli i ostali. Treći je val došao nakon Drugog svjetskog rata i ti su visokoobrazovani stručnjaci sudjelovali u osnivanju fakulteta, kazališta, opere i filharmonije. U to vrijeme došao je i veći broj vojnih časnika, graditelja i geodeta i drugih stručnjaka.

Najveći broj Hrvata u Sjevernoj Makedoniji živi u Skoplju, ali i u Štipu, Bitoli, Kumanovu, Ohridu, Strugi i Tetovu,

a u manjem broju i u ostalim makedonskim gradovima. U Makedoniji se za 2011. ne znaju podaci o broju Hrvata, jer popis nije uspio. Zbog toga se raspolaže samo starim brojkama iz 2002. godine kada je utvrđeno da u toj državi živi 2.686 Hrvata. Procjene samih makedonskih Hrvata ipak jesu mnogo više – 3,5 do 5.000 Hrvata.

Na dobrom putu rješavanja problema

Dokumenti koji uređuju odnose prema manjinama u Sjevernoj Makedoniji i Hrvatskoj su Program kulturne suradnje između dvije zemlje potpisan u Zagrebu 1999. godine, i Sporazum o zaštiti prava hrvatske, odnosno makedonske manjine potpisan u Splitu 2007. godine na temelju čega je ustrojen Međuvladin mješoviti odbor za zaštitu manjina čija će peta sjednica biti održana u Skoplju.

Poslije ovog dogovora, Hrvatima u Makedoniji se osigurava povoljniji položaj i ostvarivanje zajamčenih prava, jezika, kulture, ali kao manjina još uvijek nisu ušli u preambulu makedonskog Ustava na čemu inzistiraju. Također ističu kako status Hrvata u S. Makedoniji i Makedonaca u Hrvatskoj nije opterećivao bilateralne odnose i suradnju između dvije države.

Predstavnik hrvatske manjine iz S. Makedonije u Savjetu Vlade RH za Hrvate izvan Hrvatske **Nenad Živković** za naš tjednik objašnjava kako je u Ustavu Sjeverne Makedonije taksativno definirano sedam nacionalnosti: Makedonci, Albanci, Turci, Romi, Srbi, Vlasi i Bošnjaci dok su Hrvati i ostale manje brojne manjine svrstane u rubriku »ostali«. Zbog toga, kaže Živković, nemaju sva prava koja imaju manjine navedene u Ustavu.

»Naš cilj je da hrvatska zajednica bude uvrštena u Ustav što donosi korpus prava koje imaju ostale manjine. Na primjer: prilikom zapošljavanja u javnom sektoru za svako kreirano radno mjesto na razini države određeni računalni program (balanser) određuje koja manjina treba biti zaposlena. Budući da smo u rubrici »ostali«, nikada nas taj program ne izbacuje što u današnjoj situaciji, kada je tisuće radnih mjesta u privatnom sektoru zbog epidemije ugašeno, puno znači«, objašnjava Živković te

dodaje kako su Makedonci u Hrvatskoj navedeni u Ustavu, što i oni traže za sebe.

Ipak, dodaje, kako su posljednjih godina od kada je na čelu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH **Zvonko Milas** napravljeni veliki koraci naprijed:

»Imamo potporu od Milasa i njegovog tima koji se bore za naša prava i zahvalni smo na svemu što rade za nas. Nadamo se da će se ovakav trend nastaviti u budućnosti«.

Živković dodaje kako deklarativno i od strane države Sjeverne Makedonije postoji namjera da se sva pitanja riješe i nema nikakvog problema, ali »operativno se to ne događa, i na tome se mora raditi da ne budu samo dobre želje namjere i da se s riječi pređe na djela.«

»Na dobrom smo putu i ako nastavimo ovako, za kratko vrijeme ćemo imati konkretne rezultate i na polju kulture, obrazovanja i svih projekata od značaja za Hrvate u S. Makedoniji«, kaže on.

Što se tiče financiranja, Živković kaže kako su do prije nekoliko godina projekti udruga financirani od Hrvatske, ali od 2017. godine se u financiranje uključila i makedonska strana ali još uvijek s malim postotkom udjela. Zbog toga projekte i poslove vezane uz rad udruga se rade volonterski, jer nema dovoljno novca ni za honorarno plaćanje a kamoli da se netko zaposli.

»Do 2012. imali smo u Zajednici administrativnog tajnika i znamo koliko je dobro imati uposlenog čovjeka, ali sada to nije moguće«.

Uz Zajednicu Hrvata u RSM djeluje od 1994. godine i Makedonsko-hrvatsko društvo Hrvatski kulturni centar *Marko Marulić* sa sjedištem u Bitoli i još nekoliko hrvatskih udruga i hrvatsko-makedonskih društava. Svim udrugama cilj je pružati podršku u očuvanju hrvatskog jezika, nacionalne povijesti i kulture te njegovanje hrvatskog nacionalnog identiteta.

Katolička crkva u Sjevernoj Makedoniji djeluje od početka 20. stoljeća, u rangu biskupije. Crkve postoje u Skoplju, Bitoli, Ohridu te u Strumici i Gevgeliji, gdje žive katolici istočnog obreda pod patronatom Skopske biskupije.

Posjet Milasa

Da će se problemi još brže rješavati nadu daje i nedavni posjet državnog tajnika Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan RH Zvonka Milasa sa suradnicima koji se susreo sa zamjenicom ministra vanjskih poslova, supredsjedateljicom Međuvladinog mješovitog odbora **Fatmirom Isaki**.

Na sastanku se razgovaralo o nastavku suradnje kojom se promiču manjinska prava, kao i o dodatnom unaprjeđenju odlične bilateralne suradnje. Državni tajnik Milas je tom prigodom istaknuo kako su vidljivi određeni pozitivni pomaci te da se nada da će Sjeverna Makedonija, čim to bude moguće, definirati status hrvatske nacionalne manjine, sukladno vrlo dobrim i prijateljskim odnosima, kao i potpisanom Sporazumu između dviju država iz 2007. godine.

J. D.

Ankica Jukić-Mandić, savjetnica gradonačelnika Novog Sada

Budući da smo otpočeli suradnju i otvorili vrata ka rješavanju pitanja koja su od interesa za hrvatsku zajednicu, širok je spektar područja u kojima ćemo djelovati i koja će ovisiti o problemima s kojima ćemo se susresti

Dobra volja je uvijek prvi korak

Razgovor vodio: Marko Tucakov

Ankica Jukić-Mandić je diplomirana pravnica, master ekonomistica. Rođena je u Đakovu, udana je i majka jednog djeteta. Dugogodišnja je članica DSHV-a, a od početka ove godine obavlja dužnost članice Stručnog vijeća gradonačelnika Grada Novog Sada za područje suradnje s nacionalnim manjinama. Razgovarali smo s njom o Hrvatima u Novom Sadu i Petrovaradinu, te o suradnji na ostvarivanju njihovih prava putem djelovanja predstavnika hrvatske zajednice u struktura ma gradske vlasti.

► **Koji je Vaš mandat u Gradu Novom Sadu i što su Vaše dužnosti?**

Imenovanjem za članicu Stručnog vijeća gradonačelnika ukazana mi je iznimna čast, osobito od strane zajednice koju predstavljam i koja me je podržala, no ovdje ne mogu izostaviti ni gradonačelnika gospodina **Miloša Vučevića** koji je svojom predusretljivošću učinio da se osjećam kao dio tima. Za mene, kao članicu hrvatske zajednice i osobu koja živi s obitelji u ovom gradu, je ova dužnost ujedno i velika obveza. Budući da smo otpočeli suradnju i otvorili vrata ka rješavanju pitanja koja su od interesa za hrvatsku zajednicu, širok je spektar područja u kojima ćemo djelovati i koja će ovisiti o problemima s kojima ćemo se susresti.

► **U kakvom je odnosu Vaš mandat s mandatom radne skupine koju su osnovali Grad Novi Sad i Hrvatsko nacionalno vijeće, a koja ima za cilj također rješavanje otvorenih pitanja naše zajednice u nizu područja u Novom Sadu?**

Sva pitanja koja se tiču hrvatske zajednice predstavlja ju sponu između mene i ostalih tijela ili osoba koje se tim pitanjima bave. Radna skupina, kao što joj i sam naziv kaže, osnovana je u svrhu rješavanja otvorenih pitanja i postizanja sporazuma o suradnji između Grada Novog Sada i Hrvatskog nacionalnog vijeća. Članovi radne skupine su zaista osobe stručne u područjima svog djelovanja i dosadašnji sastanci ove skupine pokazali su se višestruko korisnim, a učinke očekujemo u vremenu koje je pred nama.

► **Gradonačelnik Vučević se pokazao iznimno institucionalno senzitivnim za pitanja dobrobiti ovdašnjih Hrvata, no takav pristup i primjer nije moguće naći u drugim lokalnim samoupravama, čak ni ondje gdje živi mnogo više Hrvata nego u Novom Sadu. Može li se to mijenjati u sadašnjim konstelacijama djelovanja lokalnih samouprava?**

Činjenica je da je primjer takvog postupanja skoro pa usamljen. Svakako da ne možemo utjecati na okvire koje diktiraju pozitivni propisi, no to ne znači da ne možemo prepoznati probleme osoba koje žive na teritoriju određene lokalne samouprave kao važne i utjecati na njihovo rješavanje. Kao što ste i sami rekli, gospodin Vučević je osoba koja je prepoznala važnost određenih pitanja i iskazala spremnost o istima razgovarati i iznaći model za rješavanje. Dobra volja je uvijek prvi korak.

► **Što konkretno strukture koje upravljaju Gradom Novim Sadom mogu učiniti za dobro ovdašnje hrvatske zajednice?**

Na prvom mjestu: da budemo dionicima bića ovog grada, a to ćemo postići ako smo vidljivi i prepoznati kao ravnopravan sudionik u političkom i društvenom životu i ako probleme rješavamo na konkretan način. Uključivanje u projekte očuvanja vjerske baštine, rekonstrukcija crkve sv. Jurja, Spomen-dom bana Jelačića, uključivanje predstavnika hrvatske zajednice u radna tijela Grada svakako su promjene koje nam daju prostora za djelovanje.

► **Kakvim ocjenjujete sadašnji društveni položaj hrvatske zadjenice u Novom Sadu, što vidite kao njezin najveći izazov? Uspiju li postignuća manjinskoga tijela naše zajednice, te rezultati političkoga djelovanja DSHV-a stići do Hrvata koji žive u Novom Sadu i biti im od koristi?**

Hrvatska zajednica u Novom Sadu nije konzistentna kao u Petrovaradinu, pa joj je samim tim teže opstajati. Pred nama se nalazi veliki broj izazova, te je teško izdvojiti samo jedan kao najveći. Kada su u pitanju postignuća Demokatskog saveza Hrvata u Vojvodini, naravno da ista stignu do Hrvata u Novom Sadu, čemu svjedoči i moja pozicija, pozicije kolega u gradskim upravama, radnim tijelima Skupštine grada kao i pozicije kolega u Pokrajinskoj vladi. Svi mi smo na istom zadatku, a to je

osigurati ostvarivanje prava pripadnika hrvatske zajednice, prepoznati i riješiti probleme.

► **Vaš politički i uopće društveni aktivizam u hrvatskoj zajednici u Vojvodini traje već dulje. Kako bi, po Vašem mišljenju, trebao izgledati i čemu stremiti prosječni osviješteni aktivist Hrvat kome je stalo do zajednice i koji želi njezinu afirmaciju?**

Ne volim kazati da je netko osviješten aktivist, polazeći od sebe. Kao i veliki broj članova zajednice, dijelom zajednice se smatram zahvaljujući svom podrijetlu, a dionikom života zajednice sam postala zbog sebe i svog djeteta jer nisam željela da ono izgubi svoj identitet. To su moje ideje vodilje i ne kažem nužno da moraju biti i tuđe. Ali, kada polazite sa zdravih osnova, onda vas ništa što se događa na tom putu ne može poljuljati. Zajednicu afirmirate samim time što nemate problem kazati tko ste i što ste, kao i time što jasno artikulirate ono što želite ostvariti.

► **Hrvate u Novom Sadu, osim Crkve, okupljaju dvije aktivne udruge kulture, tu je i jedna zaklada čiji je osnivač HNV, te Mjesni odbor DSHV-a. Je li to dovoljno? Postoji li u nekom od područja društvenoga djelovanja praznina koju bi mogle nadomjestiti neke druge forme društvenog organiziranja?**

Svaka od pobrojanih institucija na svoj način promiče duh naše zajednice. Djelovanje u području kulture osnažuje duh i drži članove zajednice na okupu, a pri tome sprječava da sve ono što baštinimo sklizne u zaborav. Činjenica je da djelovanje u području kulture ne može otvoriti neka vrata ili staviti neka pitanja na stol kao što to može političko djelovanje, a tu već imamo Mjesni odbor DSHV-a. Okupljanje pod okriljem Crkve je ono što stoljećima čuva našu vjeru, osigurava naše trajanje i pomaže nam da u molitvi ostanemo snažni, senzibilni za probleme drugih, da prihvaćamo različitosti, ali i da očuvamo svoju suštinu. Zaklada Spomen-dom bana Josipa Jelačića je napose naša trenutačna kruna koja nam daje svojevrstan pečat prepoznatljiv i izvan granica. Svaki novi oblik društvenog angažmana, koji je usmjeren k istom cilju kao i djelovanje pobrojanih institucija, bit će dobrodošao.

► **Bili ste članica Hrvatskog nacionalnog vijeća, kao i članica Izvršnog odbora zadužena za informiranje u mandatu od 2010. do 2014, a ranije i tajnica HNV-a. Kada usporedite organizacijske aspekte tadašnjega rada HNV-a i njegove učinke, što zaključujete? Gdje vidite mogućnosti za poboljšanja?**

Bila sam predsjednica Odbora za službenu uporabu jezika i pisma, Odbora za informiranje i Odbora za propise, predstavke i žalbe, a i tajnica Hrvatskog nacionalnog vijeća. Kada sve ovo samo izgovorite, čini se jako puno. Netko će zamijetiti kako je to puno dužnosti za jednu osobu, ali ja ću Vam reći da je to jedan dugačak razvojni put koji je izgradio i moju osobnost i učinio da sam danas ovakva. Posljednjih deset godina, koliko sam aktivno uključena u goruća pitanja zajednice, imala sam dužnost, skupa s članovima spomenutih tijela, proučiti svaki propis koji je regulirao područja koja sam spomenula, reagi-

rati na svaki propust prigodom donošenja krovnih akata u zemlji, reagirati kada propust nije otklonjen i, na koncu, sve sublimirati tijekom rada na poziciji tajnice. Vrijeme i okolnosti ni tada nisu išle, a ni sada u punoj mjeri ne idu, nama na ruku, ali su se osobe koje su članovi Hrvatskog nacionalnog vijeća zalagale za isti cilj: ostvarivanje prava članova hrvatske zajednice. Danas Hrvatsko nacionalno vijeće ide bržim koracima, postiže rezultate u područjima koja se nalaze u njegovoj nadležnosti, iznjedrilo je puno dobrih kadrova i riješilo veliki broj pitanja, što je za svaku pohvalu.

► **Opišite nam djelovanje DSHV-a u Novom Sadu od početka Vašega angažmana u stranci. Kakva je situacija sada po pitanju članstva i pozicija glede kandidiranja i mogućnosti rješavanja pitanja iz okvira političkih opredjeljenja DSHV-a?**

Deset godina je dugačko razdoblje. Imali smo razdoblje u kojem smo, sukladno objektivnim okolnostima, uspijevali okupiti veći broj ljudi, djelovati, stvarati, praviti konekcije, a imali smo i razdoblje stagnacije. Danas imamo mlade ljude koji su preuzeli na sebe da vode mjesnu organizaciju, a mi smo tu da im pomažemo, usmjeravamo ih i budemo im potpora.

► **Kome se mogu obratiti Hrvati koji žive u Novom Sadu ako nisu zadovoljni radom tijela Gradske uprave u ostvarivanju svojih građanskih i nacionalnih prava?**

Ukoliko netko smatra da su njegova nacionalna prava ugrožena, bez odgađanja se može obratiti izravno tijelu za koje smatra da je počinilo radnju koja je ugrozila njegova prava, a zatim i meni koja ću o tome bez odgađanja izvijestiti gradonačelnika.

► **Koje su mogućnosti dalje partnerske suradnje Grada Novog Sada sa županijama, gradovima i općinama u Hrvatskoj, znajući da su prvi koraci već postignuti, napose u domeni korištenja EU fondova? Ima li tu mjesta za našu zajednicu?**

Novi Sad je grad koji je oaza ideja za suradnju. Bogat poviješću, kulturom, multikulturalnošću, jezičnom raznolikošću, zaista pruža mnogo. Samim time i prostora za suradnju ima, i ona je poželjna. Svaka suradnja sa županijama, gradovima i općinama u Hrvatskoj daje prostora i nama koji smo čuvari povijesti i spomenika kulture da promoviramo ono što imamo i čuvamo to od zaborava.

Nematerijalna kulturna baština Hrvatske (VI.)

Bećarac – vedri stihovi i zarazna melodija

»Bećarac je usmenoknjiževni oblik, jer su deseteračke distihe ljudi smišljali u raznim prigodama i za vrijeme tradicijskih običaja. Velika većina tekstova prenosila se 's koljena na koljeno' i tako zapisivala pa su očuvani sve do danas, a vremenom su nastajali i novi tekstovi«, kaže Lucija Malović

Kada netko spomene bećarac, odmah pomislimo na humoristične, satirične i često vrlo lascivne pjesme, ali je manje poznato odakle potječe naziv ovoga oblika narodne pjesme. Naziv potječe od turske riječi bekar, koja u hrvatskoj jezičnoj uporabi – bećar, označava neženju, momka, lolu, bekriju, veseljaka sklonog raskalašenom životu. Bećarac je veselog i vedrog teksta, prožet alegorijama i metaforama, a redovito se izvodi uz instrumentalnu pratnju tamburaških ili mješovitih sastava. Bećarac, kao tradicijski vokalno-instrumentalni napjev, porijeklom je iz ruralne Slavonije i neizostavan je dio današnje tradicijske kulture Slavonije, Baranje i Srijema. UNESCO je 2011. upisao bećarac na Reprezentativni popis nematerijalne kulturne baštine čovječanstva. Popularnost bećarca se proširila do južne Mađarske i diljem Vojvodine.

O bećarcu smo razgovarali s **Lucijom Malović**, koja je za završni rad na preddiplomskom studiju hrvatskoga jezika i književnosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta *Jurja Dobrile* u Puli odabrala temu: »Bećarac kao usme-

noknjiževni oblik«. Na istome fakultetu studentica je prve godine diplomskoga studija kroatistike, a već petnaest godina je članica KUD-a *Lipovac* iz Generalskoga Stola. Malo mjesto Generalski Stol je u sastavu istoimene općine u Krlovačkoj županiji, a to mjesto se u srednjemu vijeku nazivalo Lipovac.

Bećarac – usmenoknjiževni oblik

»S izvedbom bećaraca susrela sam se još kao djevojčica na mnogobrojnim smotrama folkloru u Hrvatskoj, ali i na raznim proslavama u mjestu u kojem živim. Bećarac u Generalskome Stolu nikada nije bio popularan kao u krajevima istočne Hrvatske, ali ga se svakako od davnina moglo čuti na privatnim ili javnim proslavama, a od 90-ih godina prošloga stoljeća pa sve do danas i na folklornim manifestacijama čiji je organizator KUD *Lipovac*. Osoba sam koja je dio svoga života posvetila proučavanju i njegovanju folklorne i kulturne baštine Hrvatske, stoga sa zadovoljstvom mogu reći da volim i slušati i smišljati, i pjevati bećarce. Posebno volim slušati spontana natpjevavanja, jer me gotovo uvijek nasmiju. Vedri stihovi, zarazna melodija i maštovitost samo su neke karakteristike zbog kojih sam zavojljela bećarac«, kaže Lucija Malović i pojašnjava što karakterizira i čime je prožet bećarac.

»Bećarac prvenstveno karakteriziraju njegova vedrina, veseli karakter te dosjetljivost i maštovitost njegova izvođača. Naime, ako se pjevači natpjevavaju, vrlo je bitno da su brzi i spretni u oblikovanju novih stihova. Bećarac je prožet brojnim alegorijama i metaforama kako bi se određena tematika opjevala na malo drugačiji, a slušatelju privlačniji način.«

Pitali sam Luciju Malović je li bećarac u stvari usmenoknjiževni oblik?

»Usmena književnost uglavnom se definira kao književnost prenošena 's koljena na koljeno'. To i jest tako, ali ako govorimo o usmenoj književnosti hrvatskoga naroda onda se treba voditi tezom koju je ponudio **Stipe Botica** u knjizi *Hrvatska usmenoknjiževna čitanka* (1995.) da je ona bogata i raznovrsna, jer se pojavljuje i u živoj izvedbi, ali i u zapisima usmenoknjiževnih tekstova. Prema tome, sasvim je jasno da je bečarac usmenoknjiževni oblik, jer su deseteračke distihe ljudi smišljali u raznim prigodama i za vrijeme tradicijskih običaja. Velika većina tekstova se prenosila 's koljena na koljeno' i tako zapisivala pa su očuvani sve do danas, a vremenom su nastajali i novi tekstovi. Osim očuvanja stihova, izvedbe i forme, usmenoknjiževnim oblikom čine ga i rima, intermedijalnost, dvočlanost, varijacije unutar zadanoga oblika te različita motivsko-tematska obilježja«, kaže Malović i pojašnjava načine izvođenja ove deseteračke glazbene vrste.

Pjesme na deseteračke stihove

»Bečarac se obično izvodi tako da jedan pjevač, najčešće muškarac, otpjeva prvi stih, a zatim ga, u ponavljanju istoga, prate i ostali pjevači. Za razliku od drugih tradicijskih slavonskih pjesama na deseteračke stihove – svatovac, drumarac, bušarac i drugi, koji se izvode bez instrumentalne pratnje, bečarac se redovito izvodi uz instrumentalnu pratnju. Bez instrumentalne pratnje izvodi se samo onda kada u blizini nema tamburaša. Ukoliko se bečarac izvodi u koreografijama ansambala i kulturno-umjetničkih društava, utoliko su stihovi oblikovani prije izvedbe. Ako se bečarac izvodi spontano, onda se pjevaju ili ranije osmišljeni stihovi koji su mnogima poznati ili

spretni pjevači izmišljaju stihove prilikom same izvedbe.«

S Lucijom Malović pričali smo i o tome gdje se najviše pjevao bečarac nekada u Hrvatskoj, a gdje sada?

»Bečarac je kao napjev karakterističan za područja Slavonije, Baranje i Srijema, stoga bez sumnje mogu reći da se nekada najčešće izvodio upravo na tim područjima. Iako se danas bečarac izvodi gotovo u svim područjima kontinentalne Hrvatske, nikada se neće izvoditi u tolikoj mjeri kao što se izvodi u spomenutim područjima. I prije, i danas, i u budućnosti stihovi bečaraca najviše će odjekivati ravnicama i žitnim poljima. Pandemija koronavirusa zaustavila je proslave, događaje, folklorne manifestacije pa stihovi bečaraca već dugo nisu odjeknuli među narodom, a prije pojave te nevolje mogli su se čuti u bilo kojem kraju Hrvatske.«

Humor u bečarcu je neizostavan

Stihovi bečarca su često i metaforično-erotski. Lucija Malović kaže da takvi stihovi iskazuju vedrinu narodnog duha, duhoviti narodni eros.

»Kroz stihove bečaraca može se jasno predočiti kakav je u prošlosti bio ljudski mentalitet, o čemu su ljudi razmišljali, što su radili, kako su se ponašali, zabavljali i slično. Stoga metaforično-erotske stihove svakako možemo pripisati vedrini narodnoga duha. Budući da postoji mnogo bečaraca koji su do suza nasmijali slušatelje, mogu reći da je humor u bečarcu neizostavan.«

A je li bečarac opstao na društvenoj i glazbenoj sceni zahvaljujući organiziranoj djelatnosti amaterskih folklornih i glazbenih udruga i ansambala, folklornih i glazbeno-folklornih manifestacija – smotri, susreta, seminara i

**Poklade su da pjevaju lole,
a Korizma da se babe mole .**

**Priko šora pružio se lanac,
Ide Šokac i pjeva bečarac.**

festivala? Lucija Malović kaže kako je to pitanje vrlo zanimljivo i da zasigurno postoje različita mišljenja o tome.

»Ja bih se složila da je bečarac na društvenoj i glazbenoj sceni opstao zbog kulturno-umjetničkog amaterizma. Primjerice, uzmimo u obzir tamburaške sastave. Naime, mnogobrojni članovi današnjih tamburaških sastava svoje su sviračko iskustvo stekli u folklornim društvima i ansamblima i tako naučili što je bečarac, što je drmeš, što je kolo, a sve to danas izvode na svojim svirkama i tako prenose ljudima koji možda nikada nisu čuli za to.«

Kreativna moć

Goran Knežević, koreograf, voditelj, predavač, istraživač, publicist, organizator i producent na području hrvatskih folklornih tradicija kaže kako ga fascinira proces nastajanja bečarca.

»Fascinira me proces njegovog nastajanja, a ne sama izvedba. U nekoliko navrata sam gledao i slušao natpjevavanje, dvoboj dviju počimalja. Dok je jedna pjevala, druga joj je smišljala što otrovniji odgovor u sekundu u

**Ko štoj' Jozu 'vakog nige nema
ni u svinjcu ni u kokošinjcu...**

**Da mi nije u selu zvonara,
Ko bi mene budio bečara.**

desetercu i završnoj rimi. Strašna kreativna moć. Isto to su prakticirali i reperi u međusobnoj izmjeni prigodnih stihova. Dakle, smisao egzistencije bečarca je istina, ma kakva ona bila.«

Knežević kaže kako se donedavno, prije pojave koronavirusa, bečarac mogao čuti na sceni u izvedbi izvornih i reproduktivnih folklornih skupina, tamburaških sastava,

slavonskim svadbama i prigodnim zabavama starije populacije, a o stihovima bečaraca koji su često metaforičko-erotski, Knežević kaže:

»Kroz bečarac se moglo, nekažnjeno, proturiti puno istine o osobama, događajima, raznoraznim društvenim temama i napose o erotici. Bečarac je ozbiljno i smisleno poetsko stvaralaštvo izrečeno – otpjevano šaljivim tonom. Erotika je danas, pa i prije, bila intrigantna tema i kao takva bila je interesantna i inspirativna narodnom stvaratelju. A narod kao narod: lascivnim temama je okretao leđa, ali ne i pogled. I kad su se pjevali erotski bečarci, oni su imali određenu literalnu vrijednost i nisu bili izrazi puke prostote, kao neki nastali u novije vrijeme«, kaže Knežević i naglašava kako su bečarac očuvali tamburaši.

»Bečarce izvode brojni tamburaški sastavi i nekako mi se čini da su upravo oni njegovi glavni prezentatori i čuvari. Jer, bečarac je ipak prvenstveno vokalno-glazbeni izričaj pristao tamburaškom izričaju. A zaštita UNESCO-a je bitna zbog motivacije za njegovo čuvanje i izvođenje, jer uzalud ti sve ako te nisu vani priznali. I to neki puta nije dovoljno, jer zadivljuje upornost i strast institucija glede negiranja vlastite tradicije. Primjerice, povodom primitka Hrvatske u Europsku zajednicu, ansambl *Ethnotime* izveo je bečarac na engleskom, njemačkom i francuskom jeziku. Time se htjelo pokazati mogućnost njegove internacionalizacije i promidžbe. Ali to nije prihvaćeno. No, ima vremena.«

Zvonko Sarić

Dijalog i kompromis s Luciferom

Između bijele i crne boje nalazi se cijeli spektar. Ako pomiješamo bijelu i crnu, dobijamo sivu, koju možemo nazvati i »bojom kompromisa« – jer, niti je bijelo niti je crno. Istina, i siva boja ima razne nijanse, od svijetlosive do tamnosive. Naš dobro obaviješteni Dvostruki Predsjednik, kada govori o situaciji u po Ustavu »južnoj pokrajini« Srbije, uvijek upotrebljava riječi »dijalog i kompromis«. Time nama, običnim građanima, sugerira da ćemo dijalogom stići i do kompromisnog rješenja višedesetljetne »južne problematike«. To podrazumijeva da i najbrojniji narod ove zemlje dobije »nešto« za »nešto«. Slušajući duže vrijeme govore Dvostrukog, sjetio sam se drame **Imrea Madácha** *Čovekova tragedija (Az ember tragédiája)* u kojoj su glavni likovi Adam, pomalo Eva, i Lucifer. Madáchov opis Lucifera je pomalo specifičan, nije mislilac poput **Goetheova** Mefista, koji »kupi« Faustovu dušu, tvrdeći da se sve može kupiti i prodati. Madáchov Lucifer je skeptični i često ironični protivnik samog Stvoritelja; ne oduševljava se njegovim stvaralačkim dostignućima, pogotovo kad je riječ o ljudima. Cijela drama je zapravo jedan dijalog između Adama i Lucifera. Ovaj potonji pokazuje besmislenost ljudskog postojanja, putovanjem kroz povijest čovječanstva, a Adam stalno traži nove i nove ideje ili ideologije. Dijalog nije samo razgovor između ljudi nego je i literalni oblik, često upotrijebljen u antičkoj kulturi, ali i u renesansi. Obično ima i poučni karakter, jer jedan sudionik postavlja pitanja o nečemu što mu nije jasno, a drugi pak odgovara i objašnjava. Pokušao sam, (malo nevješto) slijedeći velikog Madácha, napisati jedan suvremeni izmišljeni dijalog između Adama i Lucifera.

Mali izmišljeni dijalog

Lucifer: »Nešto si mi u posljednje vrijeme jako zabrinut, Adame. Što te tišti?«

Adam: »Vidiš li, Luciferu, s kakvim problemima se trebam svakodnevno suočavati. Prvo, ovdje već više od godinu dana hara novi virus. Nabavio sam pet vrsta cjepiva i vrlo uspješno cijepimo stanovnike, ali ta mala i beznačajna oporba stalno me kritizira da ovo pogrešno radim. Napose da nisam smio građanima dati nedovoljno ispitana cjepiva iz Rusije i Kine.«

Lucifer: »Oporbe uvijek ima. Gledaj samo mene: ja sam najveća oporba samom Bogu, a ti ipak nisi On, mada te neki obožavaju kao njega.«

Adam: »Ma, uopće me ne slušaju. Ja ih molim kao Boga da se cijepe, a mnogi to odbijaju. U tajnosti prave covid tulum i bune se kada ih rasturi komunalna policija i kada kažnjavamo organizatore.«

Lucifer: »Znaš onu izreku: 'mladost – ludost'. A i onu: 'Bog je Bog, a biznis je biznis'.«

Adam: »Upravo to radim. Vidiš, sa svih strana pozivam ulagače da svoj novac investiraju u Srbiji. I dajemo im razne pogodnosti kao što je infrastruktura, besplatno korištenje zemljišta i opet ne valjam.«

Lucifer: »Ti stalno samo kukaš, kako se veli 'ko Grk u apsu'. Zasad je kontrola u tvojim rukama, imaš poslušnu premijerku, poslušne članove tvoje partije, izborna pobjeda ti je takoreći zagarantirana.«

Adam: »Kako ne bih kukao. Vidiš što nam radi dio međunarodne zajednice: žele nam oteti najsvetiji dio teritorija, a od mene traže da ja to još na neki način i priznam!«

Lucifer: »Što se buniš? Za sada imaš Ustav koji je na tvojoj strani, na koji se uvijek možeš pozvati.«

Adam: »Ona neodgovorna prijašnja vlast nije ništa učinila da spriječi jednostrano proglašenje nelegalne države i mirno su promatrali kako neki tu državu priznaju!«

Lucifer: »Opet se buniš bez razloga. Tvoji veliki prijatelji Kinezi i Rusi je ne priznaju, a i pet država Europske unije koje, istina, imaju izvjesne probleme sa svojim manjinama, također ne priznaju 'lažnu državu', kako ju često nazivaju. A gdje je kompromis?«

Adam: »Moja želja je da dijalogom riješimo problem. To savjetuju mnogi zvaničnici koji dolaze u moju zemlju razgovarati sa mnom, a to je i moj stav. Što misliš o kompromisu?«

Lucifer: »Čini mi se da bi ti želio i jare i pare.«

Adam: »Nije o tome riječ. Ne možemo mi gubiti sve, a druga strana, da dobije sve! Recimo, za sad ne ispunjavaju dogovorenu, u sporazumu potpisanu zajednicu srpskih općina.«

Lucifer: »Recimo, u Ustavu piše da će južna pokrajina imati specijalnu autonomiju, a nema je. Pa da će Vojvodina imati Zakon o financiranju kojeg također nema. Tako da... ni Vi niste baš ažurni. Moj prijedlog je da kupuješ vrijeme. I ono je na prodaju.«

Adam: »Kako to misliš?«

Lucifer: »Evo kako: ispričat ću ti jednu staru priču. Nekad davno kralj osudi dvojicu razbojnika na smrt, ali budući da je bio demokratski orijentiran, na koncu ih zapita koja im je posljednja želja? Jedan od njih dvojice kaže: 'Kralju, činiš veliku grešku ako nas pogubiš, jer mi možemo tvog magarca za godinu dana naučiti govoriti'. Kralj se nasmije i reče: 'Neka bude tako. Živjet ćete još godinu dana'. Poslije drugi pita onog koji je dao obećanje: 'Jesi li ti lud?'. Ovaj mu odgovori: 'Godinu dana je dug period. Za to vrijeme može kralj umrijeti, može magarac crknuti, a možda može i progovoriti'. Tebi je sve vrijeme na raspolaganju. A možda i južnjaci promijene mišljenje i pozele biti dijelom tvoje napredne i prosperitetne države. Jedini problem bit će što uraditi s novim-starim državljanima, jer oni nisu tvoji glasači. Ali, ako ih dobro potplatiš, sve je moguće.«

A Madách veli: »Čovječe, nadaj se i vjeruj!«

Ogrezli u oportunizam

Da je Savez vojvođanskih Mađara (SVM) već odavno ogrezao u duboki oportunizam, poznato je i prije njegova formalnog razvoda s Demokratskom strankom (DS) i istovremenog stupanja u vlast sa Srpskom naprednom strankom (SNS) nakon izbora 2012. Sjetimo se samo slike s obilježavanja 15. obljetnice SVM-a 2009. kada je na paličkoj Ljetnoj pozornici predsjednik ove stranke **István Pásztor** tadašnjem predsjedniku DS-a (i države) **Borisu Tadiću** predstavio svog budućeg partnera – predsjednika SNS-a (i države) **Tomislava Nikolića**, otvoreno mu pred velikim brojem svjedoka dajući na znanje kakva je priroda njihove ljubavi. Da, bilo je to vrijeme svakodnevnih trvenja DS-a i SVM-a na lokalnom se ovaj drugi više ponašao kao oporba nego li kao dio vlasti. U međuvremenu suštinski se ništa nije promijenilo: SVM je i dalje ostao u poziciji »drugog igrača«, ali se svi značajniji neporazumi s lokalnim SNS-om izravno rješavaju u kontaktima s predsjednikom stranke i države **Aleksandrom Vučićem**.

Naravno, takav odnos ima i svoju cijenu, pa vijećnici SVM-a bespogovorno prihvaćaju odluke najjače stranke u gradu koje ih se izravno ne tiču, poput »priče o tri spomenika« (dvije o vlastitom trošku inicijatora, a jedna na račun proračuna Grada). Posljednja u nizu takvih odluka bila je svakako i ona o uvođenju »bunjevačkog jezika« u službeni uporabu na teritoriju Subotice 4.

ožujka ove godine. Predsjednik Skupštine grada **Bálint Pásztor** tom se prigodom našao u zaista neugodnoj situaciji: javno ne smije reći da ga se ta stvar ne tiče, jer nema nikakve veze s »mađarskim nacionalnim interesima«, a još mora udovoljiti volji jačeg koalicijskog partnera da se ispune želje najslabijeg u tom odnosu. Što mu je u toj poziciji preostalo? Kao pravniku, nije mu se teško bilo sjetiti dobre volje, odnosno pozitivne diskriminacije, a kao zastupniku nacionalne političke ideje dobro mu je poznata »borba za ostvarivanje vlastitih prava«. Sve, dakle, i formalno i pravno do idealnog oportunizma u kog je SVM, rekli smo na početku, već odavno ogrezao.

Oportunizam jest blizak pragmatizmu i konformizmu i kao takav nudi brojne pogodnosti, ali je oportunizam – u praksi dokazano – i ljuti protivnik kreacije, etici i logici. Iz čistog oportunizma, bar kada je riječ o ulozi SVM-a, bunjevački će, eto, biti uveden kao četvrti službeni jezik u Subotici.

Da se Bálint Pásztor – umjesto pozivanja na empatiju i formalno-pravne uvjete o primjeni pozitivne diskriminacije – sjetio priča iz dječjačkih mu dana o ulozi Demokratske zajednice vojvođanskih Mađara (DZVM), iz koje je i stvoren SVM, »u borbi za ostvarivanje vlastitih prava« možda bi mu i iskaz bio za dlaku drugačiji. Možda bi mu – onako, čisto za usporedbu – na um pale davne priče iz dalekog Székelyfölda po kojoj su Székelyi posebna nacija, koja s mađarskom ima veze samo toliko što su im jezici donekle slični ili isti. Da se to dogodilo, možda bi, namjesto čistog oportunizma, u Bálintu Pásztoru proradio crv logike, pa bi mu se možda u glavi pojavila slika kakav bi mu bio vlastiti odnos prema standardizaciji székelyskog ili csángoskog »jezika« u uvjetima kada si brojčano slab, a politički nemoćan. Konačno, da se to dogodilo, možda bi se sjetio i

da je negdje nekada davno čuo da je Mađarska akademija znanosti (može se o tome ponešto pročitati i u ovom broju *Hrvatske riječi*) u dva navrata jasno dala do znanja što misli o »bunjevačkom jeziku«.

Na žalost (ne i njegovu), to se niti kod njega niti kod stranke mu nije dogodilo, pa su i argumenti koje je iznijela krovna znanstvena institucija matične mu države, argumenti koje iznose jezikoslovci i nalaže osnovna logika prohujali kroz šuplinu između dva uha. Zašto bi se Pásztor i cijeli SVM zamajavao time zbog čega se u »u prvoj bunjevačkoj gramatici od I do IV razreda osnovne škole«, nazvanoj *Klupče*, kaže »viverica«, a ne i »ričeni-ca« i cijelim nizom sličnih lekcija kada takvo što aktivira zdrav razum, budi sumnju i tjera na smijeh? A smijati se u tako ozbiljnom trenutku kao što je usvajanje odluke o promjeni Statuta Grada nije, naravno, pristojno. A ni poželjno. Dalekosežno.

Z. R.

Upis nacionalne pripadnosti u izvode iz matičnih knjiga

Prava se mogu koristiti

Na zahtjev stranke po mjestu prebivališta radi se Zapisnik na temelju kojeg se upisuje nacionalna pripadnost u njenu matičnu knjigu rođenih. Zapisnik se sastavlja na traženom jeziku koji je u službenoj uporabi i ne plaća se dodatno

Izmjenama i dopunama Zakona o matičnim knjigama, od 1. siječnja 2019. godine, u matičnu knjigu rođenih i izvode iz matičnih knjiga omogućen je upis podatka o nacionalnoj pripadnosti. Riječ je o jednoj od obveza Srbije u procesu pristupanja Europskoj uniji i obveza na temelju Akcijskog plana za ostvarivanje prava nacionalnih manjina, kojom je omogućeno da njeni pripadnici zatraže ovo pravo. Uz njega, tu je i mogućnost da se brojni dokumenti izdaju na jeziku koji je u službenoj uporabi u određenom mjestu, a kada je u pitanju Subotica, to pravo mogu iskoristiti pripadnici hrvatske nacionalne manjine.

Dokumenti koji se mogu dobiti na hrvatskom u subotičkoj Matičnoj službi su izvodi iz matične knjige rođenih, vjenčanih odnosno umrlih, Uvjerenje o državljanstvu, Zapisnik o priznanju očinstva, te Rješenje o vraćanju na prethodno prezime, što je najčešće slučaj kod žena nakon razvoda. Također, stranke mogu tražiti da se čin zaključenja braka obavi na hrvatskom.

Budući da je mogućnost upisa podatka o nacionalnoj pripadnosti u izvode iz matičnih knjiga relativno novijeg datuma, a i za to se ovih dana Matičnoj službi među ostalim javljaju i subotički maturanti koji planiraju studirati u Hrvatskoj, glede procedure oko toga obratili smo se rukovoditeljici Odsjeka za osobna stanja građana Gradske uprave Grada Subotice **Aranki Čajkaš**.

»Na zahtjev stranke po mjestu prebivališta, radi se Zapisnik na temelju kojeg se upisuje nacionalna pripadnost u njenu matičnu knjigu rođenih. Od dokumentacije potrebna je važeća osobna iskaznica. Za malodobne osobe potrebno je prisustvo oba roditelja (s važećim osobnim iskaznicama), koji moraju dati identičnu izjavu o nacionalnosti djeteta. Ukoliko je stranka s mjestom prebivališta gdje je i matična knjiga rođenih, nacionalna pripadnost se odmah upisuje u nju. Ako je mjesto rođenja različito od prebivališta stranke, Matična služba pravi zapisnik i upućuje ga nadležnost matičnoj službi.«

Spomenuti zapisnik, na zahtjev stranke, također se sastavlja na traženom jeziku u službenoj uporabi.

»Zapisnik o upisu nacionalne pripadnosti se može uraditi i na jezicima nacionalnih manjina koji su u službenoj uporabi na teritoriju Grada Subotice, na osobni zahtjev stranaka. Nakon upisane nacionalne pripadnosti, stranke su uglavnom tražile dvojezične izvode iz matične knjige rođenih gdje se i vidi upisana nacionalna pripadnost, a zapisnik nije bio potreban kao prilog. Također, stranke traže i internacionalne izvode iz matične knjige rođenih, gdje se ne vidi upisana nacionalna pripadnost, jer obrazac u pro-

pisanom obliku nema rubriku nacionalne pripadnosti. Ukoliko stranka mora priložiti internacionalni izvod iz matične knjige rođenih, a također treba i dokazati upis svoje nacionalne pripadnosti, treba zahtijevati da se zapisnik uradi na jeziku nacionalne manjine, što također može zahtijevati i ukoliko nije ovo slučaj«, pojašnjava Aranka Čajkaš.

Važno je istaknuti da stranke prilikom sastavljanja ovog zapisnika, kao i u slučaju izdavanja drugih dokumenata, moraju naglasiti da ih žele, u našem slučaju na hrvatskom jeziku, jer će ih u protivnom dobiti na srpskom, ćirilničnim pismom. A njihov prijevod nije potreban, jer oni u subotičkoj Matičnoj službi već postoje i na hrvatskom i na mađarskom.

Na koncu razgovora pitali smo i pod kojim uvjetima se Izvod iz matične knjige rođenih može dobiti besplatno, a odgovor glasi da je naplaćivanje, odnosno oslobođanje od plaćanja regulirano Zakonom o republičkim administrativnim taksama. Detaljne podatke o tome možete pronaći na sljedećem linku:

https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_republickim_administrativnim_taksama.html, kod članka 19. ovog zakona.

I. Petrekanić Sič

Republika Srbija
Autonomna Pokrajina Vojvodina
Grad Subotica
GRADSKA UPRAVA
Upravno odjeljenje za opću upravu
i zajedničke poslove
Služba za opću upravu
i zajedničke poslove
Broj: IV-05V-200-16/2021-15
Dana: 01.02.2021.
24000 SUBOTICA

Zapisnik za opću upravu i zajedničke poslove Gradske uprave Grada Subotice.
Služba za opću upravu i zajedničke poslove Oblika za osobna stanja građana, na temelju
članka 45a stavak 1. i 6. Zakona o matičnim knjigama (Službeni Glasnik RS, broj
20/2009, 145/2014 i 47/2018), sastavljen dana 01.02.2021. godine u prostoriji matičara

ZAPISNIK

Započeto u 08:00 sati.

NASTANE:

rođenik matičar

rođenik

Bez poroka pristupa, Subotica, ulica broj, a čiji identitet je
utvrđen na temelju osobne iskaznice broj izdana od, DANI, rođenik u
dana, godine, od oca i majke

izjavljuju očetar:
JELIĆ DA MI SE u MATIČNU KNJIGU ROĐENIH upisati, jerovnik NACIONALNA
PRIPADNOST.

Zapisnik ni je proširen i promatran, te kako nema pristupiti isti potpisom.
Završeno u 08:00 sati.

Zam. MATIČAR STRANKA

Održana javna sjednica Komisije za planove Grada Subotice

Pásztor zatražio da se detaljni plan za centar grada povuče

Na javnoj sjednici Komisije za planove Grada Subotice, održane 16. ožujka, na kojoj su se razmatrale i obrazlagale primjedbe građana na Plan detaljne regulacije centra grada Subotice – Zona II., predsjednik Saveza vojvođanskih Mađara **István Pásztor** je, obrazlažući svoje primjedbe koje je kao građanin uputio na plan, zatražio da se plan povuče i da se nakon postizanja jednog šireg konsenzusa oko toga kakav centar grada želimo napraviti novi detaljni plan regulacije.

»Predlažem da se vratimo korak nazad i definiramo za jedan srednjoročni period što želimo uraditi s gradskom jezgrom, kako ju sačuvati da bude na korist svim onima koji ovdje žive i koji budu dolazili. Danas je modernizam kome ovaj grad treba stremiti traženje i pronalaženje novih modernih sadržaja u sačuvanom ambijentu. Danas nije moderno dovući buldožer i graditi višekatnice u gradskoj jezgri«, rekao je Pásztor, podsjetivši da se pamte ljudi koji su rušili grad.

»U proteklih nešto više od dvadeset godina ovaj grad su rušila i tri gradonačelnika, pripadnici moje nacionalnosti. Nikad ih to neće abolirati, nikad ih to neće moći oprati. Jedan dio tog problema imamo i danas, jer da to nije urađeno s Hajzlerovim kupatilom što je urađeno mi bismo danas vjerojatno o budućnosti te zgrade razmišljali i razgovarali drugačije«, rekao je Pásztor, istaknuvši kako je greška priređivača plana (Javno poduzeće za upravljanje cestama, urbanističko planiranje i stanovanje) što nije

zatražio mišljenje od Republičkog zavoda za zaštitu spomenika, odnosno da »nije postupio s dužnom pažnjom« prema planiranju zaštićenog dijela grada.

Da se plan treba vratiti na temeljitu doradu i urbanistima, ali i Zavodu za zaštitu spomenika koja treba izraditi za svaki pojedinačni objekt u ovoj zoni detaljne uvjete zaštite, te da se treba ozbiljno razmotriti problem »stanovanja u centru« založio se i bivši gradski arhitekta dr. sc. **Zsombor Szabó**.

»Ako postoje ovakvi uvjeti, razni ulagači bi imali manje prilike vršiti pritisak na institucije, bez obzira na trenutnu vlast«, tvrdi Szabó.

Nakon otvorenog dijela sjednice najavljeno je održavanje zatvorenog dijela na kojem će Komisija za planove razmotriti svaku od 27 pristiglih primjedbi, i donijeti odluku prihvaća li se predloženi Detaljni plan regulacije i upućuje li se Gradskom vijeću i zatim Skupštini ili se vraća na doradu priređivaču plana. Također će, najavljeno je, pismeno odgovoriti na svaku primjedbu.

Većina primjedbi odnosila se na narušavanje ambijenta zaštićene gradske jezgre, dok je priređivač većinu primjedbi odbio tvrdeći da se ambijent ne narušava već se prostor osuvremenjuje i oplemenjuje. Prijedlog da se plan povuče su podržali i predsjednik Skupštine grada Subotice **Bálint Pásztor** kao i dogradonačelnik **Imre Kern**.

J. D.

Kolokvij Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata

Ban Jelačić – jedan i jedini!

Ban Jelačić je najveći politički prvak Trojedine Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u drugoj polovici XIX. stoljeća, kazao je u uvodu Tomislav Žigmanov, ravnatelj Zavoda

Dominik Deman, magistar povijesti, suautor knjige *Ban Jelačić, od Petrovaradina do Beča*, koju je 2015. objavilo HKPD *Jelačić*, predstavio je u Petrovaradinu 12. ožujka, u rodnoj kući hrvatskoga bana **Josipa Jelačića**, život i značaj brojnih postignuća. Kazavši da podatci o Jelačićima postoje iz poznog srednjeg vijeka, te da se ta obitelj pominje u srednjevjekovnoj Bosni kojom su vladali **Kotromanići**, Deman je rekao da izvori dalje prate njegovo podrijetlo kroz Pounje, Turopolje, Liku.

»Njegov otac **Franjo** ostvario je zavidnu vojnu karijeru. Rođen je u Petrinji. Koncem XVIII. stoljeća, nakon Francuske revolucije, mnogi ratovi su potresali Europu i bilo je mnogo koalicija europskih naroda koje su bile uperene protiv Francuske. U tim ratovima banov se otac istaknuo i dobio je čin generala u habzburškoj vojsci. Zbog ostvarenih uspjeha je jedno vrijeme bio zapovjednik divizije u Petrovaradinu. Banova majka **Ana** bila je znatno mlađa

od svojeg supruga. Josip je rođen u ovoj kući 16. listopada 1801. godine i istoga dana kršten u crkvi sv. Jurja. Vrlo rano, s osam godina, upisan je na prestižnu vojnu akademiju Theresianum, gdje je pokazao veliki uspjeh. Karakter mu je bio pozitivan: smion, hrabar, blage naravi. Imao je sklonosti za pjesništvo i umjetnost. Prvu zbirku poezije objavio je 1825. godine. Karijera mu je išla uzlaznom linijom, sve do revolucije 1848./1849.«, rekao je Deman.

Revolucija

U revolucionarnim godinama, nastavio je predavač, Jelačićeva uloga, značaj i slava dostigle su vrhunac. »Već u ožujku 1848. biva imenovan banom i savjetnikom Dvora cara **Ferdinanda**, te promaknut u generala bojnika, a kasnije i podmaršala. Dana 25. travnja donosi proglas o ukidanju kmetstva. U lipnju te godine je uslijedilo svečano bansko ustoličenje u Zagrebu, najprije na trgu sv. Katarine, u crkvi sv. Marka, a kasnije i u pravoslavnoj crkvi Preobraženja Gospodnjeg, pred karlovačkim metropolitom **Josifom Rajačićem**, jer je zagrebački biskup bio odsutan. Uslijedila je sjednica Sabora, 4. srpnja, kojom je ban predsjedao. Tada je obilazio Trojedinu Kraljevinu, uključivši i Slavoniju i Srijem. Pokušao je pregovarati s predsjednikom ugarske vlade **Lajosem Batthyányijem**, no ti pregovori su propali. Na čelu carske vojske, u kojoj je bilo mnogo hrvatskih i srpskih graničara, ban je u rujnu 1848. krenuo u pohod preko Drave. Vratio je Hrvatskoj Međimurje, a zatim su krenule borbe protiv mađarskog **Kossuthovog** pokreta. U početku je ostvario dosta uspjeha i kod Schwechata uspio ugušiti revoluciju koja je prijetila samom Beču. Dana 5. siječnja 1849. carska vojska predvođena Jelačićem je ušla u samu Peštu. Mađarski pokret je imao kontraofenzivu u proljeće 1849. i ban je početkom lipnja ponovno došao gotovo do svog rodnog Petrovaradina. Vojska na tvrđavi bila je odana mađarskom pokretu, iako su okolna mjesta Srijema bila pod kontrolom carske vojske. Banova vojska, u kojoj je bio i general **Stevan Stratimirović**, prišla je Novom Sadu u lipnju te godine. S Petrovaradinske tvrđave mađarska je vojska 12. lipnja žestoko bombardirala Novi Sad i gotovo ga savnila sa zemljom«, kazao je povjesničar.

Deman je naglasio da nije u potpunosti poznato što je utjecalo na vojnu odluku bana i drugih časnika, no nije se

očekivao takav otpor revolucionara. Revolucija je ugušena već dva mjeseca nakon toga, a ban je bio jedan od značajnih ljudi za uspostavu vlasti u ovim krajevima.

»Kao visokoobrazovana osoba puno je učinio za hrvatsku kulturu. Njegova je zasluga, među ostalima, što je **Josip Juraj Stossmayer** imenovan đakovačkim biskupom, a također i ta što je u prosincu 1852. Crkva u Hrvata dobila veći stupanj samostalnosti, odvojivši se od crkve u Ugarskoj«, kazao je on.

Posljednje desetljeće života ban je proveo povučeno, s obitelji koju je tek tada zasnovao sa **Sofijom**. Vrlo brzo su ga zadesile obiteljske tragedije i bolesti. Na imanju kod Zaprešića je proživio posljednje dane. Preminuo je u noći 19./20. svibnja 1859.

Petrovaradin i ban

Predavač je naglasio kako postoji »dosta oprečnih mišljenja, tvrdnji i prikaza banova lika. Mađarski povjesničari su ga negativno prikazivali, a ni u vrijeme komunizma nije bilo simpatija za njega zbog protivljenja svemu što je bilo u vezi s Habzburškom monarhijom. Čak su i neke značajne osobe iz hrvatske povijesti davale slične ocjene, no kasnije je to djelomice promijenjeno. Puk ga je, pak, držao simbolom borbe i težnje za hrvatskom državom, jedinstvom hrvatskoga naroda, borbe protiv tuđina i nepravde«.

Još uvijek ban za Petrovaradinke puno znači.

»Ovdje su svečano obilježene stogodišnjica i dvjestogodišnjica njegova rođenja. Prigodom prve je postavljena prvi puta memorijalna ploča na pročelje njegove kuće, koja je poslije, kada se obilježavala dvjestogodišnjica rođenja, ponovno vraćena jer je za vrijeme komunističkog režima bila sklonjena. Jedna od najljepših ulica u Petrovaradinu, koja se proteže od mosta do Beogradske kapije, nosila je banovo ime, kao i sadašnji Trg vladike Nikolaja. Prvo društvo u Petrovaradinu koje je nosilo nje-

govo ime osnovano je 1922. godine. Pod tim imenom nije dugo postojalo, a obnovljeno je u novom ruhu 25. 11. 2003. godine kao HKPD *Jelačić*, koje i dalje uspješno djeluje«, kazao je Deman.

On je rekao da je petrovaradinski skladatelj i pjesnik **Stanislav Preprek** skladao himnu Jelačiću na tekst **Dure Arnolda**.

»Ona je jedno vrijeme bila izgubljena, dok dio nje prof. **Đuro Rajković** nije pronašao, te je uz pomoć **Anice Nevolić**, orguljašice, koja je sačuvala jedan primjerak iz legata Omladinskog društva *Jelačić*, rekonstruirao.«

Što možemo naučiti od bana Jelačića?

U svojem je zaključku ravnatelj Zavoda **Tomislav Žigmanov** rekao da su, iako je vojnička karijera bila najupečatljiviji dio Jelačićeva života, politička postignuća ostavila neizbrisive tragove u modernizaciji hrvatskoga naroda i države.

»Osim uvođenja hrvatskoga kao jezika administracije, preko utjecaja koje je imao u Crkvi, ukidanja kmetstva, poticaja kulturi, povijesti, književnosti, danas Hrvatska baštini i druge institucionalne okvire koje je on postavio. Petrovaradin ga nije zaboravio i priča o banu i Petrovaradinu treba nam biti na nauk da sve ono što je vrijedno, a poteklo je s našeg prostora, treba memorirati, stvarati okvire u našim praksama koji će to isticati i njegovati i nama biti na poticaj da istrajavamo na sličnim ili

istim gestama. Ban je jedan jedini i nije ga teško pratiti, ali možemo njegovu posvećenost, privrženost ideji dobra, nesebičnost, zalaganje koje je principijelno, bez obzira na žrtve, primjenjivati i u našem životu. Ne možemo se lako odricati naslijeđa i moramo ga ljubomorno čuvati i dijeliti s drugima«, kazao je Žigmanov.

On je naglasio da je, kada je u pitanju novija povijest, vjerojatno najznačajniji događaj u postlistopadskoj Srbiji kada je u pitanju hrvatska zajednica, velebno obilježavanje 200 godina rođenja bana 2001. godine. »Od toga su događaja Hrvati u Petrovaradinu, čije je političko i društveno angažiranje započeto početkom 1990-ih brutalno prekinuto i zatomljeno par godina ranije, živnuli u pozitivnom smislu. HNV je proglasilo dan rođenja bana jednim od četiriju praznika hrvatske zajednice, a kasnije ga je Pokrajinska vlada proglasila i praznikom od pokrajinskog značaja«, zaključio je on.

Sudionike, kojih je zbog epidemije bio ograničen broj, te gledatelje prijenosa uživo koje je emitirano putem socijalnih medija, pozdravio je, na prvom javnom događaju u Spomen-domu bana Josipa Jelačića upravitelj istoimene zaklade dr. **Darko Polić**.

M. Tucakov

Virtualna tamburaška priča

***Sudionici ovogodišnjeg festivala su učenici 20 glazbenih škola iz tri zemlje
* Dodijeljene nagrade najboljim učenicima * Snimka festivala se može pogledati na YouTube kanalu Tambura instrumental festival***

Međunarodno natjecanje tamburaša okupilo je i ove godine ljubitelje tamburaške glazbe na VII. *Tambura instrumental festivalu*, koji je održan virtualno od 15. do 17. ožujka.

U kategoriji osnovnih, odnosno nižih škola nastupilo je 52 učenika, dok je u srednjoj školi sudjelovalo 23 učenika. Natjecanju se priključilo i šest studenata Glazbene akademije iz Zagreba i Akademije za umjetnost i kulturu iz Osijeka, četiri komorna tamburaška sastava, a ove godine prvi puta i učenici iz Bosne i Hercegovine.

Sudionici iz tri zemlje

Natjecanje je podijeljeno u nekoliko kategorija: na klasičnu i folklornu glazbu; po instrumentu-prim (bisernica) i basprim (brač), te na poslijetku i po uzrastu, a sudionici ovogodišnjeg festivala su učenici 20 glazbenih škola iz Subotice, Ade, Apatina (istureno odjeljenje Sonta), Požege, Križevaca, Zagreba, Sesveta, Slavonskog Broda, Vukovara, Siska, Đakova, Orahovice, Marije Bistrice, Biograda na Moru, Varaždina, Bjelovara i Banja Luke.

Dodijeljene su brojne nagrade, a po riječima prof. **Mire Temunović** u pitanju su bile nijanse, odnosno i stotinke boda su igrale ulogu.

Svi sudionici morali su poslati originalnu snimku svog cjelovitog nastupa, a na članovima žirija, koji su bili raspoređeni po odgovarajućim kategorijama je bilo odabrati one najbolje.

»Svaki član žirija je preslušao dobivene snimke, ocijenio ih, te nam prosljedio bodovne liste. Temeljem toga što je pristiglo, zbrojili smo i dobili rezultate, te tako dobili ovogodišnje pobjednike. Upravo zbog toga su bodovi prikazani s decimalama«, kaže prof. Temunović i dodaje kako je ove godine donesena odluka da se onim učenicima koji su osvojili najviše bodova u nižoj, odnosno srednjoj školi, među studentima, kao i komornim sastavima dodijeli glavna nagrada – Grand prix, koja je ove godine i novčana.

»Smatramo da je to dodatna motivacija učenicima da rade i da za svoj rad budu nagrađeni, pa i novčano. Još jedna od novina za ovu godinu jest da smo proglasili i najboljeg nastavnika-mentora festivala, s tim da u ovo

 Dio nagrađenih učenika Muzičke škole Subotica i HGU Festival bunjevačkih pisama

konkurenciji mogu biti samo profesori u osnovnoj i srednjoj školi. Tako je ove godine ovu titulu ponio prof. **Nikola Matulin** iz Križevaca, a naknadno će mu biti uručena i plaketa dr. *Josip Andrić*«, kaže prof. Temunović.

Nagrađeni učenici

S obzirom na veliki broj sudionika, dodijeljene su i brojne nagrade, među kojima valja spomenuti one najbolje. Glavnu nagradu Grand prix osvojili su: u osnovnoj školi – **Marko Jakobović** iz Đakova (98,33), u srednjoj školi – **Klaudije Mažar** iz Križevaca (98,83) i na akademiji – **Roberto Hren** iz Zagreba (99,00) i komorni sastav HGU *Festival bunjevački pisama – Kockice* iz Subotice (97,47) kojeg čine **Matija Ivković Ivandekić** (prim), basprim **Iva Molnar**, **Lucija Horvacki**, **Andrija Mandić** i **Sara Uršal**; **Jasmina Vukov** (e-basprim), **Luka Marjanušić** (čelo), **Iva Gabrić** (kontra) i **Ivona Milodanović** (bas), klasa: Mira Temunović

Iz Vojvodine su na ovome natjecanju sudjelovale Muzičke škole iz Subotice, Ade i Apatina, odnosno Sonta, a učenici su postigli sljedeće rezultate:

Muzička škola *Bartók Béla*, Ada

Bence Hajdú II. kategorija (prim) – (90,00) II./5. nagrada, klasa: **Annamária Renkó**

Boglárka Apró III. kategorija (prim) – (88,33) III./1. nagrada, klasa: **Annamária Renkó**

OMŠ *Stevan Hristić*, Apatin – PO Sonta

Una Popović, I. kategorija (prim) – (88,67) III./1. nagrada, klasa: **Nikola Birač**

Teodora Jakšić, II. kategorija (prim) – (86,00) III./3. nagrada, klasa: **Nikola Birač**

Dijana Gladić, II. kategorija (prim) – (84,67) pohvala, klasa: **Nikola Birač**

Milan Krtnić, III. kategorija (prim) – (82,33) pohvala, klasa: **Nikola Birač**

Muzička škola Subotica

Osnovna škola

Ana Perčić, I. kategorija (prim) – (88,33) III./2 nagrada, klasa: **Vojislav Temunović**

Matija Ivković Ivandekić, III. kategorija (prim) – (97,17) I./2. nagrada – srebrna medalja, klasa: **Vojislav Temunović**

Iva Molnar, III. kategorija (basprim) – (92,65) II./2 nagrada, klasa: **Mira Temunović**

Srednja škola

Marko Kujundžić, V. kategorija (basprim) – (94,70) II./1. nagrada, klasa: **Mira Temunović**

Stefana Lazić, V. kategorija (basprim) – (92,60) II./3. nagrada, klasa: **Mira Temunović**

Magdalena Temunović, V. kategorija (basprim) – (97,50) I./1. nagrada – zlatna medalja, klasa: **Mira Temunović**

Strahinja Segedinski, V. kategorija (prim) – (95,00) I./4. nagrada, klasa: **Milan Pridraški**

Komorni sastav *Triola*: prim **Strahinja Segedinski** i **Lea Bagi**; basprim **Ivan Ivanković Radak** i **Stefana Lazić**, **Marko Kujundžić** (čelo), **Magdalena Temunović** (kontra) i **István Szakács** (bas) – (94,83) II./1. nagrada, klasa: **Milan Pridraški**.

Novo iskustvo

Iza ovogodišnjeg, ako smijemo dodati, uspješnog festivala stoji puno rada i neka nova iskustva.

»Prošle godine Festival je izostao zbog situacije oko koronavirusa, ove godine nismo htjeli dozvoliti da se to ponovi i učinili smo sve što smo mogli da se organizira online. Svima nama u organizaciji, ali i profesorima i djeci je ovo jedno novo iskustvo, koje je pozitivno, ali nikada ne može zamijeniti muziciranje uživo, druženje, iskustvo slušanja drugih«, kaže **Mira Temunović** i dodaje da se nada kako će tamburaši već naredne godine uživo muzicirati.

Organizator ovogodišnjeg natjecanja bila je Hrvatska glazbena udruga *Festival bunjevački pisama*, a suorganizator je Glazbena škola Požega, koja će naredne godine biti nositelj VIII. *Tambura instrumental festivala*.

 Una Popović

Organizacijski odbor ovogodišnjeg festivala činili su prim. dr. **Marko Sente**, prof. **Saša Botički**, prof. **Vojislav Temunović**, prof. **Mira Temunović**, **Nenad Temunović**, **Nemanja Temunović** i **Magdalena Temunović**, a festival je pomogao Zavod za kulturu Vojvođanskih Hrvata.

Svi oni koji to žele, snimku festivala mogu pogledati na YouTube kanalu *Tambura instrumental festival* i uživati u nastupima malih i velikih umjetnika.

Ž. V.

Naši gospodarstvenici (XXXIV.)

ZANAT – s koljena na koljeno

*Obrt u obiteljskom poslu automehaničara započeo je Lazo Vidaković davne 1952. godine, nastavio njegov sin Stipan, a sada je na čelu subotičke Auto kuće Vidaković njihov nasljednik u ovom poslu Vladimir Vidaković * Prođaju i održavaju, odnosno, servisiraju po prodaji nova vozila marke renault i dacia*

S ubotička Auto kuća Vidaković osnovana je daleke 1952. godine kao mehaničarska radionica i od tada se bavi servisiranjem i popravkom putničkih automobila i lakih teretnih vozila, kao i strojnom obradom dijelova za automobile. Djelatnost Auto kuće Vidaković se desetljećima širila, sada je ovlaštena za prodaju i servis novih putničkih automobila i lakih teretnih vozila marke *renault* i *dacia*, kao i za prodaju originalnih rezervnih dijelova i dodatne opreme za te automobile.

»Autoradionicu je osnovao moj djed **Lazo**, a početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća, moj otac **Stipan** je preuzeo posao, a ja sam posao preuzeo prije desetak godina«, kaže vlasnik ove auto kuće **Vladimir Vidaković** s kojim smo razgovarali o automehaničarskom radu i poslovanju.

Od radionice do auto kuće

»Kada je dida Lazo počeo raditi, onda su se izlivali klipovi u kalupima, izlivali su se ležajevi, karike za putnička vozila, strojna obrada se radila ručno. Sada toga nema više, svi se dijelovi kupuju i ugrađuju prilikom popravaka. U to vrijeme, početkom pedesetih godina prošloga stoljeća, već je bilo pomalo automobila i ovdje. Dida Lazo je sam počeo raditi u njegovoj mehaničarskoj radionici, a poslije nekoliko godina je imao pomoćnike-majstore, a kada je otac Stipan preuzeo posao, počeo je zapošljavati radnike. Tada je već započela i modernizacija vozila, a kasnije je uslijedila i poslovna suradnja s *Renaultom* i *Dacijom*. A evo danas već nas ima šesnaest radnika. Osim onih koji rade na prijemu, u administraciji

i u autosalonu, tu su radnici više stručne spreme – automehaničari, autoelektričari, autofarbari, autolimari», kaže Vidaković, a razgovor smo nastavili o poslu prodaje novih putničkih automobila i lakih teretnih vozila marke *renault* i *dacia*.

»Prodajemo i održavamo, dakle, servisiramo po prodaji ta nova vozila marke *renault* i *dacia*, a garancija može trajati 3, 5 ili 7 godina, a servis se mora raditi u ovlaštenom servisu, a servis podrazumijeva održavanje po uputstvu proizvođača. Nijedan popravak se ne može raditi bez ovlaštenog servisa, primjerice, montaža kuke na automobile. Nama to znači da moramo tražiti suglasnost proizvođača za te popravke. Dakle, mi naručimo kuku, montiramo i dajemo dokument vlasniku da je to urađeno. Naknadno, vlasnik mora otići u ovdašnju agenciju za Sigurnost u prometu s tom dokumentacijom i vozilom da oni to pregledaju i da se napravi dokumentacija za tu prepravku vozila. Bilo koja prepravka se mora raditi u ovlaštenom servisu, kao i servis automobila. Znači, vlasnik automobila na vozilo može staviti samo ono što se može skinuti: presvlake, patosnicu, krovni nosač, a sve ostale prepravke vlasnik ne može raditi. Prodajemo samo nova vozila, ne prodajemo tzv. polovna vozila, ali radimo otkup vozila po principu staro za novo, a to su isključivo vozila koja su dolazila kod nas na servis. Ne bavimo se uvozom polovnih automobila. Što se tiče registracije vozila, mi uradimo tehnički pregled, a uslužna agencija uradi ostali administrativni posao«, kaže Vladimir Vidaković i naglašava kako originalni auto dijelovi nisu skuplji nego u inozemstvu, nego su čak i jeftiniji, jer ih ova auto kuća nabavlja po drugim cijenama u odnosu na tržište Europske unije, što ne znači da su manje kvalitetni.

Manja prodaja vozila od početka pandemije

Pitao sam Vidakovića ima li mladih koji su zainteresirani za posao automehaničara?

»Mnogo interesiranja mladih za ovaj posao nema, u ovoj auto kući rade majstori starije dobi s iskustvom u obavljanju poslova, ali nema mladih koji bi učili zanat. Ne znam da li im ovo nije interesantan posao ili možda misle da je neki drugi vid zarade lakši. Dakle, mladi se ne javljaju raditi kod mene. A vidite, u subotičkoj Tehničkoj školi *Ivan Sarić* u posljednjih pet godina nema odjeljenja za automehaničara, autolimara i auto farbara.«

Nezaobilazno pitanje je bilo o poslovanju ove auto kuće u vrijeme pandemije koronavirusa.

»Od početka pandemije koronavirusa dvostruko je manje vozila prodano. Prodaja novih vozila je opala. Problem je i narudžba vozila, tj. isporuka. Ranije se na novo vozilo čekalo jedan do dva mjeseca, s sada se čeka i do četiri ili pet mjeseci, što nije dobro. Ova auto kuća ima direktne ugovore s proizvođačima, to znači da *Renault* ima takvu politiku da smo direktni uvoznici od proizvođača, dok neke druge auto kuće, primjerice *Mercedes* ili *BMW* imaju svoje predstavnike u Srbiji i oni su pod-dileri. Znači, njihov predstavnik je primjerice u Beogradu i ima određeni lager automobila kojima opskrbljuje Beograd, Čačak, Suboticu... dakle više gradova, a *Renault* je napravio drugačiju poslovnu i prodajnu politiku. Auto kuća *Vidaković* je koncesionar, a to znači da smo direktni uvoznici vozila i rezervnih dijelova za automobile od proizvođača i sve takve auto kuće se jednako kotiraju. Problem je što se tržište prodaje automobila utišalo u vrijeme pandemije koronavirusa«, kaže Vladimir Vidaković.

Zvonko Sarić

Virtualna izložba *Bunjevačkih i šokačkih novina i Vile*

SUBOTICA – Uoči proslave praznika hrvatske zajednice u Srbiji – sv. Josipa, jučer (četvrtak, 18. ožujka) na Youtube kanalu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata postavljena je virtualna izložba povodom dviju značajnih obljetnica – 150. obljetnice izlaska prvog broja *Bunjevačkih i šokačkih novina* (1870.) i njezina podlistka *Bunjevačke i šokačke vile* (1871.).

Autorica izložbe **Katarina Čeliković**, diplomirana knjižničarska savjetnica, priredila je scenarij virtualne izložbe. Producent ove filmske priče je ZKVH, narator **Filip Čeliković**, a redatelj **Srđan Simijanović**. Izložbu prati glazba **Albe Vidakovića**, *Preludij i fuga* u C-duru i *Fantazija i fuga* u f-molu; za orguljama je **Saša Grunčić**. Projekt je realiziran uz potporu Središnjeg državnog ureda za Hrvate izvan Republike Hrvatske.

Izložba je 2020. godine priređena »uživo«, u organizaciji ZKVH-a, NIU *Hrvatska riječ* i Hrvatskog nacionalnog vijeća, suradnik u pripremi izložbe bio je **Vladimir Nimčević**, a grafički dizajn autorski je rad mr. sc. **Darka Vukovića**.

Dvobroj *Nove riječi* za 2020. godinu

SUBOTICA – Izišao je dvobroj *Nove riječi* za 2020. godinu, časopisa za književnost i umjetnost koji izlazi u sukladu Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata i NIU *Hrvatska riječ*. Na 350 stranica, dvobroj je podijeljen na devet cjelina u kojima su tekstovi trideset četvero autora, različite dobi, a među njima su i mladi suradnici kojima uredništvo otvara prostor za objavu vlastitih književnih uradaka. Časopis donosi dva temata: *Duhovna lirika Hrvata u Vojvodini* i *Suvremeno pjesništvo Slovaka iz Vojvodine*, tu su i cjeline *Građa hrvatske književnosti u Vojvodini i interpretacije*, *Obrade i interpretacije umjetničkih praksi* te *Kulturna baština Hrvata u Banatu* kao i stalne rubrike posvećene kritičkim iščitavanjima hrvatske književnosti u Vojvodini i čitanjima književne produkcije.

Časopis se može nabaviti u prostorijama Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata u Subotici na adresi Laze Mamužića broj 22 po cijeni od 500 dinara. Također, može se poručiti telefonom na broj 024/535-533 ili e-mailom na adresu ured@zkhv.org.rs.

Udrugama Hrvata izvan Hrvatske mogućnost prijave za manifestacije

ZAGREB – U iščekivanju povoljnijih uvjeta za rad kulturno-umjetničkih amatera i udruga na početku 2021. godine, Hrvatski sabor kulture, kao krovna udruga kulturno-umjetničkog amaterizma, nastavlja s planiranjem ovogodišnjih aktivnosti i programa te je pripremio Pravila svojih devet manifestacija od nacionalnog značaja (susreti tamburaških sastava, folklornih ansambala, kazališnih skupina, malih vokalnih sastava, plesnih ansambala, likovnih i književnih stvaralaca...). Na tragu razgovora s Hrvatskom maticom iseljenika, ali i vrlo pozitivnih zapažanja Hrvata izvan RH koji su pratili prošlogodišnje manifestacije u online okruženju (svi online susreti mogu se pogledati na HSK TV) realizirala se ideja da se u okviru naših manifestacija udrugama Hrvata koje djeluju izvan Hrvatske (a koje su članice Sabora) otvara mogućnost prijave za selekciju, navode u HRSK-u. Još nije poznato hoće li ove manifestacije biti održane uživo ili online. O svim manifestacijama, važećim Pravilima i detaljima prijave možete pročitati na www.hrsk.hr.

Hrcko i Kužiš?!: Natječaj za poeziju i prozu

SUBOTICA – Dječji i omladinski časopisi *Hrcko* i *Kužiš?!* raspisali su natječaj za literarne radove pod sloganom: »Budi pisac, pjesnik budi / Nek riječi polete iz grudi, u sebi maštu probudi!«.

Radovi (pjesma, proza u obliku kratke priče) mogu biti pisani hrvatskim standardnim jezikom, te mjesnim hrvatskim govorima (bunjevačka i šokačka ikavica).

Pjesme ili priče šalju se na e-maile: hrcko@hrvatskarijec.rs ili kuzis07@gmail.com.

Prvi rok za slanje radova je kraj školske godine, a drugi do 20. rujna 2021. godine.

Autori najboljih radova bit će nagrađeni na *Danima hrvatske knjige i riječi* – *danima Balinta Vujkova* u listopadu.

Čeka vas iznenađenje!

Uz svoj rad(ove) potrebno je poslati sljedeće podatke: ime i prezime, razred, naziv škole i mjesta, ime i prezime učitelja, nastavnika ili profesora (mentora).

Organizatori natječaja su: NIU *Hrvatska riječ*, Hrvatsko nacionalno vijeće, Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata i Hrvatska čitaonica Subotica.

Zadušnice za Jašu Jelašića, Bunjevci kod vojnog ministra

13. ožujka 1940. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je 12. ožujka u Beogradu ministar unutarnjih poslova **Stanoje Mihaldžić** posjetio ministra bez resora **Barišu Smoljana**. Obojica su se zadržala u duljem vijećanju u vezi položaja bunjevačkih Hrvata.

14. ožujka 1930. – *Obzor* javlja da je jedna deputacija Bunjevaca iz Čantavira predala molbu subotičkom biskupu **Lajči Budanoviću**, u kojoj traži da se u tamošnjoj crkvi održava hrvatsko evanđelje, propovijed i pjevanje.

14. ožujka 1940. – *Hrvatski dnevnik* javlja da je 10. ožujka podružnica Saveza hrvatskih obrtnika održala 32. godišnju glavnu skupštinu u Hrvatskom domu. Izabrano je novo predsjedništvo: pročelnik **Emil Jeler** (strojobravar), zamjenik pročelnika **Josip Hirtenkauf** (brijač), tajnik **Ante Hoffman** (brijač), blagajnik **Toma Huth** (cipelar), novi upravni odbor: **Emil Maldini** (krojač), **Franjo Foltin** (stolar), **Franjo Wimer** (mesar), **Ivan Franceško** (stolar), **Ivan Oster** (mesar), **Vilim Emich** (zidar), **Andrija Mahač** (zidar), **Ivan Kraus** (zidar) i **Stjepan Podoreški** (klobučar), te novi nadzorni odbor: **Dragutin Kostelevski** (krojač), **Ivan Grishaber** (limar) i **Petar Šojić** (zidar).

15. ožujka 1940. – *Hrvatski dnevnik* javlja da diletanti Hrvatske čitaonice iz Hrtkovaca priređuju 17. ožujka pa-

sionsku igru *Muka Isusa Krista*, u kojoj sudjeluje 48 diletanata. Prihod je namijenjen za gradnju Hrvatskog doma u Hrtkovcima.

15. ožujka 1941. – *Hrvatski dnevnik* javlja da su ujutro 14. ožujka u Petrovaradinu odslužene svečane zadušnice za pokojnog **Jašu Jelašića**, tajnika predsjednika HSS-a **Vladka Mačeka** i brata **Ivana Jelašića**, predsjednika kotarske organizacije HSS-a u Petrovaradinu. Zadušnice je služio župnik **Adam Žabarović**.

16. ožujka 1927. – *Slobodni dom* javlja da je 6. veljače 1927. održan pouzdani sastanak mjesne organizacije HSS-a u Kamenici. Prisustvovalo je 100 pristalica HSS-a. Izabrano je novo predsjedništvo: predsjednik **Josip Koska**, dopredsjednik **Pavle Hlađik**, tajnik **Ivan Hlađik**, blagajnik **Lazar Rot**, te novi upravni odbor: **Gaja Horvatinović**, **Ivan Hitl**, **Dimitrija Koska**, **Jakob Močaj**, **Andrija Preveden**, **Ilija Kovajlik**, **Filip Zumer**, **Marko Šebi**, **Josip Hlađik**, **Franjo Untermajer**, **Zvonimir Zalešnjak** i **Stipan Koska**.

17. ožujka 1920. – *Neven* javlja da je narodni zastupnik Bunjevačko-šokačke stranke **Stipan Vojnić Tunić** predvodio deputaciju od šest Bunjevaca ministru vojnom generalu **Branku Jovanoviću**. Deputacija je došla u ime roditelja, čiji su sinovi služili u vardarskoj diviziji u Skoplju (njih oko 300). Zamolila je ministra da premjesti bunjevačke novake bliže, eventualno u Novi Sad, gdje bi ih rodbina mogla češće posjetiti.

18. ožujka 1940. – *Hrvatski dnevnik* piše da je 17. ožujka održana u velikoj dvorani gostione *Zagorje* konstituirajuća skupština organizacije HSS-a u Beogradu. Velika dvorana

je bila dupkom puna pristaša HSS-a. Od viđenijih ličnosti su bili prisutni ministar **Bariša Smoljan** i dopredsjednik gradske organizacije HSS-a u Zemunu **Mirko Dembić**.

19. ožujka 1940. – *Obzor* javlja da je 18. ožujka *Bunjevačko kolo* u Somboru održalo godišnju skupštinu pod predsjedanjem **Stipana Stolišića**. Obavljeni su izbori za novu upravu. Stolišićeva lista je dobila 114 glasova, tako da je Stolišić 15. puta izabran za predsjednika Društva dok je lista **Ivana Bošnjaka** dobila samo 39 glasova.

19. ožujka 1940. – *Ozbor* prenosi izjavu predsjednika kotarske organizacije HSS-a u Somboru **Grge Vukovića**, koji traži »da Vojvodina dobije svoju autonomiju i postane posebna federativna jedinica prilikom preuređenja države na istim pravima kao i ostale jedinice«.

»Godine novog preporoda«: 100 godina od rođenja Bele Gabrića

ISTAKNUTI kulturni djelatnik

Profesor, kulturni djelatnik, pisac, urednik, skupljač narodnih pjesama **Bela Gabrić** rođen je prije jednog stoljeća, točnije 10. ožujka 1921. na Verušiću. Sin je **Laze** i **Marije**, rođ. **Tikvicki**. U pučku je školu krenuo u salašarskoj školi na Klisi nedaleko od Subotice, a završio ju je u gradu. Nakon pet gimnazijskih razreda kod isusovaca u Travniku maturirao je u franjevačkoj klasičnoj gimnaziji u Varaždinu 1942. Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je južnoslavenske književnosti, ruski jezik i povijest 1950.

Službovanje i nepravedno utamničenje

Službovao je kao srednjoškolski profesor u Subotici 1950.-70., nakon čega je bio bibliograf u subotičkoj Gradskoj knjižnici. Od lipnja 1972. do prosinca 1973. utamničen je u Srijemskoj Mitrovici, jer je osuđen zbog »izazivanja nacionalne, rasne i vjerske netrpeljivosti, mržnje i razdora«, a zapravo zbog organiziranja simpozija o dr. **Josipu Andriću** 1969. u Ristovači kraj Bača. Nakon povratka u Suboticu pet je godina bez posla, a od 1978. do umirovljenja 1984. radi kao knjižničar u subotičkom Gradskom muzeju. Svoj rad nastavlja kao profesor u Biskupskoj klasičnoj gimnaziji *Paulinum* u Subotici te kao predavač književnosti na Teološko-katehetskom institutu Subotičke biskupije.

Istraživački i urednički rad

Nakon Drugoga svjetskoga rata napisao je više priručnih skripta iz književnosti i povijesti za školske potrebe. Sudjelovao je na mnogim znanstvenim skupovima i predavanjima, uredio je i popratio komentarima knjige **Ante Sekulića**, **Ivana Kujundžića**, **Pavla Bačića**, **Jakova Kopilovića**, **Ivana Prčića Učitelja**, **Ive Prčića st.**, **Ante Jakšića**, **Marije Grunčić-Nenin**, **Nedeljke Šarčević**, **Marka Peića** i dr. Skupljao je narodne pjesme, pisao o narodnim običajima, o književnosti vojvođanskih Hrvata, u povodu različitih obljetnica objavljivao je životopise značajnih osoba iz bunjevačke i šokačke kulture, a neumorno je bilježio i događaje u životu hrvatskoga puka u Bačkoj. Radove je objavljivao u zavičajnim listovima i

Svojim istraživanjima, zapisima i čuvanjem rukopisne i druge zaostavštine nesebično je pomagao mnogim suvremenima, od učenika do pisaca, bibliografa i povjesničara

periodici (*Bačko klasje*, *Subotička Danica*, *Zvonik*, *Klasje naših ravni*, *Glas ravnice* i dr.) te u periodici u Hrvatskoj (*Marulić* 4/1970., 5/1981., 4/1994., 5/1994., 1/1996.; *Crkva u svijetu* 2/1990.; *Sveta Cecilija* 4/1986. i dr.). U ru-

kopisu mu je ostala antologija hrvatskih pisaca u Bačkoj, odnosno Podunavlju. Svojim istraživanjima, zapisima i čuvanjem rukopisne i druge zaostavštine nesebično je pomagao mnogim suvremenima, od učenika do pisaca, bibliografa i povjesničara. Pisao je pod različitim pseudonimima: *Al-Be*, *Vojmir*, *V-r*, *Mirko Bunjevčev* i dr.

Bio je član uredničkoga vijeća i urednik kalendara *Subotička Danica*, lektor i tehnički urednik *Glasnika sv. Franje*, glasila Franjevačkog Trećeg reda u Subotici, član uredništva katoličkoga lista *Bačko klasje*, katoličkoga mjesečnika *Zvonik* te glavni urednik časopisa za književnost, umjetnost i znanost *Klasje naših ravni* 1996.-99. Uredio je i *Zbornik predavanja Znanstvenog skupa u Subotici* 12.-14. VIII. 1986. (Subotica, 1987.) te sve brojeve *Zbornika Ivana Antunovića* (Subotica, 1990.-94.). Svoju bogatu

knjižnicu i mnogobrojne izvore (dokumentaciju međuratnih hrvatskih udruga i sl.) ostavio je Bunjevačko-šokačkoj knjižnici *Ivan Kujundžić*.

Aktivni član udruga

Cijeloga života bio je vrlo aktivan u društvenom i kulturnom životu. Dugogodišnji je član odbora žetvenih svečanosti *Dužijanica* i manifestacije *Dani kruha i riječi*, član organizacijskoga odbora velike proslave u povodu 300. obljetnice seobe veće skupine Bunjevaca u Suboticu i Bačku 17. kolovoza 1986. u Subotici. Istaknuo se organiziranjem mnogobrojnih kulturnih priredaba i književnih

večeri. Bio je aktivni član i osnivač više hrvatskih institucija i udruga, među kojima Katoličkoga instituta za kulturu, povijest i duhovnost *Ivan Antunović* (u kojem je bio dugogodišnji pročelnik Bunjevačko-šokačke knjižnice *Ivan Kujundžić*), Demokratskoga saveza Hrvata u Vojvodini, Hrvatskoga kulturno-umjetničkog društva (danas HKC-a) *Bunjevačko kolo*, Hrvatskoga akademskoga društva i dr., a bio je i član Vijeća za tisak Subotičke biskupije.

Premинуo je 4. kolovoza 2001. godine u Subotici.

Nagrade i djela

Za velike zasluge na području duhovne kulture papa **Ivan Pavao II.** odlikovao ga je priznanjem *Pro Ecclesia et Pontifice* 1990., što je najviše odličje koje Crkva dodjeljuje vjernicima laicima. Skupština općine Subotice proglasila ga je 2000. počasnim građaninom Grada Subotice, a njegovo ime nosi Hrvatsko društvo za pomoć učenicima (danas Hrvatsko prosvjetno društvo). Svoju kuću darovao je Katoličkoj crkvi, a na *IV. Danima Balinta Vujkova* 2005. ondje je otvorena Spomen-kuća Bele Gabrića. U njoj su danas smješteni Hrvatska čitaonica i HPD *Bela Gabrić*, a ulica u kojoj se nalazi nosi njegovo ime.

Djela: *Prelo, Narodni običaji bačkih Hrvata*, 1 (s **L. I. Krmpotićem**), Subotica, 1992.; *Materice, Narodni običaji bačkih Hrvata*, 2, (s **L. I. Krmpotićem**), Subotica, 1992.; *Polivači, Narodni običaji bačkih Hrvata*, 3 (s **L. I. Krmpotićem**), Subotica, 1992.; *Preljske pisme*, Subotica, 1993.; *Bibliografija kalendara Subotička Danica 1971.-1972. i 1984.-1993.* (s **I. Prčićem ml.**), Subotica, 1994.; *Bunjevačke kraljičke pisme* (s **A. Pokornikom**), Subotica, 1996.

Katarina Čeliković (prema *Leksikon podunavskih Hrvata – Bunjevaca i Šokaca*, sv. 8)

Komemoracija

Polaganjem cvijeća na njegov grob te svetom misom u crkvi sv. Roka u Subotici, prošle srijede (10. ožujka) obilježena je 100. obljetnica rođenja Bele Gabrića. Program je održan u okviru projekta *Godine novog preporoda*, a cvijeće su položili predstavnici organizatora programa – Zavoda za kulturu vojvođanskih Hrvata, KD-a *Ivan Antunović*, župe sv. Roka, Hrvatske čitaonice i HPD-a *Bela Gabrić*, kao i članovi obitelji.

Kako je ovom prigodom istaknuto, prof. Gabrić bio je čovjek Crkve i naroda, a svojim djelom zadužio je kulturu bunjevačkih Hrvata, kojoj je u svojem radu bio posvećen gotovo cijeli život.

U povodu obljetnica

Digitalizirani opusi Bele Gabrića i Pavla Bačića

U povodu stote obljetnice rođenja dvojice hrvatskih velikana koji su svojim djelovanjem zadužili hrvatsku zajednicu u Vojvodini (Srbiji), kulturnog djelatnika i publicista, sakupljača narodnih pjesama i običaja bunjevačkih Hrvata **Bele Gabrića** (Verušić, 10. ožujka 1921. – Subotica, 4. kolovoza 2001.) i književnika, glazbenog pedagoga i skladatelja **Pavla Bačića** (Subotica, 1. kolovoza 1921. – Subotica, 22. lipnja 1984.) Zavod za kulturu vojvođanskih Hrvata digitalizirao je dio njihova opusa.

Sadržaj se može naći na internet-skom portalu ZKVH-a, na linku: <http://www.zkvh.org.rs/index.php/digi-knjige> te je dostupan onima koji se bave kulturnom poviješću Hrvata u Vojvodini. Iz stvaralaštva Bele Gabrića digitalizirani su naslovi: *Bunjevačke kraljičke pisme*

(suautor **Ante Pokornik**, 1996.), *Bibliografija kalendara Subotička Danica 1971.-1972. i 1984.-1993. god.* (suautor **Ivo Prčić ml.**, 1993.), te nekoliko naslova iz edicije *Narodni običaji bačkih Hrvata: Materice, Polivači, Kraljice* (suautor **Lazar Ivan Krmpotić**) i *Preljske pisme*. Od djela Pavla Bačića sada se mogu čitati sljedeći naslovi: *Smrti uprkos* (1970.), *Pero Tumbas Hajo: umjetnik tamburice* (1969.), *Oštro pero od gume* (1969.) i *Stihovna satira = Szatirikus versek* (1968.).

Memoriranje vlastitoga trajanja i naslijeđa odvija se kroz projekt *Godine novog preporoda*. Ovim se sadržajima nudi kulturno naslijeđe ne samo pripadnicima hrvatske zajednice već se s ponosom daje na uvid široj zajednici ono što su ostvarili hrvatski velikani, navode u ZKVH-u.

D. B. P.

»Godine novog preporoda«: 300 godina od rođenja Martina Parčetića, prvog somborskog gradonačelnika (III.)

Trnoviti put somborskih Hrvata

Često su ratovi što ih je vodila Austrija odveli somborske Hrvate kao militarce (vojnike) daleko izvan zavičaja: u Erdelj, Šlesku i Bavorsku. Budućnost je bila neizvjesnija, jer je Bačka županija htjela pokmetiti hrvatske vojnike. Kao rezultat toga, 1740-ih godina nastaje pokret za elibertaciju, u kojem je Martin Parčetić postao centralna figura

Bitka kod Sente 1691.

Poslije pogibije kapetana somborske milicije **Duje Markovića** u bitci kod Slankamena (1691.), zapovjedništvo nad ovom postrojbom pripalo je njegovom starijem sinu **Đuri Markoviću**. U kapetanstvu ga je potvrdio zapovjednik carske vojske feldmaršal **Ludwig Badenski** (1655. – 1707.), koji je o tome izdao u Petrovaradinu 28. kolovoza 1691. službeni dokument (dekret). U ovom dokumentu piše da je Đuro slijedio očeve stope, ističući se ništa manjom ratničkom vrlinom.

Jednaku ocjenu o Đuri donijeli su i ostali austrijski zapovjednici **Leopold Schlik** (1663. – 1723.), **Theodor Heinrich von Nehem** (u. 1691.), **János Bottyán** (1643. – 1709.), **Luigi Ferdinando Marsigli** (1658. – 1730.) i **Jean-Louis Rabutin grof de Bussy** (1642. – 1717.). Đuro je predvodio somborsku miliciju u bitci kod Sente 11. rujna 1697. vođenoj između carskih snaga pod **Eugenom Savojskim** i turske vojske pod samim sultanom **Mustafom II.** (1695. – 1703.).

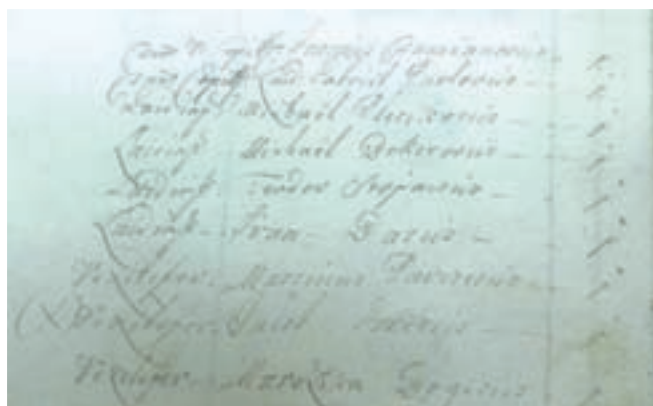
Otpor županiji

Nakon Velikog bečkog rata, uslijedili su siloviti pritisci ugarskog plemstva u obnovljenoj Bačkoj županiji, koje je htjelo hrvatske i srpske militarce pretvoriti u podanike. Svjesni da su podnijeli najteži teret rata, bački Hrvati su pružili županijskim vlastima snažan otpor. Početkom 1699. Đuro Marković, **Luka Sučić** i **Đuro Vidaković** s ostalim časnicima molili su Dvorsko ratno vijeće u Beču da ih oslobodi od davanja porcija (pristojbi) i pružanja konaka (njem. Quartier), obrazlažući to argumentom da su dugo godina vjerno služili habsburškom caru. Kao dokaz za svoje ispravno držanje priložili su tri ovjerene svjedožbe.

U zaštitu Hrvata se stavio i gore spomenuti knez **Schlick**, koji je kod Ugarske dvorske kancelarije uložio žalbu na razoružanje hrvatske milicije. Tvrdio je da su »hrabra nacija koja je bez svake sumnje rođena za rat« (njem. »brave Nation die ohne hin zum Krieg geboren«).

Kuruci

Poslije kratkog predaha, uslijedio je ustanak u Ugarskoj poznat u historiografiji pod imenom Kuručki rat (1703. – 1711.), a kod bačkih Hrvata pod imenom kurucšag (mađ. kurucság). Ustanak je pokrenuo erdeljski knez **Ferenc II. Rákoczy** (1676. – 1735.), sin **Ferenca I. Rákoczyja** i **Jelene Zrinski**, kćerke **Petra Zrinskog**, jednog od predvodnika tzv. Zrinsko-frankopanske urote. Bački Hrvati su se ponovno našli na braniku Monarhije. Budući da je Austrija u to vrijeme bila zauzeta ratom za španjolsko naslijeđe, nije još preostalo mnogo snaga u Ugarskoj. Zato su se mnogo oslanjale na snage pod zapovjedništvom Luke Sučića i Đure Markovića, koje su

Ime zastavnika Martina Parčetića u jednom popisu

navodno brojale 1.000 dobrih hrvatskih konjanika (njem. wohlberittene Răyzen).

Dalji ratni događaji zatiču Đuru Markovića i njegovu miliciju od 160 ljudi pod njegovim zapovjedništvom daleko od njihovog zavičaja u Erdelju. Vrhovni zapovjednik im je ondje bio Jean-Louis Rabutin grof de Bussy. Dok su se bački Hrvati borili u tuđini, njihovi domovi stradali su od kuruca. **Milenko Beljanski** prenosi da je 1706. ili 1708. János Bottyán, isti onaj zapovjednik koji je izdao Duju Markoviću svjedodžbu o njegovom dobrom držanju, dao pogubiti 70 Somboraca pred franjevačkim samostanom.

Matija Marković

Kapetan Đuro Marković je umro negdje prije kolovoza 1717. godine. Somborskim kapetanom je imenovan **Jovan Branković**. Nekoliko godina kasnije somborskim potkapetanom je imenovan Matija Marković, Đurin brat. Austrijski vojskovođa knez **Ernest Gundacker von Herberstein** (1654. – 1723.) imenovao je 1721. Matiju za potpaketana (locumtenens) somborske milicije »zbog izvanrednih vojničkih vrlina, te zbog usluga, koje je pružao po potrebi i u brojnim prilikama s ništa manjom korisnošću i uspjehom«. Srpski povjesničar **Slavko Gavrilović** piše za **Matiju Markovića** da je »kao mlađi, bio u senci starijeg brata Đure Markovića«. Međutim, Matijin suvremenik Herberstein piše da nije mnogo zaostajao za bratom. Naročito je isticao Matijinu nepokolebljivu i

neupitnu odanost (teste ... altissimi obsequii). Matija je umro 15. svibnja 1740. u Somboru. U trenutku smrti je imao šezdeset i jednu godinu. Pokopan je u kripti Franjevačkog samostana u Subotici. Obred pokopa je obavio gvardijan **Đuro Dragojlović**.

U to vrijeme se i **Parčetići** javljaju u povijesnim vrelima. Prvo se javljaju u protokolima krštenih, vjenčanih i umrlih franjevačkog samostana u Somboru. Na popisu somborskih graničara od 1720. zabilježen je neki **Nikola Parčetić** kao husar prve konjičke čete i posjednik oranice od 34 požunskih jutara, dvije kose livade i dvije motike vinograda.

Šleska, Srbija i Bavarska

Matija Marković ostavio je iza sebe sinove **Marka** (umro 1756.) i **Josipa Markovića** (1712. – 1789.). Marko se, poput svog djeda Duje i oca Matije, posvetio vojnoj službi. Sudjelovao je u ratu za poljsko naslijeđe (1733. – 1738.), u Austrijsko-turskom ratu (1737. – 1739.) i u ratu za austrijsko naslijeđe (1740. – 1748.), predvodeći kao kapetan somborske milicije konjički odred. Prosinca 1744. Batthyány ga je preporučio Dvorskom ratnom vijeću, jer je uspio zadržati potiske graničare u Bavarskoj preko zime 1744. Prepoznat kod svojih pretpostavljenih kao vrsni organizator, Marko je dekretom Dvorskog ratnog vijeća od 12. rujna 1745. unaprijeđen u čin majora.

Istodobno, Parčetići postaju sve važnija obitelj u Somboru. Popisi iz 1740-ih navode kao vlasnike posjeda na pustarama Gradina i Nenadić. U popisu somborskih graničara 1746. zabilježen je kao zastavnik **Martin Parčetić**, centralna figura u naporima za oslobođenje grada od županijskih vlasti. Živio je u zadruzi s trojicom braće.

Razvojačenje i Markov križ

U međuvremenu, dok su se somborski militarci borili na udaljenim zapadnoeuropskim i srednjoeuropskim bojištima, u Ugarskoj je pokrenut proces razvojačenja Potisko-pomoriške vojne granice. Odlukom Inkorporacijske komisije, koju su činili predstavnici vojske, Ugarske dvorske komore i ugarsko-hrvatskih staleža, 1. studenog 1745. Sombor je reinkorporiran u Bačku županiju i predan na upravu Ugarskoj dvorskoj komori. Poslije reinkorporacije, Marko Marković je početkom 1746. premješten na majorski položaj u Sentu.

Prije odlaska iz Sombora, Marković je navodno dao podići križ, u narodu upamćen kao »Markov križ«. Prema **Nikoli Vukićeviću**, križ je podignut »na ledinama somborskim blizu Mostonge, s leve strane puta Lemeškog«. **Károly Trencsény** piše da se nalazio na lemeškoj cesti, gdje se nalazila nekada turska bogomolja. Beljanski donosi dvije mogućnosti. Prema drugoj nalazio se, »sa desne strane puta za Nenadić, odmah do istočnog kraka Mostonge, pre ili iza nje«, a prema drugoj »na 'Lemeškom' putu, pre 'Čarde' i iste Mostonge«, gdje je »na njegovom mestu 1826. godine podignut kameni, koji i sada postoji«.

Vladimir Nimčević

Jerihonsko bdjenje

Sedam dana i noći u molitvi

Jerihonsko bdjenje danas je naziv za molitvu pred Gospodinom, a predstavlja svojevrsnu »borbu na koljenima« kako bi Gospodin srušio zidine naših grijeha

Obrnova ljudskog i kršćanskog života u Subotici, nakana je ovogodišnjeg Jerihonskog bdjenja koje će okupiti vjernike svih uzrasta na sedam dana i sedam noći neprestalne molitve. Bdjenje započinje 20. ožujka svetom misom u 17.30 sati, te također završava misnim slavljem u isto vrijeme 27. ožujka.

S obzirom na epidemiološke mjere (aktualne do zaključenja broja) klanjanje će tijekom dana biti u kapelici Crne Gospe kod franjevac, dok će večernja sveta misa, kao i program nakon nje biti u crkvi (od 18.30 do 21 sata), kako bi se mogle ispoštovati sve preporučene epidemiološke mjere.

Po riječima voditelja Molitvene zajednice **Proroci Petra Gakovića** program bdjenja je osmišljen tako da će se dnevno izmoliti cijela krunica (rožarij) na hrvatskom i mađarskom jeziku.

»Prema dogovorenom rasporedu, pojedinačno i u manjim skupinama molit će se pred Presvetim sakramentom, čitat će se Sveto pismo, moliti krunica, krunica Božanskog milosrđa, razne litanije i druge prigodne molitve, te će biti mogućnost za razmatranje u šutnji i slavljenje Gospodina kroz pjesmu«, kaže Gaković i pojašnjava kako će se program nakon večernje svete mise zbog većeg broja vjernika održavati u crkvi, a obuhvatit će animirano klanjanje zajednice *Proroci* svakog dana osim utorka, kada će klanjanje biti na mađarskom jeziku, te će klanjanje od 20 do 21 sata predvoditi druge zajednice: *VIS Ritam vjere*, Neokatekumenska zajednica, bračni parovi i mladi.

Nakon toga će slijediti zajednička molitva časoslova u kapeli i nastavak klanjanja u šutnji.

Jerihonsko bdjenje danas je naziv za molitvu pred Gospodinom, a predstavlja svojevrsnu »borbu na koljenima« kako bi Gospodin srušio zidine naših grijeha. Ovogodišnja misao vodilja je »Blagoslivljaj ću Gospodina u svako doba«, a samo bdjenje tijekom sedam dana i sedam noći je izraz zahvalnosti Gospodinu za već primljene milosti.

»Bdjenje predstavlja i djelo naše pokore i žrtve, radi

vlastitog rasta u svetosti i kao zadovoljština za sve grijeha počinjene u gradu, te je to i žarka molitva za obraćanje svakog sugrađanina; plodnost bračnih parova; zaštitu za nerođenu djecu; duhovno, psihičko i tjelesno zdravlje ljudi u gradu; oslobođenje od depresije; zaštitu života osoba koje su u napasti počinili samoubojstvo; poboljšanje uvjeta života koji će omogućiti ljudima ostanak u gradu i povratak onih koji su otišli; prestanak širenja koronavirusa i svih štetnih posljedica pandemije na društveni, ekonomski, zdravstveni i psihički život ljudi«, pojasnio je Gaković.

Organizator Jerihonskog bdjenja je Molitvena zajednica *Proroci* uz pomoć i podršku Franjevačkog samostana u Subotici i Subotičke biskupije.

Po riječima organizatora, za »dežurstvo« se prijavio lijepi broj ljudi, koji su raspoređeni po predviđenoj satnici, te je tako pokriveno svih 168 sati (koliko traje bdjenje), a u molitvu se dodatno mogu uključiti svi oni koji to žele.

U slučaju zatvaranja od strane države i pojačanih epidemioloških mjera, Jerihonsko bdjenje bit će održano online i moći će se pratiti uživo na društvenim mrežama, o čemu će vjernici biti naknadno obaviješteni.

Ž. V.

Pobožnost križnoga puta na subotičkoj Kalvariji

Nedjelja, 21. ožujka u 15 sati – pobožnost predvode mladi

Petak, 26. ožujka u 20 sati – pobožnost sa svijećama

Nedjelja, 28. ožujka (Cvjetnica) u 15 sati – pobožnost predvode obitelji

Veliki petak, 2. travnja u 10 sati – tijekom i nakon pobožnosti prilika za svetu ispovijed

Obnova vitraža u Srijemskoj Mitrovici

S obnovom vitraža u župnoj crkvi Sveti Dimitrije, đakon i mučenik u Srijemskoj Mitrovici započelo se 11. ožujka. Obnova ukupno osam vitraža povjerena je renomiranom ateljeu *Stanišić vitraži* iz Sombora, a započeto je vitražom sv. Barbare.

Vitraži su stari preko 100 godina i veoma su vrijedni, a na svakom od njih prepoznatljiv je lik određenog sveca – zaštitnika. Uz potrebu obnove uzrokovane vremenom, vidljiva su i druga oštećenja koja su posljedica bombardiranja 1999. godine. Zbog navedenih razloga prijetila je velika opasnost od ispadanja vitraža te nastanka dodatne štete.

Inicijativa 40 dana za život

Korizmena Inicijativa 40 dana za život je u tijeku. Svi oni koji se žele priključiti mogu tu učiniti u Subotici i Novom Sadu.

Subotica: u kapelici Radio Marije svakog radnog dana od 19 do 20 sati, a subotom i nedjeljom u franjevačkoj crkvi od 8 do 9 sati. Svakog petka u 20 sati je u kapelici Radio Marije sveta misa i klanjanje za nerođene.

Novi Sad: svakoga dana ispred Klinike za ginekologiju i akušerstvo Kliničkog centra Vojvodine od 6.30 do 9.30 sati.

Emisija Dnevnik Inicijative 40 dana za život emitira se svakog četvrtka u 11.30 sati na valovima Radio Marije.

Piše: dipl. theol. Ana Hodak

Krist je umro da mi živimo

Sve je bliže blagdan Uskrsa, pa samim tim i Veliki petak, kada se spominjemo Kristove smrti. Tako nas i liturgijska čitanja polako uvode u te dane, te nas podsjećaju da svoju pripravu za Uskrs, ali i za konačni susret s Kristom moramo ozbiljno shvatiti.

Muka iz ljubavi

Kroz cijelu korizmu se u pobožnosti Križnoga puta prisjećamo strašne muke koju je Krist za nas podnio. Ta je muka bila još strašnija od onoga što u postajama križnoga puta spominjemo. Krist je prije razapinjanja najprije bio izbičevan, a nakon toga izložen poruzi vojnika, koji su mu zadali nove fizičke boli okrunivši ga trnovom krunom. Proučavajući rimske običaje bičevanja i razapinjanja jedino što možemo je zgroziti se nad ljudskom okrutnošću, koja je mogla smisliti sve te naprave i metode za mučenje, koje čovjeku nanose strahovitu bol, ali ga ne ubijaju nego ga ostavljaju da u teškim mukama što duže umire.

Isus je pravi Bog i pravi čovjek. Zbog svoje božanske naravi znao je što ga čeka, jer to što će proživjeti u posljednjim danima svoga života bila je cijena koju je morao platiti da bi čovjeku pružio mogućnost spasenja. Platiti tu cijenu pristao je dobrovoljno iz ljubavi prema ljudima. Ipak, bio je i pravi čovjek i ljudska narav u njemu proživljavala je agoniju iščekujući te strašne dane: »Krist je u dane svoga zemaljskog života sa silnim vapajem i suzama prikazivao molitve i prošnje Onomu koji ga je mogao spasiti od smrti« (Heb 5,7). »Duša mi je sada potresena i što da kažem? Oče, izbavi me iz ovoga časa! No, zato dođoh u ovaj čas! Oče, proslavi ime svoje!« (Iv 12,27-28). Nije se on predomislio i odustao od izvršenja Božjeg spasenjskog plana, samo je ono ljudsko u njemu bilo izloženo strahu od muke, jer je ono božansko znalo što će sve pretrpjeti. U agoniji i strahu, dok čeka svoj čas, Isus se moli, predaje Bogu Ocu svoju patnju. Ostavlja nam tako primjer da i mi, kada nastupe teški životni trenuci, kada ne vidimo izlaz i bojimo se što će dalje biti, molimo Gospodina da se izvrši njegova sveta volja. Jer, ljudi često u takvim trenucima izgube vjeru, naljute se na Boga i predbacuju mu za to što ih je snašlo. Različiti su uzroci ljudskih nevolja, no ljutnja i odbacivanje Boga nikada ne mogu biti dobro

rješenje, jedino molitva i stavljanje svega u Božje ruke je ono na što nas Krist upućuje.

Umiranje donosi plod

Kao što je u svojim prispodobama često koristio slike iz svakodnevnog života zemljoradnika, tako Isus i o svojoj smrti govori koristeći se takvim slikama: »Zaista, zaista, kažem vam: ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod« (Iv 12,24). Iskustvo nas uči da umiranje sjemena znači rađanje nove biljke, koja će donijeti još novog sjemena. Tako Isus mora umrijeti da bi ljudima darovao novi život. No, kada znamo da je njegovoj smrti prethodilo mučenje, ne bismo li trebali s više zahvalnosti pristupati Isusu, ne bismo li trebali pokušati uzvratiti tu ljubav iz koje mu nije bilo teško sve za nas pretrpjeti, ne bismo li trebali u ove dane pokazati zahvalnost? Ili Isusovu smrt promatramo tek kao neki povijesni događaj koji se dogodio nekada davno? Isusova smrt nije povijesni događaj, ona je spasenjski događaj koji nam je otvorio vrata raja, a koji se dogodio u povijesti. Na tome mu trebamo biti zahvalni uvijek, a osobito u ove dana kada nas Crkva na to podsjeća.

Isus je, poput sjemena, morao umrijeti da bi odnio plod, spasenje cijelome svijetu. No, i čovjek mora tako umirati da bi donosio plodove. Međutim, naše umiranje ne treba biti fizičko. To je umiranje svojoj sebičnosti, samozivosti, egoizmu... Tek kada prestanemo gledati samo sebe i samo svoju korist, počet ćemo primjećivati druge i njihove potrebe, a tada, da bismo za njih nešto učinili, morat ćemo mnogo toga što smo za sebe željeli jednostavno propustiti. Kao što je Krist stavio ljude na prvo mjesto i za njih se odrekao života, tako i mi trebamo biti spremni odricati se za druge. Ali, naše umiranje treba biti i za Krista. Slijediti njega u svemu znači odreći se mnogo toga što nam je primamljivije i zanimljivije. Konačni plod takvoga odricanja je spasenje koje nam je Krist zavrijedio svojom smrću. No, dok do tog konačnog ploda ne dođemo, vidjet ćemo mnoštvo plodova dok još živimo ovdje na zemlji. A kršćanin, da bi bio dostojan tako se zvati, mora stalno donositi plodove, stoga mora i umirati.

Početkom XIX. stoljeća u Somboru je bilo 13 papudžijskih radnji, danas je Vladislav Kuntić jedini

Vladislav Kuntić, somborski izrađivač papuča

Laki korak svilenih papučica

Vladislav Kuntić izučio je obućarski zanat u vrijeme dok je u Somboru radila tvornica obuće i u vrijeme dok su se u Somboru školovali majstori te struke. Kao i većina onih koji su iz srednje škole izašli s potvrdom da su postali školovani obućari, tako je Vladislav zaposlenje potražio u tvornici obuće. No, nije se zadržao u tvorničkoj hali i sada već može reći da više od tri desetljeća ima vlastitu radionicu za popravak obuće. I da je samo ostao u tom poslu Vladislav Kuntić bio bi nalik drugim somborskim obućarima. Ono što ga razlikuje od drugih je to što se uz popravak obuće Kuntić bavi izradom bunjevačkih čizama i muških i ženskih papuča.

Za čizme meka teleća koža

Jedan od razloga što se prihvatio i tog posla je njegova struka i iskustvo, ali je prevagnula vezanost za tamburašku glazbu i kulturno-umjetnička društva.

»Pitali su me mogu li napraviti bunjevačke čizme. Bio je to izazov za mene, i razmišljao sam – mogu pokušati. Naravno, bilo je na početku neuspjelih pokušaja, loše urađenih čizmi, ali nisam odustajao. Popravljao sam, mijenjao, prilagođavao, ali odustati nisam ni pomislio«, priča Vladislav.

Učio je sam, skidao način oblikovanja sa starih čizama, konzultirao se s folklorasima. Kada je sve doveo pod konac, uradio je šablone i sada par čizama može napraviti

za dva dana. Rade se od teleće ili kože mladog govečeta. Za par čizama potrebna su dva četvorna metra. Koža koja se nekada koristila i ova sada nisu iste kvalitete, jer više nema štavljena već se obrada kože ubrzava uporabom raznih kemikalija.

»Dva četvorna metra su i za lice i za postavu, za par čizama srednje veličine«, priča Vladislav i detaljno pojašnjava što je sve potrebno uraditi da bi jedan par čizama bio spreman za nošenje.

Svi poslovi, osim brušenja donova, rade se ručno, a koriste se alati koje su u svojim radionicama koristili i stari majstori izrade bunjevačkih čizama. Ipak, u nekim finesima današnji način izrade se razlikuje, pa su tako donovi lijepljeni, a nekada se don zakivao drvenim čavlima. Može se to i sada uraditi, ali onda je i don drugačiji, što podiže cijenu gotovih čizama.

»Čizme danas kupuju oni koji drže do tradicije i koji za velike svece i druge prigode oblače nošnju. Bilo je narudžbina i iz kulturno-umjetničkih društava, ali zbog pandemije tih porudžbina nema već skoro godinu dana«, kaže Kuntić.

Posao bez velike zarade

Majstorski nerv nije mu dao mira, pa je nakon čizama počeo učiti raditi i papuče, muške i ženske, za bunjevačku i šokačku nošnju. Kaže, želja mu je bila uraditi kompletnu obuću koja je dio tradicijske nošnje. Prvo je napravio par muških kožnih papuča, zatim žensku bunjevačku kožnu cipelu i na koncu na red su došle i ženske bunjevačke papuče.

»Papuče je radio moj prijatelj iz Subotice, a stjecajem okolnosti nije imao kome prepustiti posao, pa sam uspio

od njega povoljno kupiti drvene kalupe i šablone, vezene dijelove papučica«, kaže Kuntić.

Ono što je zanimljivo jest da se pete za ove papučice prave od komada drveta koji se obrađuje ručno, moraju biti isti, a radi se od oka. Prave bunjevačke papučice na svom gornjem dijelu imaju vez koji je rađen ručno. Pravi takve Kuntić i danas, ali mnogo češće su one vezene strojno. Traže se i danas papučice s ručnim vezom, ali onda par s kožnim donom košta 80 eura. Osnovni materijal na kome se veze, strojno ili ručno, su pliš i svila.

»Sa svilom još nisam radio zbog straha da će ova suvremena ljepila probiti materijal. Pokušavam sada doći do nekih starih majstora koji su nekada koristili jednu vrstu ljepila u prahu«, kaže Kuntić.

Vladislav Kuntić prisutan je na mnogim sajmovima, manifestacijama; porudžbine mu stižu sa svih strana, ali kaže još nitko se nije interesirao za ovaj zanat. Bilo je onih koji su se raspitivali, ali nitko od nije otišao korak dalje i barem probao naučiti djelić onoga što zna ovaj somborski majstor. I to u gradu u kome je početkom XIX. stoljeća bilo 13 papudžijskih radnji.

»Od papudžijskog, pa ni od obućarskog zanata nema velike zarade. Što me drži u ovom poslu? Ludilo, ja bih rekao. Mogu ja napraviti i obuću po sadašnjoj modi, ali neću. Teško je zadovoljiti ukuse i naplatiti uloženi trud i rad. A to platiti u Somboru malo je njih spremno«, kaže Kuntić.

Zato se drži izrade tradicijske obuće za bunjevačke i šokačke nošnje, jer još uvijek ima onih kojima je od toga koliko košta važnije uz sačuvanu nošnju imati reprezentativni par čizama ili papučica.

Z. V.

Ispravak netočne informacije

Radi istinitog obavještanja čitatelja *Hrvatske riječi*, ali nadasve radi pijeteta prema pok. **Andriji Ađinu** iz Sonthe, uglednome prosvjetnom djelatniku i agilnome članu DSHV-a i HNV-a, molim Vas da na istoj stranici u prvom slijedećem broju objavite ispravak netočne informacije koja je objavljena u In memoriamu za Andriju Ađina, objavljenog u *Hrvatskoj riječi* br. 934 od 12. ožujka 2021. na str. 38.

Naime, u kratkom nekrologu najprije je navedeno da je Andrija Ađin bio vijećnik u prvom sazivu HNV-a (2002. – 2010.), međutim, on je bio vijećnik tek od 2005. godine nakon što je sada pok. **Duje Runje** podnio ostavku na članstvo u Vijeću. Usto, netočno je navedeno i da je Andrija Ađin bio još dopredsjednik HNV-a u drugom sazivu (2010. – 2014.), jer je on bio ne samo vijećnik i dopredsjednik u tome razdoblju, već je bio vijećnik i također dopredsjednik HNV-a za Podunavlje u HNV-u 2014.–2018. godine.

Slaven Bačić

Vila profesora crtanja

Piše: Katarina Korponaić

Jedan od najposjećenijih objekata na Paliću, na usluzi svim stanovnicima ovog mjesta, je zdravstvena stanica, koja se nalazi na krasnoj lokaciji u blizini jezera, neposredno uz Veliki park, na prostoru ka Splitskoj aleji. Tko god je s pozornošću promatrao ovu zanimljivu lokaciju zdravstvene institucije i uz to veliki prostor u njenom okruženju, na elitnom mjestu, zapitao bi se što se ovdje događalo u davnim vremenima, u nastanku banje, i kakva je povijest spomenute lokacije. Čudesna!

Zgradu današnje zdravstvene stanice na Paliću izgradio je – profesor crtanja. Profesor s nespornim poduzetničkim darom (investirao je i u najamnu palaču u gradu). Ova palička vila u svom nastanku nije služila samo osobnim i umjetničkim potrebama nego su u njoj bile sobe za izdavanje turistima koji su u sve većem broju posjećivali banju, o čijoj se ljekovitosti nadaleko širio glas. Prema istraživanju arhitektice **Gordane Prčić-Vujnović**, niz vila izgrađenih neposredno uz park, iz pravca današnjeg Horgošskog puta ka jezeru, među kojima

se nalazi i spomenuta, podignute su 60-ih godina devetnaestog stoljeća (*Građanski ljetnjakovi na Paliću od sredine 19. stoljeća do Prvog svjetskog rata, Zaštitar II.*, izdanje 2012. godine). One su ucrtane na lijepoj karti Palića (s desne strane karte), nastaloj 1888. godine, čiji je dio u prilogu. Poljaković vila na karti je današnja zdravstvena stanica.

U literaturi ime **Poljakovića** se navodi u dvije varijante: **Lajčo** i **Alojzije**. Bio je zemljoposjednik i profesor crtanja u subotičkoj gimnaziji, ali i poznat i nagrađivan proizvođač grožđa, voća i vina (*Gradotvorci I.*, izdanje 2004. godine). Prema oglašavanju u novinama 1876. godine, Poljakovićeve vila je s tri strane bila okružena ukrasnim vrtovima, a s četvrte vinogradom i voćnjakom. U prvo vrijeme imala je tri namještene sobe, kuhinjske prostorije i podrum; kasnije je povećan broj soba. Dr. **Marko Sente** upravo istražuje povijest paličke zdravstvene stanice, te će javnosti uskoro biti dostupno znatno više podataka o ovoj zanimljivoj lokaciji i djelatnosti.

Titus Mačković

Stara razglednica iz kolekcionarskog fundusa **Ljudevita Vujković Lamića**, datirana na 31. prosinca 1916. godine, prikazuje tzv. lijevu stranu Strossmayerove ulice (tada Eötvös) i u prvom planu zgradu Narodne štedionice, u Subotici mnogo poznatije pod nadimkom Žuta kuća. Ovo impresivno zdanje prvi je veliki projekt zasigurno najpoznatijeg arhitekta sjevera Bačke **Titusa Mačkovića**, rođenog 15. ožujka 1851. godine u Subotici, u obitelji subotičkog odvjetnika **Benedeka Mačkovića** i supruge **Marije**, rođ. **Vasas**. Studirao je arhitekturu na prestižnim sveučilištima onoga vremena, počevši u Zürichu na Politehnikumu, gdje je u to vrijeme predavao glasoviti **Gottfried Semper**, koji će u znatnoj mjeri kasnije utjecati na njegovu kreativnu osobnost. Potom se prebacio u Aachen i Beč, ali na svom putu akademskog usavršavanja do diplome nikada nije uspio stići. Nakon neuspješnog okončanja studija, vratio se u rodni grad i temeljem položenih ispita i stečenog znanja odlučio je otvoriti 1874. godine svoj studio i djelovati kao slobodni umjetnik.

Osebnostni opus

Umjetnički doprinos razvoju gradske jezgre i prepoznatljiv inženjerski potpis Titusa Mačkovića nalazi se na preko 400 subotičkih građevina, među kojima su zasigurno najpoznatije još i Trošarina (1890.), palača Manojlović (1881.), palača gradonačelnika **Lazara Mamužića** (1891. – 1892.), eklektička kuća **Đorđa Manojlovića** (1881.) i brojne druge. Neumorni kreator doslovno je svojim »arhitekturama« oslikao Suboticu u vremenu njenog najvećeg ekonomskog i kulturnog prosperiteta, nižući građevine i oplemenjujući izgled trećeg po veličini grada u Ugarskoj. Funkciju glavnog gradskog arhitekta obnašao je u dva navrata (1878.-1879.) i (1884.-1890.), u međuvremenu djelujući i kao građevinski poduzimač te vlasnik ciglane. Njegov prepoznatljiv izričaj ogleda se prije svega po utjecaju arhitekture tipične za srednju Europu koncem 19. stoljeća (eklektički-historicistički stil), no poslije udovoljava željama svojih imućnih klijenata i projektira u duhu mađarske secesije i njemačkog jugendstila, nadolazećih popularnih trendova. Respektabilni ugled i nadaleko poznata reputacija priskrbili su mu odgovorno mjesto glavnog nadzornika prigodom radova na izgradnji i dovršetku enterijera Gradske kuće (1908.-1912.), secesijske ljepotice kakvom se malo europskih gradova može podičiti. Oko nje, u užem i širem

središtu grada nema ulice u kojoj se ne nalazi barem jedna »njegova zgrada«, poput vila, škola, tvornica, bolnica, vojarni, glavnih ili pomoćnih objekata, te za Suboticu posebno značajnih vjerskih građevina. Mačković je vodio ob-

novu i dogradnju crkve sv. Terezije Avilske, ali i sudjelovao u radovima prilikom izgradnje crkvi sv. Roka i sv. Jurja. Ipak, njegov najprepoznatljiviji vjerski objekt u Subotici je restauracija kapele sv. Roka (1885.) koja je prvobitno izgrađena 1738. godine.

Tužan kraj

Po mnogima jedan od najutjecajnijih subotičkih građevinara, Titus Mačković umro je 17. rujna 1919. godine u subotičkoj bolnici (koju je sam projektirao) poprilično osiromašen i gotovo zaboravljen od svih. Grandiozni projekt prve gradske ciglane, u koji je uložio gotovo cijeli obiteljski imetak i dodatno se kreditno opteretio, nije donosio očekivani profit već je naprotiv proizvodio velike gubitke uslijed nerentabilnog poslovanja. Njegova napredna ideja po kojoj su subotičke građevine u budućnosti trebale biti podizane od čvrstog materijala (opeka), a ne dotadašnjeg zemljanog naboja, zaživjela je tek mnogo godina kasnije. Baš kao i njegova pravila iz 1887. godine po kojima bi se Subotica trebala razvijati i prostorno širiti, te studija o palićkim vilama, parkovima i vinogradima iz 1904. godine. Dokle god je većih ili manjih impresivnih subotičkih građevina, njegovo djelo ostaje besmrtno u svakom pogledu na njihovu ljepotu i estetski doprinos graditeljskoj kulturi najvećeg grada na sjeveru Bačke.

D. P.

Dobrodošlica proljeću

Ako ste možda u školi učili (bar oni stariji) da proljeće počinje 21. ožujka, to trenutno nije točno. Pitate se zašto? Krivac, ako ga možemo tako nazvati, je zapravo kalendar koji koristimo i koji nas uči da je svaka četvrta godina prijestupna (kada veljača ima 29 dana). Taj jedan dan je posljednično uzrokovao da nam proljeće porani, točnije: ne počinje više 21., nego 20. ožujka. I tako će biti, pa čak i jedan dan ranije (19. ožujak), kako astrolozi najavljuju sve do 2100. godine.

Ako vas ikada pitaju koji je datum točan, 20. ili 21., u narednih osamdesetak godina točan datum je 20. ožujka, a ove godine točna satnica za dolazak proljeća je 10 sati i 37 minuta.

Riješi zagonetke:

Nježan i lijep kao cvijet,
veseli je njegov let.
Gdje je cvijeće
tamo lijeće...
Ima krila, nije ptica,
a bio je gusjenica.

Svileno krilce
skriveno rilce.
Kad te ubode
eto nezgode,
ali i slasti
kad te počasti.

Po leđima crne,
po truhu bijele,
u proljeće dođu,
u jesen se sele.

Njena je haljina crvene
boje
na kojoj crne točkice stoje,
ponekad je sakriva trava
dok na malom cvijetu spa-
va.

Kviz o proljeću

1. Kako se zove prvi dan proljeća?

- a) proljetni dan
- b) proljetna ravnodnevica
- c) proljetna cvjetnica

2. Kada je prvi dan proljeća?

- a) 22. ožujka
- b) 21. veljače
- c) 20. ožujka

3. Koliki je omjer dana i noći na prvi dan proljeća?

- a) Osam sati dana i 16 sati noći
- b) 12 sati dana i 12 noći
- c) 14 sati dana i deset sati noći

4. S čim se proljeće povezuje?

- a) s ljubavlju
- b) s vjerom
- c) s ponovnim rađanjem

5. Koji praznik/blagdan nije u proljeće?

- a) Uskrs
- b) Prvi svibanj (Dan rada)
- c) Božić

6. Gdje na prvi dan proljeća Sunce izlazi, a gdje zalazi?

- a) Izlazi na sjeveru, a zalazi na jugu
- b) Izlazi od dolje, a zalazi od gore
- c) Izlazi na istoku, a zalazi na zapadu

Riješenja: zagonetke: leptir, pčela, lastavica, gusjenica; kviz: 1. b; 2. c; 3. b; 4. c; 5. c; 6. c.

Kviz Čitam i skitam u završnici

Kviz za poticanje čitanja *Čitam i skitam*, koji je namijenjen učenicima osnovne škole ulazi u završnicu. Ove godine održava se pod sloganom »Gdje god nađeš zgodna mjesta, tu drvo posadi«, a kako bi mogli sudjelovati u njemu potrebno je pročitati ponuđene tekstove i proučiti određene online izvore posvećene drveću. Sve potrebno za ovaj kviz, kao i sam upitnik nalazi se na mrežnoj stranici Gradske knjižnice Subotica iz koje poručuju kako je ostalo još vrlo malo vremena.

Kviz traje do 31. ožujka, te ga još uvijek možete riješiti i uz to naučiti niz zanimljivosti. Nagrade, kao i obično neće izostati, a sretni dobitnici bit će izvučeni 6. travnja na Međunarodni dana knjige za djecu. Do 31. ožujka se

po promotivnoj cijeni (300 dinara) možete učlaniti u knjižnicu ili produljiti svoju članarinu.

Općinska smotra recitatora

U cilju zaštite i sigurnosti svih sudionika te zbog nepovoljne i nepredvidljive epidemiološke situacije vezane uz covid-19, Općinska smotra recitatora *Pjesniče naroda mog bit* će održana 19. ožujka virtualno, putem ZOOM platforme.

Kao i prethodnih godina natjecanje recitatora bit će održano u tri dobne skupine: mlađi, srednji i stariji uzrast, a snimka održane online smotre bit će objavljen na YouTube kanalu Gradske knjižnice Subotica.

Viša razina natjecanja (Zonska smotra), također će biti održana online po istom principu 24. ožujka.

Rezultati općinskog natjecanja iz matematike

Učenici cjelovite nastave na hrvatskom jeziku i ove godine su sudjelovali na općinskom natjecanju iz matematike i postigli zapažene rezultate:

III. razred:

Filip Šarčević – OŠ *Matko Vuković*, Subotica – pohvala, mentorica **Ana Čavrgov**

IV. razred:

Martina Tikvicki – OŠ *Matko Vuković*, Subotica – I. mjesto, mentorica **Jelena Korponaić**

Pavao Huska – OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – pohvala, mentorica **Nataša Pastva**

V. razred:

Ines Vojnić – OŠ *Matko Vuković*, Subotica – pohvala, mentorica **Nevenka Tumbas**

VI. razred:

Andrija Matković – OŠ *Matko Vuković*, Subotica – pohvala, mentorica **Nevenka Tumbas**

VII. razred:

Lea Vojnić – OŠ *Matko Vuković*, Subotica – pohvala, mentorica **Nevenka Tumbas**

VIII. razred:

Matija Ivković Ivandekić – OŠ *Ivan Milutinović*, Subotica – III. mjesto, mentorica **Jelena Vidaković**

David Šarčević – OŠ *Matko Vuković*, Subotica – pohvala, mentorica **Nevenka Tumbas**

Andrija Mandić – OŠ *Matko Vuković*, Subotica – pohvala, mentorica **Nevenka Tumbas**

Svi učenici od 4. do 8. razreda su se plasirali na okružno natjecanje.

Hrckov spomenar

ZOVEM SE: **Valentina Kopunović**

IDEM U ŠKOLU: OŠ *Pionir*, Žednik – 2. razred

IZVANNASTAVNE AKTIVNOSTI: vožnja biciklom ili rolerima

VOLIM: plivanje

NE VOLIM: voziti se trotinetom

U SLOBODNO VRIJEME: gledam crtani

NAJ PREDMET: matematika

KAD ODRASTEM ŽELIM BITI: veterinar

Too optika

DR. TOOTH

551-045

Subotica, kod glavne pošte.

Povoljno prodajem dvosobnu kuću u Mičurinovoj 22, Subotica. Informacije na mobilni: 066-555-49-61.

Prodaju se: dunje, dvije nekoristene peme punjene novim sitnim guščijim perjem i auto Lada Samara '90. (200 eura). Tel.: 024 532570

Prodaje se pneumatska 4. redna sejačica 2016. g. iz Agrije, elektronska sjetva (tri para ploča za kukuruz, suncokret i soju), Lada Samara 90 (150 eu), špediter (150 eu), starinski ormani i sl. Tel.: 024/532570 ili 0600532570.

Prodaje se peč za etažno grijanje na čvrsto gorivo Podvis Krnjačevac 30 kw. Tel.: 024 528682.

Izdajem u zakup 8,3 katastarskih jutara livade u Žedniku kod dola. Nela 063 8765 071.

Prodaje se poslovni prostor i stan od oko 600 m² u Ulici Huga Badalića 6, Subotica. Tel.: 069 2887213.

Izdaje se jednosoban stan na Proizviku u Subotici (42 kv, 4. kat, centralno grijanje s alokatorima, mali troškovi održavanja). Cijena je 120 eura plus režija. Info na telefon: 063/8857124.

Prodajem 6 k. jutara polj. zemlje Tel.: 065/5747344.

Prodajem ili mijenjam poslovni prostor u neposrednoj blizini centra Šida površine 100 m², za nekretninu na Hrvatskom primorju. Sve informacije na telefon: 062/8681437 ili 064/6590730.

Prodajem ili mijenjam dvoetažni stan površine 77,5 m² u centru Šida kod gradske tržnice (Karadorđeva 17), za nekretninu na Hrvatskom primorju. Stan je novoizgrađen s centralnim grijanjem. Informacije na telefon: 060/0289407 ili 060/7158020.

Republika Srbija
MINISTARSTVO ZAŠTITE
ŽIVOTNOG OKOLIŠA
Broj: 353-02-2202/2020-03
Datum: 17. 2. 2021
Nemanjina 22-26
Beograd

Temeljem čl. 20., stavak 1., a u vezi s čl. 29. stavak 1. i 3. Zakona o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, 135/04 i 36/09), u skladu s čl. 3., 4. i 5. Pravilnika o postupku javnog uvida, prezentaciji i javnoj raspravi o Studiji o procjeni utjecaja na životni okoliš (*Sl. glasnik RS*, 69/05), daje sljedeću

OBAVIJEST

Obavještavaju se javnost i zainteresirana tijela i organizacije da je nositelj projekta A. D. »INFRASTRUKTURA ŽELJEZNICE SRBIJE« BEOGRAD podnio Ministarstvu zaštite životnog okoliša zahtjev za davanje suglasnosti na Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš projekta modernizacije pruge (rekonstrukcija i izgradnja) Beograd – Subotica – državna granica (Kelebija), dionica Novi Sad – Subotica – državna granica (Kelebija), na teritoriju općina Novi Sad, Kisač, Stepanovićevo, Zmajevu, Vrbas, Lovćenac, Mali Idoš, Bačka

Topola, Žednik, Naumićevo, Subotica, u okviru K. O. Novi Sad I., K. O. Novi Sad IV., K. O. Rumenka, K. O. Kisač, K. O. Čenej, K. O. Stepanovićevo, K. O. Zmajevu, K. O. Bačko Dobro Polje, K. O. Kucura, K. O. Vrbas, K. O. Vrbas grad, K. O. Feketić, K. O. Lovćenac, K. O. Mali Idoš, K. O. Bačka Topola, K. O. Bačka Topola grad, K. O. Mali Beograd, K. O. Žednik, K. O. Bikovo, K. O. Donji grad, K. O. Palić, K. O. Stari grad i K. O. Novi grad.

Uvid u Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš može se izvršiti u prostorijama Ministarstva, u Novom Beogradu, Omladinskih brigada 1, soba 428, svakog radnog dana od 11 do 14 sati, u roku od 20 dana od dana objavljivanja ove obavijesti, u prostorijama Gradske uprave Subotica, Ul. Trg slobode 1, u prostorijama, Gradske uprave Novi Sad, Ul. Trg slobode 1, kao i na web-siteu Ministarstva, <http://www.ekologija.gov.rs/obavestenja/pro-cena-uticaja-na-zivotnu-sredinu/>.

Primjedbe i mišljenja na Studiju o procjeni utjecaja na životni okoliš podnose se u pisanom obliku i dostavljaju Ministarstvu zaštite životnog okoliša, Omladinskih brigada 1, Novi Beograd.

Dana 6. 4. 2021. godine, s početkom u 12 sati, u skladu s instrukcijama Vlade i kriznog stožera formiranog za suzbijanje širenja koronavirusa u Srbiji, bit će održana javna rasprava i prezentacija predmetne Studije u prostorijama Gradske uprave Subotica, Ul. Trg slobode 1.

Besplatni mali oglasi uz kupon iz *Hrvatske riječi* koji VAŽI DO 23. 3. 2021.

Poštovani čitatelji našeg i vašeg tjednika, i dalje nastavljamo objavljivati rubrike malih oglasa u kojima možete objavljivati sve ono što želite prodati, mijenjati, kupiti ili darovati. Jedini uvjet za objavu vašeg malog oglasa je priloženi kupon kojega objavljujemo u svakom broju *Hrvatske riječi*.

Duljina malog oglasa ne smije prelaziti više od 30 riječi.

Uredništvo

Hrvatska likovna udruga CroArt prodaje umjetničke slike, djela članova udruge. Zainteresirani se mogu javiti predsjedniku udruge.

Tel.: +381 24 529 745; mobil: +381 63 518 218;
e-mail: horvat.josip.su@gmail.com

HKC *Bunjevačko kolo*, Likovni odjel, prodaje slike svojih članova. Slike se mogu vidjeti u prostorijama Centra, ul. Preradovićeve 4, radnim danom od 8 do 14 sati. Tel: 024/556-898 ili 555-589.

INTERNET +TELEVIZIJA +TELEFON

STANDARD
MIX PAKETI

Astra
Telekom

024 555 765

Karadorđev put 2, Subotica
www.astratelekom.com

Kristijan Sekulić 47	Medicin. znanost o bolesti ma kože		Često prezime u buri. Hrvata	Američ. Compar. Literat. Associa.	Leona od milja	Sumerska božica Inanna	Shalimar Televis. Network	Indijska Vlada agencija	Disaster Risk. Reduct.	Prvo slovo		Špijska Državna Straža	2 lista slova	Nedovoljno ste gnuti.	Vodopad u Hrvatskoj	Stari naziv za Egipat
Deutschland		Drveni zid Upala kože									Muslimanska Stanica Meteoja u Tbilisiu					
Zaštićena potresa 5. samog									Romant. uzori Lijek za tak							
													Zahtjev putnike 4.slovo			
Švicar. gumica Vrsta kave					Neutron		Hungary		Ned Adams Okrug u Arizoni			Dan (množ.) Inozemstvo				
Jedna robna marka			Šotkin na lampi	Kozaki zapov. Tr. Word Radio									Mjesto gdje je varani spaj			
Grad u Crnoj Gori						Zemlja za porculan El.Arts							Orange Court			Treća glazbena nota
Indijan. pleme u Kanadi							Road Hta Associa. Gombocce				Kirik Britan. Rock Grupa		Marka patika za nogomet	Vrsta kablja za noćni	Metar Latvijski kolonk. klub	
Selo u Srbiji								Isusovi učenici Anarchy								
Amer. TV serija			Ženski Mjesto u Srbiji		Rumunsko, hrakalo.	Svratiti Stara općina u Beču										Graditelj
Njoke								D.Metall nj. band Age of Mythol.								
	Oblast pod vjetrovima pake	Amnija Ispucaš hitac							Američki glumac Neeson Obim					Telur		
Amer. Magazin o HIV tematici				Srijedna kuća u Eskima (eng.)						Sip. Nar. Pozoriš. Zenika jelena				Kikinda		
Američ. Psychol. Associa.				Faza bez sna Bilka za čaj				Sumpor Teatralni oblik igre		Sombor 1.vokal				Ante Mile Skupina pjevača		
Indijsko žensko ime							Prastanovnik Balkana	Knjizi srodnik					Koenig & Bauer Apache			
Stari Germani								Ante Nobilo strijelari				Spektar njansi toja				
Žv. bje - ti, stajnovati (eng.)					Italija	Dragi, dragan Tom Brady						Pol.dragi kamen Komun. Partija				Saint (skr.)
Udružili se, imali udio... Brz orloš										Karat		Dragan Dimitrijević... 4.vokal				
					Američki princ Piter V.					Pomor, epidemija						

RJEŠENJE

VODORAVNO: D. PALISADA, SELIM, EPICENTAR, IDEAL, URSULA ANDRESS, BIS, MOKA N. H. NA, DAN, ARD, ATMAN, VAR, TVAT, KAOUN, OC, OJBWE, RHA, O. H. LAČARAK, APOSTOL, OZ, Ž. NAVRATIL, GALIŠKE, ESREGEN, ARMAA, LMA, TE, POZ, IGLOO, SNP, K. APA, NREM, S. SO, AM, ŠARKA, BRAT, KBA, ALERMI, AN, VALER, LIVE, LOKA, OPAL, UTALM SE, K. APIS, SPOCA, BRET, POŠAST

OKOMITO: U. S. DERHARTOLOG, PAŠULIK, PSORUVA OPALIT, PIKOVČ, LAZAREVAC, ACIA, ABALUR, IELA, LEA, TVAR, ŠANKA, I. INWA, EA, KAGAN, TB, STN, TK, KNEDE, IUR, MOHAR, A. KOM, OSE, DRK, MOHAYE, O. BALET, A. ENKAPRIL, SRNA, ISAM, OASIS, A. KP, SDS, INOSTRAJSTVO, O. EE, D. TEMPO, APAS, LABAWO, OTG, KOPPA, ILIWC, UETKABEUS, MISIR, M. NEMAR, ST

Hrvatski sport na Ol u Tokiju 2021.

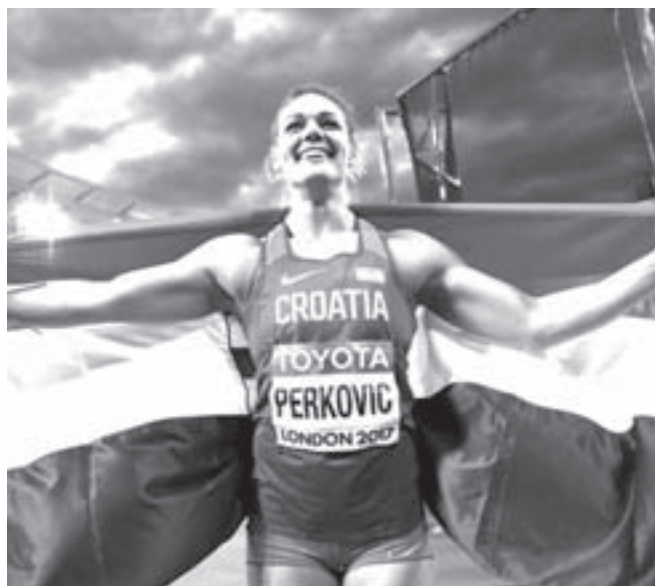
U borbi za olimpijska odličja

Nes(p)retnim ispadanjem iz Olimpijskih kvalifikacija u Francuskoj, muška rukometna reprezentacija Hrvatske će poslije 21 godinu olimpijski turnir pratiti samo na malim ekranima. Sunovrat započet na prošlom Svjetskom prvenstvu nastavio se i na kvalifikacijskom turniru u Montpellieru, jer pomalo čudnim raspлетom odlučujućeg susreta između već plasirane Francuske i Portugala (28:29), *kauboji* su završili na trećem mjestu koje ne vodi put Tokija. Šteta, jer unatoč očividnoj krizi, hrvatski rukometaši su uvijek bili potencijalni osvajači medalja na Olimpijadi. Ovako, za sada, ukoliko košarkaši ne uspiju izboriti vizu na svojim kvalifikacijama, Hrvatsku će u momčadskim loptačkim sportovima predstavljati jedino vaterpolisti.

Je li moguće dostići deset odličja iz Rio de Janeira?

Vodeći se aktualnom situacijom uvjetovanom pandemijom covida-19, ali i realnim trenutkom hrvatskog sporta, teško je povjerovati kako će odličan rezultat iz Rio de Janeira (10 odličja) biti dostignut ili čak nadmašen. Pet zlatnih, tri srebra i dvije bronce čine se nekako nedostižnim, ali ljepota sporta je uvijek u mogućnosti da se na borilištu demantiraju skeptični novinari. A za to bi se mogli pobrinuti, u ovom trenutku, sportaši i sportašice Hrvatske s izbornom olimpijskom vizom.

ATLETIKA: Sandra Perković, Sara Kolak, Filip Mihaeljević, Bojana Bjeljac

GIMNASTIKA: Tin Srbić, Ana Đerek
JEDRENJE: Šime i Mihovil Fantela, Tonči Stipanović, Elena Vorobjeva

KANU: Matija Marinić
PLIVANJE: Franko Grgić, Marin Mogić
STOLNI TENIS: Tomislav Pucar, Andrej Gaćina, Frane Tomislav Kojić
STRELJAŠTVO: Snježana Pejčić, Petar Gorša, Miran Maričić, Josip Glasnović
TAEKWONDO: Toni Kanaet, Matea Jelić, Kristina Tomić
VESLANJE: Valent i Martin Sinković, Damir Martin

VATERPOLO: Muška reprezentacija
Objektivne šanse

Bez skepse, posve realno je za očekivati barem nekoliko odličja iz dalekog Japana. Ponajprije od Sandre Perković (atletika), Tina Srbića (gimnastika), Šime i Mihovila Fantele, te Tončija Stipanovića (jedrenje), Snježane Pejčić i Josipa Glasnovića (streljaštvo), Valenta i Martina Sinkovića, te Damira Martina (veslanje), a na koncu i vaterpolisti su uvijek u najužem krugu favorita za pobjedničko postolje. Naravno, Olimpijada je uvijek izvanredna prilika i za mlađe, još uvijek neafirmirane sportaše i sportašice da zabljesu na najvećoj svjetskoj sceni. Osobito u tzv. manjim sportovima poput taekwonda na primjer.

Bilo kako bilo, ukoliko sve bude u redu s epidemiološkom situacijom, ostaje nam čekati petak, 23. srpnja, i početak XXXII. Ljetnih olimpijskih igara. S navijačkom nadom i vjerom kako će se hrvatski barjak ponovno barem nekoliko puta pobjednički zavijoriti na najvišem jarbolu.

TENIS

Đoković novi rekorder

Najbolji tenisač u povijesti Srbije **Novak Đoković** je prošloga tjedna pretekao Švicarca **Rogera Federera** po broju tjedana provedenih na prvom mjestu ATP ljestvice. Novi rekorder sada ima 312 šampionskih tjedana, a po svemu sudeći ta brojka će se u tekućoj 2021. godini samo uvećavati. U apsolutnoj konkurenciji ispred Noleta su još tri tenisačice (**Serena Williams** ima 9 tjedana više, **Martina Navratilova** – 22, a apsolutna šampionka **Steffi Graf** bježi respektabilnih 67 tjedana). Uz borbu za ovaj

rekord Đoković se natječe i za prvo mjesto na ljestvici osvajača Grand Slam naslova, na kojoj je u minusu od dva naslova u odnosu na Federera i **Rafaela Nadala** (20 naslova).

Zanimljivo je istaknuti još jedan povijesni detalj. Naime, još od 18. srpnja 2005. godine nije se dogodilo da jedno od dva vodeća mjesta na ATP ljestvici ne zauzima netko do fantastičnog kvarteta Đoković, Federer, Nadal i **Murray**. Na ovoj ljestvici drugo mjesto zauzima finalist Australian Opena, Rus **Daniel Medvedev**. Najbolje plasirani hrvatski tenisač je **Borna Ćorić** na 24. mjestu, dok je **Marin Čilić** trenutačno 45. svjetski tenisač.

NOGOMET

Ostavka Zorana Mamića

Nakon što mu je, u ponedjeljak 15. ožujka, Vrhovni sud Hrvatske potvrdio nepravomoćnu osuđujuću presudu na četiri godine i osam mjeseci zatvora, trener hrvatskog prvaka **Dinama Zoran Mamić** podnio je ostavku na mjesto šefa stručnog štaba i sportskog direktora. »Iako se ne osjećam krivim, kako sam već ranije najavio, ako presuda bude pravomoćna ja je prihvaćam kao takvu i podnosim ostavku na mjesto glavnog trenera i sportskog direktora GNK *Dinamo*. Klubu želim puno sreće i sportskih uspjeha u daljnjem radu«, poručio je Mamić.

Za novog trenera postavljen je dosadašnji Mamićev pomoćnik **Damir Krznar**.

D. P.

POGLED S TRIBINA

Novi moment

Potvrđena presuda i nakon nje podnijeta ostavka glavnog trenera **Zorana Mamića** iznenadno je ostavila vodeću momčad 1. HNL *Dinamo* bez trijumfalnog stratega, a kako će novonastale okolnosti utjecati na igru tek ćemo vidjeti u nastavku nacionalnog prvenstva. Novi moment mogao bi se odraziti dvojako na stabilnost do sada najuvjerljivije ekipe koja na svom kontu ima najviše pobjeda (18) i najmanje poraza (3), te je najefikasnija ovosezonska škvadra (62). Kao privremeno rješenje postavljen je dosadašnji pomoćni trener **Damir Krznar**, koji je već vodio momčad u jednom susretu Lige Europe kada je Mamić bio u karanteni. Nogometni stručnjak dobro poznaje *modre* i bude li sve u redu, mogao bi ih dovesti do još jednog naslova prvaka Hrvatske. Mnogo teža zadaća bit će pokušaj nadoknade 0:2 u uzvratu protiv *Tottenhama* za prolaz u četvrtfinale drugog po jačini natjecanja UEFA. Konačno, pila se može okrenuti i naopako i momčad može doživjeti neugodne efekte šoka izazvanog odlukom Vrhovnog suda Hrvatske, te sukladno tome otvoriti mogućnost prvom pratitelju *Osijeku* da se vrati u borbu za naslov prvaka.

Novi moment, na krilima trenera **Tramezzanija** i prije svih **Marka Livaja**, jamačno doživljava i splitski *Hajduk*.

Tri pobjede i gostujući remi protiv neugodne trećeplasirane *Gorice* podigli su Splitskane na željeno četvrto mjesto i kakvu-takvu šansu za potencijalno europsko mjesto.

Slično *Hajduku*, i *Istra* ima novi moment u pobjedničkom nizu od tri uzastopne pobjede i dojučerašnji viđeni putnik u Drugu ligu sve je bliži sigurnoj zoni i ostanku u društvu najboljih hrvatskih klubova. Rasplet posljednjih nekoliko kola posve je promijenio sliku donjeg doma, pa je sada čak i dosad posve mirni *Šibenik*, nakon serije poraza, ponovno na samo šest bodova od posljednjeg mjesta.

Na koncu, poučen lošim rezultatima u Ligi nacija i posrtanjem rukometne reprezentacije, izbornik nogometne vrste **Zlatko Dalić** mogao bi posegnuti za novim momentima u slaganju momčadi za predstojeće Europsko prvenstvo. Čast zaslužnim legionarima koji nastupaju za jake europske klubove, ali možda bi trebao posegnuti i za većim brojem nogometaša iz 1. HNL. Jer svi oni imaju itekako veliki motiv dokazivanja i pokazivanja svoje kvalitete na velikoj sceni. Prije svih bivši reprezentativci (**Kalinić**, **Livaja**, **Santini**) koji su i došli u Hrvatsku kako bi osvježili svoje karijere i ponovno pronašli bolje inozemne angažmane. Prikazanim nogometom, sve većom kvalitetom igre i nadasve neizvjesnim prvenstvom u oba smjera (borba za naslov i ostanak), hrvatska prva liga sve više postaje odličnim rudnikom budućih velikih europskih nogometaša. Talenata barem nikada nije nedostajalo...

D. P.

Narodne poslovice

- * Iskustvo je češalj kojeg ti podari život onda kada ti otpadne kosa.
- * Ne postoji tako mekan jastuk kao što je mirna savjest.
- * Posljednje odijelo pravi se bez džepova.

Vicevi, šale...

Mali Bunjevac došao kući iz škole s jedinicom iz srpskog jezika, jer nije znao napisati sastav. Pita ga mama:

- Koja je bila tema?
- Tema je bila »Lik moje majke«.
- Dobro, i što si ti napisao?
- Ja sam napiso: »Moja majka ne pije likove«.
- Mama, kakav je osjećaj imati najbolju kći na svijetu?
- Ne znam, kćeri. Pitaj baku.

Mudrolije

- * Nemoj se ljutiti što ružin grm nosi trnje nego se raduj što trnov grm nosi ruže.
- * U životu treba biti svjestan dvije stvari: prva je da ne možemo imati sve, a druga da sve što imamo možemo lako izgubiti.
- * Ne odustaj kad je teško, odustani kad nije vrijedno.

Vremeplov – iz naše archive

HKC orkestar, 2006.

Iz Ivković šora

Jeziki

Piše: Branko Ivković

Faljnjs, čeljadi moja. Jevo, niko ladjnikavo vrime. Baba Marta se baš narogušila, otac je prokarto, ne da ništa velko napolju čoviku radit. Ja se, jeto, latio sokočala, što bi kazo moj pokojni pajdo Ivan, pa listam po njem pa sve niki ne virujem što pročitam. Svit ko da je niki nedočuvan treću noć, da prostite. Uzjogunili se jedni na druge pa se i prite, tiraju nas na sve strane. A kako imadu obraza vijat onog ko je to ode i stvorio i došo prija skoro četri vika? Ta ode je kadgod bila pustara i mlaka, ništa nije bilo obrađeno, sami atovi i travuljina, tek kad smo mi Bunjevci Rvati došli, počelo se lagano opravljat sela i varoši, držat josag i orat njive, a sad bi niki da mi bižimo odaleg. Nije dobro, čeljadi. Nije dobro, borme. A sve ni oko čeg. Oko divana jal jezika. Ne znam šta bi kazoo, al ovo je uzelo fajin mava i to s obadvi strane. Kako ja gledim, ove naše kolovođe što napabirče po pet-šest kojikaki plata će nama navući još kaku nevolju na vrat. Misto da se slože, pa da se i svit malkoc primiri. Ne bi meni smetalo da je to štogod između običnog svita, da se ne razumimo ko šta divani al vako se komat i svađat a svi jedni druge razumimo, ne ide mi u ovu moju paorsku glavurdu pa nek mi sto puta nacrtaju. Ne bi se više u to petljo neg mi krivo ovo što se prite i nazivaju nas svakakim imenima, a ne znadu da nijedan Bunjevac iz ove lipe Vojvodine nije bio taj ustaša, kako vele, neg je na iljade poginilo baš s njima ratujući u Drugim svickim ratu. Ma, ostavio sam sokočalo; neću ga više borame ni palit jedan komad, samo se izživciram. Iđem, inkab, napolje pospremat malo avliju. Ima fajin drloga što triba posklonjat, što čovik nakupi priko zime pa se i sam posli čudi kako mu to uspilo. Dok ja tako rondzam, naišo mi Periša i vukari niki velik džak, fajin veći i od kadgodašnjeg čivuckog. Pitam ga šta to nosi, a on veli stari kruv. Raniće s njim josag. U pekari taj cio crni džak kaže da je platio dvisto dinara. I ode on svojim putom. Sav se prisamitio, a ja nikako tužno gledim za njim i sve mi nikako sramota – davat josagu toliki kruv. Oma sam se sitio moje majke i jedne i druge, načava, krušne lopate, pletenog košara na tri noge di se čuvo kruv, a i svega drugog sersama za njegovo pravljenje. Majka bi prvo u načvama zakuvala tisto s ostavljenim kvasom od prošlog zakučavanja, brašno je moralo bit prosijano na svileno sito, išlo je samo so i voda. Kad se više nije tisto lipilo na ruke, onda se ostavilo da se kreće u zapečku. Dotleg se ložilo u peć da se užari, a užarena je bila kad se mogla držat u njoj ruka dok se ne izbroji do sedam. U tom bi bilo tisto krenuto, našla bi košaricu od rogozine, opravila okrugli samun, zasikla ga sa strane da pušti pupušku i u peć s njima na tri frtalja sata. Ti su se samuni pravili od dvi kile brašna; daklem, bio bi gotov težak oko tri kile. Tako pečen kruv je trajao i po nedilju dana, a svakim danom bi bio sve ukusniji. Ovaj sad je bili ko mrtavac: treći dan plisniv, ukusa nema već uveče. Taj dan je i »zrio« za Perišin džak. Kad je kadgod ispo na zemlju, moro si ga poljubiti. A sad se rane s njim svinji! Di će ovaj svit? Ajd, zbogom.

RECEPT NA TACNI

Slatki krem od slanutka

Postoje namirnice koje dok ne upoznate apsolutno možete živjeti bez njih i uopće vam ne nedostaju, ali onda se dogodi da ih otkrijete sasvim slučajno i uđu u svaki kutak vaše kuhinje. Jedna od njih je slanutak. Do prije nekoliko godina nisam obraćala pažnju na njegovo postojanje, a onda me prvo pronašao humus. U želji da humus napravim sama, započela sam čitav niz ideja, pa sada radim nekoliko vrsta humusa: kuham juhu od slanutka, pečem ga u pećnici, stavljam u razne salate... I kao da cijela serija nije dovoljna nego sam našla recept za slatku kremu od slanutka i jedva čekam da ga svi isprobate.

Potrebno: 425 g slanutka / 2-3 žlice mlijeka od orašastih plodova / pola šalice putera od orašastih plodova (badem, kikiriki, indijski orasi...) četvrtina šalice kakao praha / žličica ekstrakta vanile / četvrtina šalice javorovog sirupa / četvrtina žličice soli / dvije trećine šalice čokolade.

Postupak: Slanutak isprati i ocijediti te ukloniti kožicu. Staviti u snažni procesor hrane i miješati dok se dobro ne promiješa. U kuhači dodati mlijeko i miješati dok smjesa ne postane kremasta. Dodajte maslac od orašastih plodova i miješajte dok se dobro ne sjedini. Dodati kakao u prahu, vaniliju, javorov sirup i ponovno miješati dok ne postane gusta i kremasta. Smjesu premjestiti u posudu i umiješati komade čokolade. Pripremljena smjesa može biti u hladnjaku i do tjedan dana.

Ako slanutak još niste zavoljeli, mislim da je pravo vrijeme i prava prilika. Ako vam nije dovoljno da ovu slasticu pojedete iz čaše, uvijek možete napraviti palačinke. Nešto što sam probala i što me ne grize savjest su palačinke od crvene leće. Izrađujete ih tako da leću namočite preko noći u vodi, a zatim je pomiješate u blenderu s malo vode i praška za pecivo. I to je to.

Dobar tek!

Gorana Koporan

U NEKOLIKO SLIKA

Čamac na suhom

Rad: Ivan Periškić

**PETAK
19.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:11 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:10 Riječ i život
11:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:26 Život vrijedan življenja, telenovela
13:19 Dr. Oz
14:01 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:11 Normalan život
15:07 Raj na Zemlji: Divlja Patagonija - putovanje na najjužniji kraj svijeta, dokumentarna serija
15:58 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:19 Kod nas doma
18:04 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:12 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U mreži prijevare, američki film
22:07 Dnevnik 3
22:40 Spasilačka misija, američko-britansko-kanadski film
00:11 Raj na Zemlji: Divlja Patagonija - putovanje na najjužniji kraj svijeta, dokumentarna serija
00:57 Detektiv Murdoch
01:40 Dnevnik 3
01:55 Vijesti iz kulture
02:03 Kod nas doma
02:48 Dr. Oz
03:30 Čile: Putovanje divljinom, dokumentarni film
04:30 Karipski cvijet, telenovela
05:15 Fotografija u Hrvatskoj
05:30 Dnevnik 2
06:19 Život vrijedan življenja

05:20 Kultura s nogu
05:44 Regionalni dnevnik
06:28 Juhuhu
10:39 Učitelj Kees, serija
11:06 Psi, ta izvanredna bića: Taj izvanredni nos, dokumentarna serija
11:39 Heartland
12:21 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:31 Makłowicz na proputovanju
13:21 Mala ubojstva Agathe Christie: Tragedija u tri čina, francuski film
15:00 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsha

16:00 Regionalni dnevnik
16:40 Čile: Putovanje divljinom, dokumentarni film
17:41 Košarka, NBA liga: Boston Celtics - Toronto Raptors, snimka
19:00 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, prijenos
21:50 The Voice Hrvatska
23:30 Podmornica
01:38 POPROCK.HR
02:08 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, snimka
03:18 Noćni glazbeni program

**SUBOTA
20.3.2021.**

07:18 Klasika mundi: Yeol Eum Son i Zagrebačka filharmonija pod ravnanjem Dmitrija Kitajenka - V. Lisinski, 17.10.2015.
07:59 Lice bjegunca, film
09:30 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:10 Dobro jutro, Hrvatska
11:09 Kućni ljubimci
12:00 Dnevnik 1
12:25 Veterani mira
13:15 Zdrav život
13:42 Zajedno u duhu
14:12 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:20 Prizma
15:07 Istrage prometnih nesreća
15:37 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
16:12 Potrošački kod
16:39 Manjinski mozaik: S ljubavlju, vaša Ljubica
16:54 Hrvati koji su mijenjali svijet
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kultura s nogu
17:52 Ljepom našom: Tovarnik
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 A strana
21:53 Loto 7 - izvještaj
21:57 Dnevnik 3
22:32 Nestala, američki film
01:00 Izvorni kod, američko-kanadski film
02:29 Dnevnik 3
02:44 Vijesti iz kulture
02:52 Lice bjegunca, film
04:13 Veterani mira
04:59 Skica za portret
05:05 Manjinski mozaik: S ljubavlju, vaša Ljubica
05:20 Dnevnik 2
06:09 Ljepom našom: Tovarnik

05:27 Regionalni dnevnik
06:10 Juhuhu
09:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - veleslalom
10:27 Vrtlarica: Samoodrživi vrt
11:01 Život u parku
11:50 Poslovni plan
12:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - veleslalom
13:30 Auto Market
14:04 Dom na kvadrat
14:40 Veliki majstori slikarstva
15:38 I to je Hrvatska:
16:00 Regionalni dnevnik
16:27 Snježni medvjedi
17:22 Rođendanska romanca, kanadski film
18:47 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:55 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, prijenos
21:10 Začaran, američko-njemački film
22:44 Ben Fogle - Ljudi od divljine
23:34 Isto nebo, serija
01:21 Glazbeni Top20
02:06 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - veleslalom
03:21 Noćni glazbeni program

**NEDJELJA
21.3.2021.**

07:30 X, Y i Zee, britanski film
09:20 Hrvati koji su mijenjali svijet
09:28 Pozitivno
10:00 Petričević - Nedjelja solidarnosti s Crkvom i ljudima u BiH - misa, prijenos
12:00 Dnevnik 1
12:28 Plodovi zemlje
13:22 Pula: More
14:00 Nedjeljom u 2
15:01 Love at Look Lodge, kanadski film
16:29 Mir i dobro
17:00 Vijesti u 17
17:40 Volim Hrvatsku
19:00 Dnevnik 2
20:03 Loto 6
20:10 Velikani hrvatskog glumišta
21:03 Loto 6 - izvještaj
21:06 Politički brakovi habsburških kćeri - Austrijsko naslijeđe, dokumentarni film
21:56 Dnevnik 3
22:31 X, Y i Zee, britanski film
00:23 Nedjeljom u 2
01:18 Dnevnik 3
01:41 Mir i dobro
02:06 Love at Look Lodge, kanadski film
03:26 Punk: Revolution, glazbeno-dokumentarna serija
04:17 Skica za portret

04:20 Bajkovita Hrvatska:
04:26 Potrošački kod
04:51 Dnevnik 2
05:40 Pula: More

06:05 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
09:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - slalom
10:25 Velečasni Brown
11:15 Sjedni, odličan
12:10 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:24 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - slalom
13:20 Dobar, bolji, najbolji... britanski slastičar
14:25 Klub 7
15:20 Ben Fogle - Ljudi od divljine
16:10 Hrvati koji su mijenjali svijet
16:20 Magazin LP
16:50 Torun, Poljska: Europsko dvoransko prvenstvo u atletici, prijenos
19:20 Hrvati koji su mijenjali svijet
19:25 Glazbeni spotovi
20:05 Probudena savjest, američki film
22:42 Ime ruže, serija
23:37 Graham Norton i gosti
00:22 Punk, glazbeno-dokumentarna serija
01:12 Brooklyn 99
01:42 Jasna, Slovačka: Svjetski skijaški kup - slalom
02:52 Noćni glazbeni program

**PONEDJELJAK
22.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
07:10 Dobro jutro, Hrvatska
08:00 Vijesti
08:10 Dobro jutro, Hrvatska
09:00 Vijesti
09:10 Dobro jutro, Hrvatska
10:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:39 Treća dob
11:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:15 Sport
12:18 Vrijeme
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
13:57 Hrvati koji su mijenjali svijet
14:05 Globalna Hrvatska HTV
14:45 I to je Hrvatska:
15:05 Raj na Zemlji: Karibi za istraživače - Dominikanska

Republika, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 Reisinger, dokumentarni film
21:05 Dnevnik velikog Perice, serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Agenda: Svijet, vanjskopolitički magazin
00:00 Raj na Zemlji: Karibi za istraživače - Dominikanska Republika, dokumentarna serija
00:45 Detektiv Murdoch
01:30 Dr. Oz
02:15 Dnevnik 3
02:30 Vijesti iz kulture
02:38 U grčkoj divljini: Pogled bogova, dokumentarni film
03:23 Karipski cvijet, telenovela
04:08 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja, telenovela

05:00 Peti dan
06:00 Riječ i život
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:05 Sjedni, odličan
11:35 Heartland
12:30 Politički brakovi habsburških kćeri - Austrijsko naslijeđe, dokumentarni film
13:30 Za mene si ti, američki film
15:00 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsha
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 U grčkoj divljini: Pogled bogova, dokumentarni film
17:40 Auto Market
18:20 TV Bingo
19:00 Hrvati koji su mijenjali svijet
19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Stadion
21:00 Rat spolova, američko-britanski film
23:02 EBU: Sutra ću prestati, serija
23:57 Sluškinjina priča
00:47 Za mene si ti, film
02:12 Noćni glazbeni program

**UTORAK
23.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Glas domovine
11:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja, telenovela
13:15 Dr. Oz
14:05 Znanstveni krugovi
14:30 Zdrav život
15:00 Raj na Zemlji: Gondola - Priča iz Venecije, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:10 U svom filmu
21:05 Zemlja: priroda našeg planeta: Zrak, dokumentarna serija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Hrvatska za 5: Kultura čitanja i čitanje kao lijek
00:15 Raj na Zemlji: Gondola - Priča iz Venecije, dokumentarna serija
01:00 Detektiv Murdoch
01:45 Dr. Oz
02:30 Dnevnik 3
02:45 Vijesti iz kulture
02:53 U grčkoj divljini: Okruženi plavetnilom, dokumentarni film
03:38 Karipski svijet, telenovela
04:23 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja

05:05 Izvan formata
05:50 Regionalni dnevnik

06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija za djecu
11:34 Heartland
12:26 Ovo je umjetnost
13:24 Dok nas smrt ne sastavi, francuski film
15:05 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsh
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 U grčkoj divljini: Okruženi plavetnilom, dokumentarni film
17:35 'Ko te šiša
18:05 Hrvati koji su mijenjali svijet
18:15 Jedrima oko svijeta, dokumentarna serija
18:45 I to je Hrvatska: 19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Tajne Karipskog otočja s Joannom Lumley, dokumentarni film
20:50 Hrvati koji su mijenjali svijet
21:00 Ne znam kako joj to uspijeva, američki film
22:31 Njemačka '86
23:26 Sluškinjina priča
00:16 Dok nas smrt ne sastavi, francuski film
01:52 Noćni glazbeni program

**SRIJEDA
24.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:17 Doktor Martin
11:09 Eko zona
11:34 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Potrošački kod
14:30 Pogled preko granice -

Hrvati u BiH
15:00 Raj na Zemlji: Zemlja u kojoj cvjetaju naranče - sunčano odredište Valencija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 7
20:10 Romano Bolković - 1 na 1, talk show
21:00 Loto 7 - izvještaj
21:05 Mijenjamo svijet: Gretina generacija
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Raj na Zemlji: Zemlja u kojoj cvjetaju naranče - sunčano odredište Valencija, dokumentarna serija
00:10 Istrage prometnih nesreća
00:35 Detektiv Murdoch
01:20 Dr. Oz
02:05 Dnevnik 3
02:28 Rođeni za divljinu
03:18 Karipski svijet
04:03 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:11 Eko zona
04:36 Dnevnik 2
05:25 Život vrijedan življenja

05:20 Što je klasik?
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:05 Luka i prijatelji
11:35 Heartland
12:20 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:30 Zemlja: priroda našeg planeta: Zrak
13:30 Prezivjeti divljinu, film
15:00 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsh
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu

17:35 'Ko te šiša
18:15 Jedrima oko svijeta
18:45 I to je Hrvatska:
19:18 Simon, crtana serija
19:30 POPROCK.HR
20:05 Nogomet: Liga prvaka, emisija
20:50 Nogomet - Liga prvaka: PSG - Barcelona, prijenos
22:55 Nogomet: Liga prvaka, emisija + sažeci
23:40 Njemačka '86
00:35 Prezivjeti divljinu, film
02:00 Nogomet - Liga prvaka: PSG - Barcelona, snimka
03:30 Nogomet: Liga prvaka, sažetak
03:50 Noćni glazbeni program

**ČETVRTAK
25.3.2021.**

06:30 Dobro jutro, Hrvatska
07:00 Vijesti
10:15 Doktor Martin
11:05 Izvana, iznutra - 90 godina Odsjeka za etnologiju i kulturu antropologiju, emisija pučke i predajne kulture
11:35 Hrvati koji su mijenjali svijet
12:00 Dnevnik 1
12:25 Život vrijedan življenja
13:15 Dr. Oz
14:05 Hrvatska moj izbor: Marco i Marko
14:30 Prometej
15:00 Raj na Zemlji: Južnoafrička kapska regija - putovanje najljepšim krajem svijeta, dokumentarna serija
15:55 Detektiv Murdoch
17:00 Vijesti u 17
17:20 Kod nas doma
18:13 Potjera
19:00 Dnevnik 2
20:03 LOTO 6
20:10 Tko želi biti milijunaš?
21:00 Loto 6 - izvještaj

21:05 Puls
22:00 Otvoreno
22:50 Dnevnik 3
23:25 Raj na Zemlji: Južnoafrička kapska regija - putovanje najljepšim krajem svijeta, dokumentarna serija
00:20 Detektiv Murdoch
01:10 Dr. Oz
01:55 Dnevnik 3
02:10 Vijesti iz kulture
02:18 Rođeni za divljinu
03:07 Karipski svijet
03:52 Izvana, iznutra - 90 godina Odsjeka za etnologiju i kulturu antropologiju
04:22 Skica za portret / Fotografija u Hrvatskoj
04:37 Dnevnik 2
05:26 Život vrijedan življenja

05:20 Knjiga ili život
05:50 Regionalni dnevnik
06:34 Juhuhu
10:31 Učitelj Kees, serija
11:05 Pozitivno
11:35 Heartland
12:30 Velikani hrvatskog glumišta
13:30 Clarissas Geheimnis, njemačko-austrijski film
15:00 Zavolite svoj vrt uz Alana Titchmarsh
16:00 Regionalni dnevnik
16:45 Rođeni za divljinu
17:35 'Ko te šiša
18:15 Jedrima oko svijeta
18:45 I to je Hrvatska:
19:18 Simon, crtana serija
20:05 Klub 7
21:00 Naša svakodnevna priča, bosanskohercegovačko-hrvatsko-slovenski film
22:30 Njemačka '86
23:25 Sretnik
00:15 Clarissas Geheimnis, njemačko-austrijski film
01:43 Noćni glazbeni program

HRVATSKI PROGRAM NA RTV-U

Informativna emisija na hrvatskom jeziku *Dnevnik*, u trajanju od deset minuta, emitira se od ponedjeljka do subote u terminu od 17.45 na Drugom programu Radio-televizije Vojvodine.

Emisija *Izravno* – rezime najvažnijih događaja u hrvatskoj zajednici tijekom tjedna – na programu je nedjeljom u 16, a *Svjedionik* – o političkim i kulturnim događanjima u zajednici – nedjeljom od 16.30 sati. Obje emisije traju pola sata.

Polusatne radijske emisije s raznovrsnim temama iz hrvatske zajednice, na Trećem programu Radija Novi Sad emitiraju se utorkom i subotom u terminu od 14.15 sati.

GLAS DOMOVINE

Televizijska emisija *Glas domovine* ima stalnu rubriku o Hrvatima u Srbiji, a emitira se na HRT 1 utorkom od 11.10 sati. Radijski program *Glasa Hrvatske* emitira se 24 sata dnevno i preko interneta se može pratiti u cijelom svijetu. Konkretno informacije o Hrvatima iz Srbije, koje nema nijedan drugi medij u Hrvatskoj, mogu se slušati i u radijskoj emisiji *Na valovima staroga kraja* ponedjeljkom u 10.05 i utorkom u repriznim terminima u 3.05 i 20.15 u trajanju od 45 minuta, te u velikoj trosatnoj emisiji pod naslovom *Hrvatima izvan domovine*, četvrtkom u 21.05, koju prenosi i Prvi program Hrvatskog radija.

GLAS HRVATA

Radijska emisija *Glas Hrvata* u produkciji HKD-a *Vladimir Nazor* iz Stanišića emitira se na valovima Radio *Fortuna*, na frekvenciji 106,6 Mhz, subotom od 16 do 17 sati.

Vijesti ove produkcije, u tekstualnom obliku, mogu se pročitati na internetskom izdanju Novog Radio Sombora.

Neobična priroda

Ružičasta priča (I.)

Trebate li se odvojiti od svakodnevnog života? Otići u neku divljinu bez signala, bez televizije, čak i bez struje i opustiti sva svoja osjetila? Ja da. Zapravo, sve više i više u posljednje vrijeme. Tako je bilo i prošlog vikenda. Postoji jedno vikend naselje koje ispunjava sve ove kriterije, nalazi se uz Dunav, a pored šume nema puno vikendica, ali ima puno životinja. Milina. Međutim, umjesto potpune izolacije, ovog smo vikenda na tom mjestu dobili turiste i televiziju. Naime, prije nekoliko tjedana dogodila se neobičnost da je bara u blizini naselja postala ružičasta i vrlo atraktivna zbog svog neobičnog izgleda. To je simbioza vodene paprati Azola i alge Anabaena azollae. Alge imaju sposobnost sakupljanja dušika iz zraka, a paprati pružaju stanište algama. I stvarno, sve izgleda zabavno, pogotovo jer u zračnoj snimci izgleda kao da ima oblik srca. Ali čudno je sada sve tu, automobili stalno dolaze, ljudi stalno dolaze, već je utabano nekoliko staza kojih nije bilo i moje najdraže mjesto izolacije više nije izolirano. A također mi smeta što će ljudi ostavljati puno smeća i što će to biti najveća posljedica čovjekova povećanog boravka na ovom području. Nadam se da griješim.

Sve me to dovelo do istraživanja još roze voda koje je stvorila priroda, a istraživanje me odvelo do niza neobičnih jezera koja pričaju priču za sebe. No, krećemo od ružičastih.

Naravno, ne mogu krenuti s druge strane planeta kad je ružičasto jezero, smješteno između Subotice i Bačke Topole, u toplicama Pačir, nedavno steklo ogromnu popularnost. Za njezinu boju odgovorne su mnoge ljekovite tvari i minerali zbog kojih je i ova voda ljekovita. Litij, jod, brom, parafin... svi oni u dodiru sa sunčevim zrakama daju ovu boju po kojoj su lječilišta poznata. Voda je u jednom trenutku ljubičasta, u drugom prozirna, a u trećem ružičasta i slana poput morske. Dolazi s dubine od 1.400 metara.

Jezero za srce i dušu

Kada je riječ o ljekovitim jezerima, među najzdravija u Europi ulaze Salina de Torrevieja i La Salina de La Mata,

slana jezera koja okružuju Torrevieja – obalni grad na jugoistoku Španjolske. To su dva najveća slana jezera u Europi.

Jezera su vrlo zdrava za bolesti kože i pluća, a ljudi nisu jedini koji ih posjećuju – ovdje redovito dolazi velik broj ptica. Sol se još uvijek vadi iz jezera i prodaje u cijeloj Europi. Naravno, jezera su ružičasta.

Let iznad jezera

Najpoznatije ružičasto jezero je ono u Australiji. Jezero Hillier, prirodno ružičaste boje, nalazi se na Srednjem otoku u zapadnoj Australiji. Ujedno je i najpopularnije turističko odredište, a letovi se često organiziraju avionom iznad jezera, tako da se ovaj prekrasni dio prirode može vidjeti u cijelosti.

Za razliku od ostalih ružičastih jezera, koja mijenjaju boju u skladu s promjenama temperature, jezero Hillier je ružičasto tijekom cijele godine, a voda ostaje ružičasta čak i kad se ulije u posudu. Jezero je dugo oko 600 m, okruženo šumom eukaliptusa i čajevca, a od oceana je odvojeno uskim područjem pješčanih dina.

Vrlo je atraktivno jezero Retba, smješteno na sjeveru Senegala na poluotoku Cap Vert, a širom svijeta je poznato po svojoj ružičastoj boji koju proizvode organizmi koji vole sol, Dunaliella Salina. Oni proizvode crveni pigment koji apsorbira sunčevu energiju i stvara još više energije iz nje, pretvarajući boju vode u ružičastu. Tko živi u ovom, preslanom jezeru i čemu je sve pogodno, otkrit ćemo sljedećeg tjedna u nastavku priče o neobičnim jezerima.

Gorana Koporan

Pčelarstvo Sudarević

Vam nudi prirodni vrcani med.

Od davnina poznat kao lijek, nezaobilazan dodatak toplim napitcima, aktivni sudionik zdrave ishrane, najbolji prijatelj naše kože i kose - njegovo veličanstvo, MED

BAGREM MED - CVJETNI MED - LIVADSKI MED - ŠUMSKI MED
PROPOLIS - PELUD - MED S MATIČNIM MLIJEČOM
MED S PELUDI I MATIČNIM MLIJEČOM

Kontakt:

Sudarević Ivan: 060/036 82 27

Sudarević Kalman: 064/21 31 871

5+Plus

**Paket
SIGURNOSTI**

za samo

3.600 RSD

GODIŠNJE

Osiguranje drugačije od svih

Opres u vožnji i briga o automobilu i ljudima u njemu nekada nisu dovoljni da nas zaštite od nepredviđenih okolnosti na putu.

Zato Milenijum osiguranje u svojoj ponudi ima polisu koja pokriva najčešće rizike po automobil i lica u njemu, a omogućava Vam da jednom polisom obezbedite sebe, svoj automobil i druge putnike u njemu.

Polisa Paket 5+ predstavlja paket sigurnosti, a za samo 3.600RSD godišnje dobijate osiguranje od sledećih rizika:

1. Lom stakala na vozilu
2. Osiguranje lica u vozilu
3. Zamensko vozilo
4. Troškovi pomoći na putu
5. Prirodni rizici
(oluja, grom, grad, snežna lavina i poplava)

MILENIJUM[®]
OSIGURANJE

www.mlos.rs
011/ 715 23 00

SVE NA JEDNOM MJESTU

- PRODAJA POGREBNE OPREME
- PRUŽANJE USLUGA PRIJEVOZA I CEREMONIJALA POKOPA
- KOMUNALNE USLUGE

JKP POGREBNO

SUBOTICA, TRG ŽRTAVA FAŠIZMA BROJ 1.

WWW.POGREBNO.RS

KONTAKT TELEFON
ZA DETALJNIJE INFORMACIJE
+381(24) 66 55 44
DEŽURSTVO 0-24 SATA

Proslava blagdana sv. Josipa u Somboru

Jedan od četiri praznika hrvatske zajednice u Srbiji, blagdan sv. Josipa, zaštitnika hrvatskog naroda, bit će obilježen u petak, 19. ožujka, u Somboru.

*Sjednica Hrvatskog nacionalnog vijeća
bit će održana
u svečanoj dvorani Županije u Somboru
s početkom u 19 sati,
a sveta misa
bit će služena
u crkvi sv. Križa u 18 sati.*

